

Rapport van de commissie ambten

1. Inleiding

1.1 Achtergrond en opdracht van de commissie

- 5 De generale synode van Nunspeet 2016/2017 besloot naar aanleiding van de bespreking van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht tot de instelling van een onderzoekscommissie met de volgende opdracht:
- 10 a. in nauw overleg met deputaten evangelisatie en deputaten kerkorde en kerkrecht een beknopt onderzoek te doen naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd, waarbij gericht aandacht gegeven zal worden aan de vragen rond de kerkenraadsstructuur en de vragen rond de kerkrechtelijke status van de evangelist;
  - 15 b. daarbij rekening te houden met de desbetreffende instructies die door de particuliere synodes van het Westen en het Oosten zijn ingediend over de positie van de evangelist naar art. 4 K.O.;
  - 20 c. ook rekening te houden met de opdracht aan deputaten kerkorde en kerkrecht om in overleg met deputaten evangelisatie breder onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn.

25 Uit de formulering van de opdracht blijkt dat het werk van de commissie niet alleen in nauwe verbondenheid met deputaten kerkorde en kerkrecht en deputaten evangelisatie gedaan moest worden, maar dat het werk bovendien grotendeels overlapt met een aantal opdrachten die de synode aan deze deputaatschappen gaf. Die verwevenheid is voor een deel te verklaren uit de achtergrond van het besluit om de commissie in te stellen. Enerzijds lag die namelijk in het synoderapport van deputaten kerkorde en kerkrecht, waarin een vraag naar de positie van de evangelist voorlopig was beantwoord, en anderzijds in het rapport van deputaten evangelisatie, waarin bleek dat er vragen waren rond de ambten in een missionaire setting. De grote mate van overlapping maakte echter bij aanvang van het werk de inschatting van wat de commissie precies te doen stond niet zo eenvoudig.

30 Immers: de opdrachten onder het slot van a., onder b., en onder c. werden al door de deputaatschappen uitgevoerd, en er was geen eenduidig antwoord op de vraag wat het werk van de commissie daarnaast precies zou moeten inhouden. De toevoeging van het woordje ‘beknopt’ in de opdracht en de toevoeging van de bijzin ‘die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd’, gaven bovendien reden tot een bescheiden taakopvatting. Uiteindelijk heeft de commissie gekozen om het zwaartepunt van haar opdracht te zien in de hoofdzin van opdracht a., namelijk: ‘een onderzoek te doen naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd’, en om van daaruit de andere vragen te beantwoorden.

40

1.2 Samenstelling en werkwijze van de commissie

De synode benoemde als leden van de commissie ds. A.A. Egas, ds. R.G. den Hertog, prof.dr. T.M. Hofman, prof.dr. H.J. Selderhuis (samenroeper) en drs. M. Renkema-Hoffman (rapporteur).

- 45 De commissie heeft een beperkt aantal keer plenair vergaderd, en heeft daarbij besloten om het inhoudelijke werk op te splitsen in verschillende onderdelen die elk door één of meerdere commissieleden onafhankelijk van elkaar zijn uitgewerkt. Het raamwerk waarin die verschillende onderdelen een plek moesten vinden is wel gezamenlijk vastgesteld. Het contact met de beide deputaatschappen waarmee overleg moest plaatsvinden is er

gedurende het werk voortdurend geweest doordat van beide deputaatschappen een lid in de commissie aanwezig was.

1.3 *Overzicht van de rapportage*

- 5 Er is door de commissie gekozen om een beknopt rapport te schrijven waarin de uitkomsten van het onderzoek op een toegankelijke manier aangeboden worden, en om de onderliggende studies als bijlagen bij het rapport op te nemen. In het rapport wordt als lijn de volgorde aangehouden van de opdracht zoals die onder a. geformuleerd is, namelijk:
- onderzoek naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten (2.1),
  - 10 - vragen rond de kerkenraadsstructuur (2.2)
  - vragen rond de kerkrechtelijke structuur van de evangelist (2.3).

De opdrachten die onder b. en c. worden genoemd zijn sterk met het laatste deel van opdracht a. verweven, en komen daarom in samenhang daarmee aan de orde onder 2.3.

15 **2. *Bezinning***

2.1 *Onderzoek naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten*

2.1.1 *Uitvoering van de opdracht*

- Het eerste deel van de opdracht van de commissie bestond uit het doen van onderzoek naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie
20 zijn vastgelegd. Aan die opdracht is invulling gegeven door middel van een uitvoerige studie naar het Schriftgebruik van de Reformatoren in relatie tot de ambtsstructuur. Die studie is als bijlage 1 opgenomen bij dit rapport, hieronder vatten we enkele lijnen uit de studie samen.

25 *Samenvatting studie naar de Schriftuurlijke fundering van het ambt in de Reformatie*

1. Elementen van de Schriftuurlijke, theologische fundering van het ambt bij Calvijn en enkele andere reformatoren

30 *Calvijn*

- Voor Calvijn is het kerkelijk ambt allereerst keuze van God en gave van de verhoogde Christus om op die wijze de kerk te bouwen en te bewaren. Het ambt in de kerk is voor ons mensen dan ook geen facultatieve zaak, maar God in Christus heeft ons daaraan gebonden met het oog op de orde en het welzijn van de kerk. Het kerkelijk ambt is tevens bedoeld als
35 bindmiddel tussen christenen onderling, die op elkaar zijn aangewezen in dit onderling dienstbetoon met inzet van onderscheiden gaven. Zowel de doperse onderschatting van het ambt als de Roomse overwaardering worden door Calvijn afgewezen. Met name de ambten van herder (pastor), leraar (doctor), ouderling en diaken zijn volgens Calvijn als blijvende ambten ingesteld. Calvijn geeft er blijk van te beseffen dat een exacte afgrenzing en
40 omschrijving van de onderscheiden ambten niet steeds duidelijk aan het Nieuwe Testament valt te ontlenen. Bij Calvijn valt in de ambtelijke bearbeiding het hoofddaccent op de bediening van het Woord. Daarmee verbonden krijgen herderlijke zorg, bestuurlijke leiding en tuchttoefening over de christelijke gemeente aandacht door middel van de onderscheiden ambten.

45

Zwingli

De voortgang van de reformatie kreeg mede een impuls door het werk van de zogenaamde Prophezei, zo genoemd in aansluiting bij 1 Cor. 14:28 ev. Volgens Zwingli had iedere prediker een profetische opdracht en daarvoor is kennis van de talen noodzakelijk. De

bevordering van die kennis was één van de onderdelen van de samenkomsten op iedere
 weekdag 8 uur 's morgens, uitgezonderd vrijdag (marktdag) in het koor van Grossmünster
 te Zürich. Na gebed werd het Bijbelgedeelte van die dag gelezen uit de Vulgaat en
 vervolgens in het Hebreeuws voorgedragen met korte grammaticale en zakelijke
 5 verklaringen. Daarna kwam de tekst van de LXX aan de beurt inclusief korte verklaringen,
 waarna de uitleg van de perikoop in het verband volgde in 'guot Tütsch', terwijl de
 gemeente tegenwoordig was. Vragen van de deelnemers waren welkom. Men sloot af met
 voorbeden. Andere ambten dan dat van predikant kent Zwingli niet.

10 *Bullinger*

Bullinger gaat in *Das Amt des Propheten* (1532) kort in op het begrip profeet. Daarbij
 belicht hij zowel de (oudtestamentische) achtergrond als de taak van de profeet in
 Bullingers tijd. De Hebreeën noemden de zieners profeten. Bullinger trekt dan de lijn door
 naar de bisschoppen die opzieners genoemd worden, om als wachters zorg te dragen voor
 15 de kudde om aanvallen en verderf af te weren. Voor Bullinger staat vast dat het ambt van
 de ware profeet niets anders is dan de Heilige Schrift uitleggen, misverstanden en
 misdaden tegenstaan, godsvreze en waarheid bevorderen etc. Hij benoemt tevens pastorale
 aspecten van het ambt: wankelmoedigen versterken, treurende troosten, nalatigen
 aansporen om de weg van God te gaan. Voor dit profetenambt vervullen Jeremia en Paulus
 20 bij Bullinger een voorbeeldfunctie (Jer. 1:9ev; en 1 Cor. 14:3). Nadat Bullinger kort de
 lijnen rond oorsprong en wezen van dit ambt getrokken heeft, komen de moeilijkere vragen
 naar de waardige uitoefening van dit ambt aan de orde. Allereerst gaat hij dan nader in op
 de taak van uitlegging van de Schrift, als voornaamste plicht van het profetenambt. Het is
 immers van het allergrootste belang dat dit gebeurt vanuit een recht verstaan van Gods
 25 spreken.

Ook bij Bullinger vinden wij geen andere ambten dan dat van predikant.

Bucer

Bucer onderscheidt twee motieven als het gaat om de grondslag van het ene ambt: het
 30 eerste ontleend aan de gemeenschap er heiligen, waar het als één van de charismata
 functioneert, het tweede vanuit de gedachte van de zending door Christus, die zijn dienaren
 opdracht en volmacht verleent. Naar Bucers opvatting heeft de éne dienst van de gemeente
 diverse functies, of liever diensten. Bucer noemt enkele diensten die er in het algemeen
 genomen zijn, maar laat tegelijk open dat er verschil in verdeling van de diensten kan zijn
 35 al naar gelang de Here ze in verschillende tijden geeft. Samenvattend is te zeggen dat
 Bucers opvatting is dat de Heilige Geest tweeërlei soort dienst in de kerk verordend heeft:
 één van de zielzorgers, die opzieners en ouderlingen genoemd worden en die de dienst van
 de leer, sacramenten en tucht (d.w.z. alle zielzorg) is opgedragen, en één van hen die de
 40 zielzorgers bij moeten staan en daarnaast de verzorging van de armen op zich nemen.
 Binnen Bucers opvatting over de eenheid van de kerkelijke ambten en binnen het raam van
 het ene presbyteraat als het fundamentele ambt bestaat er wel zodanige verscheidenheid dat
 het mogelijk is de verschillende diensten afzonderlijk te beschrijven. Bucer noemt het
 doctorenambt, het evangelistenambt, het opzienersambt en het presbyterambt. De eenheid
 van de ambten komt mede daarin tot uitdrukking dat hij de diakenen omschrijft als
 45 'presbyters van de derde orde'.

2. Verantwoording van de fundering van het ambt bij de reformatoren ten opzichte van de
 Bijbelse gegevens en huidige exegetische inzichten

Een complete ambtsleer laat zich niet één op één uit het Nieuwe Testament afleiden, daarvan waren Calvijn en de andere reformatoren evenzeer overtuigd als de huidige exegeten. Het Nieuwe Testament reikt ons wel essentiële lijnen op dit punt aan. Die overtuiging is zowel voor de exegeese van de Reformatie als voor veel huidige exegeten van wezenlijk belang voor het kerkelijk ambt en de leiding in de gemeente. Enkele punten die van belang zijn:

- Eerbiedig luisteren naar de Schriften maakt duidelijk dat essentiële elementen uit de reformatorische ambtsopvatting m.b.t. de noodzaak van het ambt als gave van God, door de verhoogde Christus geschonken tot samenbinding, opbouw en toerusting van de gemeente, waarbij een belangrijk accent ligt op de taak van de dienaren van het Woord, brede en gefundeerde steun vinden in de huidige exegeese van belangrijke Schriftplaatsen uit het Nieuwe Testament.
- Er is onder exegeten sprake van divergentie inzake de visie op de verhouding tussen charisma en ambt. Sommige exegeten zien hier een te betreuren ontwikkeling in de tijd zich voltrekken, waarbij het charisma volgens hen helaas plaats heeft gemaakt voor het ambt. Voor anderen is de ontwikkeling van charisma naar ambt in het Nieuwe Testament een logische en positieve, omdat daarmee het eigene gewaarborgd zou zijn, o.a. in de lijn van apostolische successie e.d. Weer andere exegeten zien de verhouding tussen charisma en ambt als een harmonische en bestrijden dat er bijvoorbeeld in de pastorale brieven sprake zou zijn van een monarchisch episcopaat. In de opvatting van O. Hofius zijn ambt en charisma verschillend van aard. Vanuit de vroegste periode van het ontstaan van de nieuwtestamentische gemeente ziet Hofius het ambt als noodzakelijk voor met name het functioneren van de zuivere Woordverkondiging in het getrouw doorgeven van het Christusgetuigenis en voor het geven van geestelijke leiding.
- Exegeten hanteren een verschillend woordgebruik op het terrein van onderzoek. Voor sommigen is alleen het gebruik van charismata een legitieme en doeltreffende aanduiding voor het kerkelijke werken en dienen in het Nieuwe Testament. Anderen opteren bewust voor het gebruik van de aanduiding diakonia, dienst, om valkuilen rond een verkeerde uitleg van het begrip ambt te vermijden. Er zijn ook exegeten die in het gehele Nieuwe Testament inclusief de pastorale brieven de nauwe verbinding tussen charisma en ambt bewezen achten en benadrukken. Zij kunnen onbekommerd spreken over ambt, maar grenzen dat begrip dan duidelijk af tegenover een hiërarchisch, monarchistisch opgevat episcopaat c.a.
- Met name bij O. Hofius treffen we in zijn artikelen rond ambt, gemeenteleiding en successie nauwe verbindingslijnen aan met de visie van de Reformatie en met name Calvijn ten aanzien van het wezen en de noodzaak van het Woordambt. Hofius betuigt op grond van zijn exegeese van het nieuwtestamentisch materiaal in extenso dat het Woordambt en het leiding geven vanaf de vroegste kerk zeer nauw verbonden is met de getrouwe prediking van de ontvangen kernboodschap m.b.t. de Persoon en het verlossingswerk van Jezus Christus. Zo is deze trouwe uitoefening van het Woordambt absoluut noodzakelijk voor het ontstaan en voortbestaan van de christelijke gemeente. Dit ambtswerk raakt het wezen van de kerk.
- De nauwe verbinding met het gedachtegoed van Calvijn inzake het ambt sluit kritische noties niet uit. Zo plaatst C. Trimp in *Ministerium* op bepaalde punten kritische kanttekeningen bij Calvijns exegetische onderbouwing van zijn ambtsleer. Trimp heeft weet van de aanpassingen in de visie van Calvijn op het ambt naar gelang van de omstandigheden toen en daar.

- Er zijn ook in de huidige tijd valide argumenten om zich te verzetten tegen de vervanging van het woord ambt door dienst.

3. Hoofdpijnen van de resultaten van het onderzoek

5

- De reformatoren hebben in lijn met de Schrift geen eensluidende visie op hoeveel ambten er moeten zijn en welke de onderscheiden taken van de ambten zijn.
- Het is van belang te beseffen dat de reformatoren de ambtsopvatting en ambtspraktijk binnen een bepaalde context hebben ontwikkeld, toegepast en aangepast. Dat vereist voorzichtigheid bij het verabsoluteren van bepaalde elementen. De focus moet echter blijven liggen op de essentialia. Daar ligt dan ook de grens voor wat betreft adaptatie.
- Het is zaak zorgvuldig om te gaan met de begrippen als charisma, ambt en dienst. Wanneer men de begrippen die men kiest niet goed omschrijft of niet grondig definieert kan gemakkelijk onduidelijkheid ontstaan over de werkelijke betekenis en reikwijdte van de gehanteerde termen. Zo kan bij gelijke termen toch een verschillende uitwerking/invulling in de praktijk zich voordoen.
- Het vraagt onderscheidingsvermogen om binnen onze huidige postmoderne en sterk geseculariseerde context met fijngevoeligheid te zoeken naar constanten en variabelen in de ontvangen traditie op het punt van de inrichting van het kerkelijk leven.
- De gemeente als geheel is geroepen om haar verantwoordelijkheid te verstaan om mede te toetsen wat dienstbaar is en in lijn blijft met dat wat ons in het Woord van de Opgestane is toevertrouwd inzake ambt en kerk.
- Het missionaire aspect verdient in de huidige context ruime aandacht en behoort tot het wezen van het gemeente-zijn. Dat vraagt om een goede verbinding met alle (ook reeds bestaande) facetten van het gemeente-zijn.

10

15

20

25

2.1.2 *Evaluatie*

Een belangrijke conclusie uit de studie naar de Schriftuurlijke fundering van de ambten is dat voor de reformatoren gold, en voor ons geldt: de Bijbel biedt geen kant en klare ambtsstructuur. Een kerkenraad met ouderlingen en diakenen vinden we in de Schrift net zo weinig als een kerk geleid door een paus of door een lokale voorganger. De Bijbel noemt wel een groot aantal mogelijke ambten maar zegt niet welke er blijvend moeten zijn en hoe deze georganiseerd moeten worden. Tegelijk biedt de Schrift een groot aantal gegevens over welke taken er in de gemeente gedaan moeten worden, aan welke eisen ambtsdragers moeten voldoen en hoe de wederzijdse houding tussen ambtsdragers en overige gemeenteleden moet zijn. Zo noemt de Schrift zaken die onmisbaar zijn voor kerk en ambt, maar hoe die zaken vorm krijgen is een kwestie van overleg en van keuzes. De Schrift noemt meerdere ambten, namelijk: apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraars, oudsten, opzieners en diakenen. Apostelen waren oor- en ooggetuige van Christus zodat het gaat om een tijdelijk ambt. Vanuit de wijze van beschrijving wordt duidelijk dat het bij herders en leraars om één en dezelfde functie gaat en dat hun dienst gelijk is aan die van oudsten en opzieners. Volgens de Bijbelse gegevens zijn pastoraat, onderwijs en opzicht houden taken van één ambt. In de gereformeerde traditie is op grond van deze gegevens gekozen voor de drieslag predikant, ouderling en diaken. De predikant komt in de Bijbel echter niet voor, terwijl de profeet en de evangelist die de Schrift wel noemt in de gereformeerde traditie als ambt niet voorkomen. Dat laat zien dat de kerk keuzes heeft gemaakt hoe de Bijbelse gegevens over het ambt in de actuele situatie toe te passen en dat er dus ook ruimte is vanuit die gegevens tot andere toepassingen te komen.

30

35

40

45

Mede omdat de Bijbel geen definitieve lijst of een verplicht aantal noemt, is de opvatting van de reformatoren geweest dat aantal en omschrijving variabel kunnen zijn en bepaald moeten worden door de omstandigheden van tijd en plaats. De gedeelde overtuiging was dat de kerk steeds weer moet bezien via welke ambten zij het beste gehoor kan geven aan de opdracht het Evangelie te verkondigen en de gemeente bij het Woord te bewaren, en dat de organisatie van de ambten steeds een zaak is van overleg.

2.2 Vragen rond de kerkenraadsstructuur

2.2.1 Achtergrond van de opdracht

De achtergrond van de eerste bijzin van opdracht a.: ‘waarbij gericht aandacht gegeven zal worden aan de vragen rond de kerkenraadsstructuur’, ligt in het synoderapport van deputaten kerkorde en kerkrecht. Daarin werd uitvoering gegeven aan de opdracht van de vorige synode om ‘*zich te bezinnen op de kerkenraadsstructuur/bestuursstructuur in grote gemeenten, met het doel om eenheid te scheppen in de bestaande regelingen en om te komen tot een goed werkbare structuur binnen de juiste kerkrechtelijke kaders*’. Deputaten kerkorde en kerkrecht gaven in hun rapport een aanzet tot deze bezinning door in te gaan op de huidige ambtsstructuur, op een aantal Bijbelse gegevens over de ambten, op dingen waar kerken in de praktijk tegen aanlopen, en op beschikbare literatuur over het onderwerp. Als conclusie werd getrokken dat het op grond van die aanzet tot bezinning voor de hand ligt om te kiezen voor een flexibele structuur (afhankelijk van de grootte van de gemeente) waarbij uitgegaan kan worden van een presbyteriale leiding, zoals die ook in de Bijbel gevonden wordt. Geadviseerd werd dat kerkenraden rekening zouden houden met de grootte van de gemeente en zouden anticiperen op eventuele groei of krimp, en geconstateerd werd dat het verder van de context zal afhangen wat de beste opties zijn.

Naast deze grote lijnen zagen deputaten nog wel aanvullende vragen, zoals:

- hoe is de rol van de ouderling in grotere gemeenten? is er wel een onderscheid te maken tussen een ‘bestuursouderling’ en een ‘pastorale ouderling’? is in grotere gemeenten de rol van de ouderling te zien als degene die een taakgroep of kringleiders aanstuurt (zodat de kerkenraad niet teveel in omvang toeneemt)?
- hoe te denken over een ‘raad van oudsten’ die opzicht over de ‘betaalde werkers’ heeft en de Bijbelse koers van de gemeente bewaakt?
- wat is de rol van de ‘betaalde krachten’ in het bestuur van een gemeente?
- hoe moet er aangekeken worden tegen de diversiteit van de ambten? spelen in dat alles bijvoorbeeld evangelisten en profeten ook een rol (zie Hand. 13 en Ef. 4)?
- verschillende exegetische studies laten een ander licht schijnen over de rol van diakenen; kan het zijn dat in de Bijbel zich toch meer de lijn aftekent dat een ‘raad van oudsten’ met name het opzicht over de gemeente heeft en dat daar een andere rol van diakenen aan de orde is dan wij kennen in onze kerken?

Vanwege deze en andere vragen die buiten het vermogen van deputaten lagen om in korte tijd te beantwoorden pleitten deputaten ervoor om, wanneer er vanuit andere invalshoek (namelijk de vragen rond de ambten in de missionaire praktijk en in het bijzonder de positie van de evangelist) toch een studiegcommissie naar de ambten zou ingesteld worden, ook deze vragen door die commissie te laten meenemen.

2.2.2. Uitvoering van de opdracht

Vanwege het accent dat door de commissie gelegd is op de hoofdzin van de opdracht, namelijk om een ‘beknopt onderzoek te doen naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd’, is gekozen voor een pragmatische aanpak van de opdracht zoals die in de bijzin werd gegeven om bij dat

onderzoek ‘gericht aandacht te besteden aan de vragen van de kerkenraadsstructuur’. Er is een brief uitgegaan naar de kerkenraden van alle gemeenten met meer dan 1000 gemeenteleden waarin de volgende vraag werd gesteld: *‘Ervaart u als kerkenraad gezien de omvang van uw gemeente problemen met het vinden van de juiste*

5 *kerkenraadsstructuur? Zo ja, welke dan en daaraan gekoppeld de vraag of er in de kerkorde belemmeringen zijn die u verhinderen een eventueel passende kerkenraadsstructuur door te voeren?’*

De uitslag van het onderzoek was als volgt:

- van de elf gemeenten die werden aangeschreven, reageerden er zeven
- 10 - van de zeven gemeenten die reageerden gaven zes gemeenten aan geen problemen te ervaren
- één gemeente gaf aan wel problemen te ervaren, met name omdat de gemeente samenkomt in meerdere kerkgebouwen; de vragen die hier spelen raken de verhouding tussen de overkoepelende kerkenraad en de relatief zelfstandige ‘gebouwgebonden’
- 15 kerkenraden; daarnaast speelt de vraag naar bevordering van de betrokkenheid van vrouwen bij het kerkelijke bestuur

2.2.3 Evaluatie

Er was een grote mate van eenstemmigheid in de reacties die de commissie ontving.

20 Vrijwel alle kerkenraden gaven aan geen moeite te ondervinden rondom de kerkenraadsstructuur of de invulling van de ambten. Gezien de grootte van de raad werden en worden soms bepaalde structuren en vergadermodellen ontwikkeld, maar die structuren en modellen passen naar het oordeel van de kerkenraden goed binnen de kaders van de kerkorde en functioneren ook naar tevredenheid. Slechts één gemeente gaf in een

25 uitgebreide brief aan wel tegen problemen aan te lopen, en die problemen raken inderdaad aan de vragen die in het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht opgeroepen waren. Maar omdat deze vragen maar in één gemeente herkend werden is er voor gekozen om geen aparte aandacht te besteden aan de kerkenraadsstructuur in grote gemeenten, en de vragen naar invulling van de ambten deels te beantwoorden in de volgende paragraaf van

30 deze studie.

2.3 Vragen rond de kerkrechtelijke status van de evangelist

2.3.1 Achtergrond van de opdracht

De achtergrond van de tweede bijzin in de opdracht van de commissie, namelijk om bij het

35 onderzoek ook ‘gericht aandacht te geven aan de vragen rond de kerkrechtelijke status van de evangelist’, is eveneens te vinden in de bespreking van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht. In dat rapport vermeldden deputaten een door hen beantwoorde adviesaanvraag van één van de evangelisatieconsulenten naar de status van de evangelist, namelijk de vraag of de evangelist een ambt bekleedt en lid van de kerkenraad is of moet

40 zijn. Deputaten kozen in hun rapport voor de volgende denkrichting:

1. De evangelisten naar art. 4 K.O. worden benoemd door een kerkenraad en fungeren als werknemer in dienst van de kerkenraad.
2. De bredere kerkelijke vergaderingen hebben tot op heden dit niet expliciet geduid als het bekleden van een ambt.
- 45 3. Het is bekend dat ondanks deze situatie er evangelisten zijn die binnen hun kerkenraad als ambtsdrager arbeiden (op grond van hun ‘predikant-min’ positie).
4. De kerken hebben in hun bezinning en besluitvorming op generaal-synodaal niveau termen gebruikt die gereede aanleiding geven om de positie van evangelisten te duiden als het bekleden van een ambt. Te denken is o.a. aan:

- de benaming 'bijzonder dienaar van het Woord' (art. 4 lid 6 K.O.);
  - de examinatie op het niveau van de classis, dat qua inhoud (niet geheel qua niveau) vergelijkbaar is met het peremptoir examen van a.s. predikanten (art. 4 lid 6b K.O., nog eens onderstreept in lid 6d);
  - 5 - de noodzaak van aanwezigheid van deputaten naar art. 49 K.O. bij dit examen (besluit generale synode 2010);
  - het gegeven dat de classis zich bij dit examen moet overtuigen van het feit dat de a.s. evangelist zich *geroepen weet* deze weg te gaan (art. 4 lid 6b5 K.O.);
  - 10 - de vaststelling van een formulier om een evangelist te *bevestigen* (besluit generale synode 2013)
  - de bevoegdheid om als evangelist niet alleen het Woord, maar ook de sacramenten te mogen bedienen (art. 21 lid 1f K.O.), waarbij in aanmerking te nemen is dat art. 3 K.O. spreekt van een alleen in de dienst van Woord en sacramenten mogen voorgaan van hen 'die daartoe wettig beroepen en
  - 15 bevestigd zijn'.
5. Dit alles overziende dringt de - voorlopige - conclusie zich op, dat hoewel het woord niet is genoemd, de positie van de evangelist zo is te zien dat hij een ambt bekleedt. Dit ambt is inhoudelijk te karakteriseren als 'bijzonder dienaar des Woords' (conform de tekst van art. 4 lid 6 K.O.) en qua reikwijdte vergelijkbaar met dat van de ouderling en de diaken; het is immers een plaatselijke bevoegdheid.
- 20 6. Deputaten realiseren zich dat, in afwijking van de lijn die zich bij punt 4 aftekent, er ook termen zijn die met die lijn niet in overeenstemming zijn. Te denken is o.a. aan:
- benoemen door de kerkenraad zonder dat de K.O. spreekt van verkiezing door de gemeente, al gebeurt dit in de praktijk soms wel;
  - 25 - de term 'dienstverband'.

Deputaten legden deze denkrichting aan de synode voor met het verzoek duidelijkheid te verschaffen over de juistheid van deze denkrichting, en met de vraag om een studiec commissie in te stellen om nader onderzoek te doen, o.a. naar de tegenstrijdigheid die in punt 6 blijkt.

30

2.3.2 *Uitvoering van de opdracht*

De commissie heeft deze opdracht uitgevoerd in samenhang met de vragen onder b. en c., omdat die vragen eveneens de kerkrechtelijke positie van de evangelist raken. Deze vragen komen geheel overeen met de opdrachten die de synode gaf aan deputaten kerkorde en kerkrecht in overleg met deputaten evangelisatie. Vraag b. verwijst naar twee instructies die door de PS van het Westen en de PS van het Oosten werden ingediend op de synode, en die resulteerden in opdracht 20 aan deputaten kerkorde en kerkrecht, namelijk om in overleg met deputaten evangelisatie:

- a. te onderzoeken of de in de kerken gegroeide praktijk van werkzaamheden van de bevestigde evangelisten overeenkomt met de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten;
- 40 b. op basis van de conclusies van dit onderzoek te bezien of artikel 4 K.O., lid 6 wijziging behoeft;
- c. op basis van de conclusies van het onderzoek te bezien of de overwegingen van de generale synode 2004 om een evangelist niet te bevestigen naar artikel 8 K.O. nog
- 45 steeds valide zijn.
- d. te onderzoeken of het wenselijk geacht wordt dat evangelisten een bredere preekbevoegdheid krijgen (instructie 8.04) en, indien hier positief over gedacht wordt,

zich te bezinnen op de wenselijkheid/noodzakelijkheid van een nadere theologische opleiding.

- e. zich te bezinnen op de vraag of het wenselijk is dat er verschil in positie blijft bestaan tussen predikant en evangelist, en daarbij in ieder geval te betrekken het verschil in opleiding, de betrokkenheid van de kerken bij de opleiding, het verschil in wijze van beroeping tot het werk en het verschil in beloning;
- f. zich te bezinnen op de vraag of de evangelist genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in art. 2 K.O.;
- g. te onderzoeken op welke wijze de posities van de predikant en de evangelist gelijkgeschakeld kunnen worden wanneer het niet wenselijk blijkt dat er positioneel verschillen blijven bestaan.

Vraag c. verwijst naar een andere opdracht aan deputaten kerkorde en kerkrecht, namelijk opdracht 21: om 'in overleg met deputaten evangelisatie breder onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten, en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn, en in dit onderzoek nadrukkelijk mee te nemen wat de positie is van de evangelist in relatie tot de ambten'.

Vanwege het samenvallen van de opdrachten van de commissie met die van de beide deputaatschappen is er voor gekozen om het inhoudelijke werk wat deze vragen betreft uit te besteden aan de vertegenwoordigers van de deputaatschappen in de commissie, om zo gelijk op te kunnen lopen met het werk dat in de deputaatschappen gedaan moest worden. Dit heeft geresulteerd in twee notities, die onderdeel zijn van het rapport van deputaten kerkorde en kerkrecht, en die tegelijkertijd als bijlage 2 en 3 bij het commissierapport zijn gevoegd. Bijlage 2 is een notitie getiteld 'principe en praktijk van de ambten in de missionaire context' en is een uitwerking van opdracht 21. Dit stuk bevat een bezinning op de ambten en een verantwoording van de plek van de evangelist in de ambtsstructuur. Het vormt de basis voor de andere notitie in bijlage 3, dit is een notitie over de kerkordelijke positie van de evangelist en een uitwerking van opdracht 20. De complete studies zijn zoals gezegd als bijlagen opgenomen, hier willen we enkele belangrijke lijnen er uit samenvatten.

Samenvatting 'Principe en praktijk van de ambten'

Ecclesiologie en ambtsvisie

De kerk vindt haar oorsprong in God die Christus heeft gezonden in de wereld, die weer zijn leerlingen uitstuurde in de wereld als begin van zijn kerk. De kerk ontvangt haar betekenis in de *missio Dei*, en dat geldt daarmee ook voor de ambten in de kerk. De kerk met haar ambten wordt in dienst genomen van Gods zending in deze wereld.

God roept en zendt. Hij roept en zendt zijn kerk, in zijn totaliteit. De hele gemeente is charismatische gemeenschap, geleid door de Geest en geroepen tot getuigenis en dienst, naar elkaar en naar de wereld. Maar ook binnen die gemeente worden mensen door Christus geroepen en gezonden tot een bijzondere taak met het oog op de verspreiding van het evangelie en het bewaren van de gemeente dichtbij Hem.

Het is uit bestudering van de teksten in het Nieuwe Testament die spreken over de ambtelijke dienst duidelijk dat we niet zomaar rechtstreeks een afgeronde ambtelijke ordening daaruit kunnen aflezen. Maar hoe de ambtelijke ordening er ten tijde van het Nieuwe Testament ook precies heeft uitgezien, het is wel duidelijk dat in alle ambtelijke dienst steeds dit het beslissende was, dat het ging om: *dienst aan het Woord*.

Dit ene ambt van dienst aan het Woord waaiert vervolgens uit in verschillende diensten. Er zijn veel gaven en veel taken, en daarom verschillende diensten, maar samen zijn die

diensten bezig met die ene grote opdracht van de dienst aan het Woord. In verschillende tijden is een verschillende differentiatie in diensten mogelijk, en bij elke ambtelijke ordening moet de cruciale vraag steeds zijn: hoe kan daardoor de verkondiging en verspreiding van het Woord optimaal gerealiseerd worden?

5 De gereformeerde kerken kennen een ambtelijke ordening die grotendeels afkomstig is van Calvijn, die in zijn actuele situatie de Bijbelse gegevens over het ambt verwerkte. De situatie van het christendom, waarbij er in zekere zin geen heidense wereld meer was, vormde de achtergrond voor de kerk- en ambtsleer van de Reformatie. Inmiddels hebben we te maken met een ingrijpende paradigmawisseling waardoor we als West-Europese
10 samenlevingen geconfronteerd worden met een totaal andere cultuur. Onze tijd vraagt een hernieuwd missionair bewustzijn van de kerk, en daarmee een hernieuwd doordenken van de ambtelijke structuren die aan Gods zending dienstbaar zijn. De vraag is: wat zou in dat licht een goede differentiatie van diensten zijn in onze tijd, en concreet voor onze kerken?

15 *Plaats van de evangelist in de ambtsstructuur*

Voor een hernieuwde doordenking van de ambten vanuit de missio Dei kan het helpend zijn om ons uitgangspunt te nemen in het presbyteriale karakter van de ambten en het charismatisch karakter van de gemeente zoals dat onderstreept wordt door M. Bucer. Daarnaast zou het helpend kunnen zijn om, eveneens in navolging van Bucer, voor een
20 concrete ambtsstructuur uit te gaan van twee grote hoofddelen in de ambtelijke dienst: de herderlijke dienst en de dienst van de barmhartigheid. Bucer kan aan de ene kant álle ambtelijke dienst samenvatten in het ene ambt van presbyter, daarmee aangevend dat het één dienst is in wezen, maar op veel plaatsen onderscheidt hij toch twee grote hoofddelen in de dienst: 'Het ene omvat de verzorging van Woord, sacramenten en tucht van Christus,
25 hetwelk eigenlijk toekomt aan de opziens en ouderlingen. Het andere de verzorging der armen, die toevertrouwd is aan hen die men diakenen noemt.' Als vaste ambten die vallen onder de eerste soort rekent Bucer de dienaren van het Woord en de ouderlingen, maar in het zelfde verband noemt hij ook de evangelisten en doctoren.

Als we deze lijn volgen, dan geldt voor de plek van de evangelist in de ambtsstructuur: hij
30 heeft een eigen ambt, het ambt van evangelist, maar dat ambt vindt zijn plek als onderdeel van die ene dienst aan het Woord, die ene presbyter-dienst, waarin alle herderlijke ambten samenkomen, en waarvoor zij allen sámen verantwoordelijk zijn. Het ene ambt is daarin niet hoger dan het andere, er is alleen differentiatie in diensten vanwege een verschil in taken en gaven.

35

Karakter van het ambt van evangelist

Bucer zag de evangelist als iemand aan wie de Here een bijzondere bekwaamheid heeft verleend om het evangelie te verkondigen, met name waar dat evangelie nog niet bekend is. Samen met de predikanten en ouderlingen is hij werkzaam in de ene dienst aan het Woord.
40 Het CGK rapport dat in 2004 ten grondslag lag aan het besluit om de evangelist op te nemen in de kerkorde van de CGK komt in de beschrijving van wat een evangelist is hier dichtbij. Samenvattend zegt het rapport dat evangelisten, gelet op hun kerntaak van prediking en onderwijs, naar analogie van 1 Tim. 5:17 te zien zijn als (bijzondere) dienaren des Woords. En in de praktijk, ook 14 jaar nadat deze term zo in de kerkorde terecht is
45 gekomen, blijkt dat die naam daadwerkelijk past bij het werk dat evangelisten in de CGK doen.

Praktische uitwerking van enkele lijnen

Wat kunnen enkele van de geschetste lijnen betekenen voor de praktijk? Als eerste dat bij elke ambtelijke ordening allereerst de vraag gesteld wordt of en in hoeverre deze dienstbaar is aan de *missio Dei*. Het bestaan van een ambtelijke bediening vindt geen rechtvaardiging in traditie of organisatorische noodzaak alleen, maar in de vraag hoe deze de gemeente helpt bij haar missionaire roeping in deze wereld.

- Het fundamenteel presbyteriale karakter van de ambten biedt een scala aan mogelijkheden om de kerkelijke bedieningen dienstbaar te maken aan de roeping van de kerk. De drieslag predikant, ouderling en diaken (of vierslag, als we de leraar ook meerekenen) is van veel waarde geweest in de geschiedenis van de kerken, maar een strakke binding van de ambtelijke ordening aan deze bestaande drie ambten schiet te kort in onze huidige cultuur, alleen al omdat deze drie ten diepste allen gericht zijn op de interne opbouw van de gemeente. Hier kan ook het begrip ‘collegialiteit’ helpend zijn. De gereformeerde leer van de ambten heeft altijd nadruk gelegd op het collegiale aspect van de roeping van de kerk. We zullen daarbij collegialiteit niet alleen moeten zien als een grendel op de deur van te veel persoonlijke macht, maar ook als een waarborg van het charismatisch en missionair karakter van de kerk. De collegialiteit is dan een teken van de veelvuldige gaven die God zijn gemeente geeft. Ook het charismatisch karakter van de gemeente moet ons aan het denken zetten. Op welke manier kunnen gemeenteleden ingeschakeld worden in de dienst aan het koninkrijk? Veel meer zou er vandaag aandacht moeten zijn voor het toerustende aspect van de ambtelijke bedieningen. Elke ambtelijke bediening is erop gericht om de gemeente en haar leden toe te rusten in haar roeping tegenover God, elkaar en de wereld. In de opleiding van predikanten en evangelisten zou juist voor dit aspect veel meer aandacht moeten zijn.
- Over de positie van de evangelist is te zeggen dat in de huidige kerkorde gekozen is voor een pragmatische oplossing: de evangelist is bijzonder dienaar van het Woord, waarbij zijn bijzonderheid zich met name kenmerkt door een geografische en temporele beperking. Als het ambt van evangelist een eigen ambt is, onderdeel van de dienst aan het Woord, dan vraagt dat om een ernst maken met verkiezing en beroeping tot dat ambt - en om dat dus in de kerkorde een plaats te geven - , maar het vraagt ook om een goede begeleiding door de kerken van de evangelisten en een serieus nemen van het ambt. Ook zou het kunnen dat het ambt om meer flexibiliteit vraagt dan wij op dit moment kennen. De strikte binding van de evangelist aan één gemeente is niet zomaar te verdedigen, en in de praktijk zou het misschien ook kunnen betekenen dat er verschillende soorten evangelisten nodig blijken.
- Naast plaatselijke pioniers wellicht ook evangelisten die theologisch goed onderlegd zijn en dingen systematisch doordenken, of evangelisten die bovenplaatselijk werken.

Samenvatting ‘Notitie over de kerkordelijke positie van de evangelist’

- De opdracht die de GS van 2016 gaf bestaat uit 7 onderdelen, a. t/m g., zie hierboven onder 2.2.2. Het eerste onderdeel, opdracht a., vroeg om een vergelijking van de praktijk van werkzaamheden van de evangelisten met de visie uit 2004. Deze opdracht viel daarmee nog eens uiteen in 3 delen:
- studie naar de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten
  - inventarisatie van de gegroeide praktijk van werkzaamheden van de evangelisten
  - vergelijking van die twee

Studie naar de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten

Teruglezend in de acta blijkt dat verschillende synoden zich gebogen hebben over kerkelijke positie van de evangelist. Uiteindelijk is er in 2004 een rapport verschenen waarin de huidige kerkordelijke positie van de evangelist is beschreven. Afgaand op de acta van 2004 is het volgende te zeggen over de visie die leidde tot de bevestiging van evangelisten:

- Uit de nieuwtestamentische gegevens is af te leiden dat de evangelist een belangrijke plaats had in het ontstaan en de opbouw van een door zendingswerk nog maar pas ontstane gemeente. Hij preekte, onderwees en bediende de sacramenten. Hij rustte anderen toe om leiding te geven en maakte zichzelf na verloop van tijd overbodig.
- Hoewel de evangelist geen plek kreeg in de gereformeerde ambtsstructuur, achtten verschillende reformatoren het mogelijk dat God (opnieuw) dergelijke ambtsdragers geeft als de tijd daarom vraagt.
- Waar het in onze tijd tot stichting van nieuwe gemeenten mag komen met nieuwe gelovigen, lijkt het belangrijk dat er ruimte in de kerk komt voor mensen die als pioniers en opbouwwerkers in de zendingsgemeenten werk kunnen verrichten zoals de nieuwtestamentische evangelist dat deed.
- Gelet op hun kerntaak kunnen evangelisten naar analogie van 1 Tim. 5:17 gezien worden als ‘bijzondere dienaren des Woords’. In deze benaming komt uit dat zij enerzijds gezien worden als dienaren van het Woord, daarbij past dat zij derhalve ook sacramentsbevoegdheid krijgen, en anderzijds dat het ‘bijzondere’ van hun ambt uitkomt in de andere studievereisten, het gebonden zijn aan één gemeente en de tijdelijke bevoegdheid.

25 *Inventarisatie gegroeide praktijk*

Om de gegroeide praktijk van werkzaamheden van de evangelisten te onderzoeken, zijn alle evangelisten aangeschreven met de vraag of zij bereid waren tot een telefonisch interview. Met uitzondering van één hebben alle evangelisten hiermee ingestemd.

Voorafgaand aan de telefonische afspraak werden hen ter voorbereiding de volgende vragen toegestuurd:

- wat is volgens jou de (kern)taak van de evangelist?
- uit welke werkzaamheden bestaat je werk als evangelist in de gemeente waar je dient voornamelijk?
- is de positie en taakomschrijving van de evangelist in de huidige praktijk volgens jou voldoende, of zijn er veranderingen noodzakelijk? zo ja, welke?

Deze vragen fungeerden als leidraad van het gesprek. Naast deze vragen kwamen in de interviews vooral aspecten als ‘opleidingseisen’ en ‘bevoegdheden’ ter sprake. Op basis van de interviews kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

1. De gegroeide praktijk komt grotendeels overeen met de visie zoals die in 2004 is vastgelegd. De kern van het werk van de evangelisten bestaat uit missionair pionieren en gemeentelijk opbouwwerk. Bij de ene evangelist ligt het accent meer op het eerste, bij de ander op het tweede.
2. In 2004 is ervoor gekozen om de evangelist als een ‘bijzondere dienaar van het Woord’ te beschouwen. De werkzaamheden van de evangelisten lijken inderdaad sterk op die van de predikanten, met dit verschil dat de evangelisten in alles expliciet naar buiten zijn gericht. Het ‘bijzondere’ aan de evangelist als dienaar van het Woord is dus zijn externe gerichtheid.
3. Uit de interviews komt duidelijk de vraag naar voren of het gerechtvaardigd is dat de evangelisten als bijzondere dienaren van het Woord een ondergeschikte positie

innemen ten opzichte van de ‘gewone’ dienaren van het Woord. Die ondergeschiktheid komt tot uitdrukking in de volgende zaken:

- de evangelist is in zijn werkzaamheden beperkt tot de gemeente die hij dient, terwijl een predikant in alle gemeenten van het kerkverband het Woord en de sacramenten mag bedienen
- salariëring tegenover traktement; de evangelist is in dienst van een bepaalde kerkenraad, terwijl de predikant principieel niet in dienst is van de gemeente
- de evangelist wordt betaald conform de richtlijnen voor kerkelijk werkers en zijn beloning ligt structureel lager dan dat van de ‘gewone’ dienaar van het Woord

4. Ten slotte onderstrepen de interviews met de evangelisten het belang van een gedegen theologische en missionaire opleiding, waarbij theorie en praktijk met elkaar vervlochten zijn. Het in 2004 genomen besluit t.a.v. de opleiding van evangelisten geeft weliswaar ruimte tot een op maat gemaakt opleidingstraject, maar is weinig concreet en laat veel ruimte voor verschillende interpretaties.

Vergelijking van de visie met de praktijk en kerkordelijke aanbevelingen

Nadat een studie werd gedaan naar de visie die leidde tot de bevestiging van evangelisten in 2004 en een onderzoek naar de praktijk van werkzaamheden van de evangelisten, en die uitkomsten naast elkaar gelegd werden, valt te concluderen dat de werkzaamheden van de evangelisten in grote lijnen overeenkomen met de visie die leidde tot hun opname in de kerkorde in 2004. Tegelijk blijkt uit het onderzoek dat er wel dingen zijn rond de positie van de evangelist die beter doordacht of geregeld zouden kunnen worden, ten aanzien van de visie zelf en ten aanzien van het werk in de praktijk. Kort samengevat worden daarom de volgende wijzigingen in de kerkorde voorgesteld in het rapport:

- aangezien het ambt van evangelist beschouwd kan worden als een eigen ambt, zal het in art. 2 K.O. een plek moeten krijgen bij de genoemde diensten
- omdat een ambt gekenmerkt wordt door het aspect van roeping, zal in art. 4. K.O., lid 6 de beroeping van een evangelist een plek moeten krijgen
- hierdoor zullen ten aanzien van de beroepbaarstelling en toelating in de dienst de bepalingen in art. 4 K.O., lid 6c en 6d wijziging behoeven
- vervolgens voorziet art. 4 K.O., lid 6f in de situatie waarin het contract van de evangelist ontbonden wordt, en wordt in art. 4 K.O., lid 6h de mogelijkheid van een beroeping naar een andere gemeente genoemd

2.3.3 Evaluatie

Teruggaand naar de eerste aanleiding van de opdracht, namelijk de vraag van deputaten kerkorde en kerkrecht of zij met hun aangegeven denkrichting de juiste weg wezen in de positie van de evangelist, en om de ‘losse eindjes’ beter af te hechten, valt te concluderen dat de weg die deputaten wezen om de evangelist als ambtsdrager te zien goed valt te onderbouwen, vanuit de Bijbelse gegevens en vanuit de manier waarop de kerkelijke vergaderingen en kerkordelijke bepalingen tot nu toe over de evangelist gesproken hebben. De vraag om, wanneer de evangelist te zien is als ambtsdrager, dat dan ook duidelijker te laten uitkomen in de kerkordelijke bepalingen is ook beantwoord in de voorgestelde kerkordewijzigingen.

In de notitie ‘principe en praktijk van de ambten’ is een verantwoording gegeven van de plek van de evangelist in de ambtsstructuur. Als belangrijkste lijn in die notitie is te noemen dat het ambt van evangelist een eigen ambt is, dat zijn plek in de ambtsstructuur vindt als onderdeel van de ene herderlijke ‘dienst aan het Woord’, waarin de dienst van predikanten, hoogleraren, evangelisten en ouderlingen samenkomen. In de notitie

‘kerkordelijke positie van de evangelist’ wordt die plek als ‘bijzonder dienaar van het Woord’ vervolgens uitgewerkt in voorstellen voor concrete kerkordelijke bepalingen, waarvan de belangrijkste het opnemen van de beroeping van de evangelist in de kerkorde is. Met de beide notities is een poging gedaan een weg te wijzen om het ambt van

5 evangelist de volwaardige plek in de kerken te geven die het op grond van de Bijbel mag hebben, en om voor de praktijk van het werk flexibiliteit en ruimte te laten om eerbiedig luisterend de weg van de Heilige Geest te volgen, die soms op verrassende manieren mensen voor Christus wint.

10 3. *Conclusies*

Samengevat zijn de belangrijkste conclusies van de totale studie van commissie ambten:

- De reformatoren hebben in lijn met de Schrift geen eensluidende visie op hoeveel ambten er moeten zijn en welke de onderscheiden taken van de ambten zijn.
- Het is van belang te beseffen dat de reformatoren de ambtsopvatting en ambtspraktijk
- 15 binnen een bepaalde context hebben ontwikkeld, toegepast en aangepast. Dat vereist voorzichtigheid bij het verabsoluteren van bepaalde elementen. De focus moet echter blijven liggen op de essentialia, daar ligt dan ook de grens voor wat betreft adaptatie.
- Mede omdat de Bijbel geen definitieve lijst of verplicht aantal ambten noemt, is de opvatting van de reformatoren geweest dat aantal en omschrijving variabel kunnen zijn
- 20 en bepaald moeten worden door de omstandigheden van tijd en plaats. De gedeelde overtuiging was dat de kerk steeds weer moet bezien via welke ambten zij het beste gehoor kan geven aan de opdracht het Evangelie te verkondigen en de gemeente bij het Woord te bewaren, en dat de organisatie van de ambten steeds een zaak is van overleg.
- Het vraagt onderscheidingsvermogen om binnen onze huidige postmoderne en sterk
- 25 geseculariseerde context met fijngevoeligheid te zoeken naar constanten en variabelen in de ontvangen traditie op het punt van de inrichting van het kerkelijk leven.
- Het missionaire aspect verdient in de huidige context ruime aandacht en behoort tot het wezen van het gemeente-zijn. Dat vraagt om een goede verbinding met alle (ook reeds bestaande) facetten van het gemeente-zijn.
- 30 - De kerk met haar ambten wordt in dienst genomen van Gods zending in deze wereld. God roept en zendt de kerk, maar ook binnen die kerk worden mensen door Christus geroepen tot een bijzondere taak met het oog op de verspreiding van het Evangelie en het bewaren van de gemeente dichtbij Hem.
- Hoe de ambtelijke ordening er ten tijde van het Nieuwe Testament ook precies heeft
- 35 uitgezien, het is duidelijk dat in alle ambtelijke dienst steeds dit het beslissende was, dat het ging om dienst aan het Woord.
- Die ene dienst aan het Woord waaiert vervolgens uit in verschillende ambten. Er zijn veel gaven en veel taken en daarom verschillende diensten, maar samen zijn zij bezig met de ene grote opdracht van de dienst aan het Woord. Bij de ambtelijke ordening
- 40 van de gemeente moet de centrale vraag daarom zijn: hoe kan daardoor de verkondiging en verspreiding van het Woord optimaal gerealiseerd worden?
- Onze tijd, die een ingrijpend andere is dan de tijd van de Reformatie, vraagt om een hernieuwd doordenken van de ambtelijke structuren die aan Gods zending dienstbaar zijn.
- 45 - Voor een hernieuwde doordenking van de ambtsstructuur vanuit de *missio Dei* kan het helpend zijn in navolging van M. Bucer uit te gaan van twee grote hoofddelen in de ambtelijke dienst: de herderlijke dienst en de dienst van de barmhartigheid.
- Tot het eerste behoort de verzorging van Woord, sacramenten en tucht (die toekomt aan de oudsten, waaronder Bucer de predikanten, hoogleraren, evangelisten en

ouderlingen rekent), tot het tweede de verzorging van de armen (die is toevertrouwd aan de diakenen).

- 5 - Bij het volgen van deze lijn geldt voor de plek van de evangelist in de ambtsstructuur: hij heeft een eigen ambt, het ambt van evangelist, maar dat ambt vindt zijn plek als onderdeel van die ene dienst aan het Woord waarin alle herderlijke ambten samenkomen.
- Met recht noemt het CGK rapport dat in 2004 ten grondslag lag aan het besluit om de evangelist op te nemen in de kerkorde hem gelet op zijn kerntaak een ‘bijzondere dienaar van het Woord’.
- 10 - Met recht ook onderstreepten deputaten kerkorde en kerkrecht in 2016 de richting die in 2004 in het rapport gewezen werd, namelijk dat de evangelist een ambt draagt.
- Als het ambt van evangelist een eigen ambt is, onderdeel van de dienst aan het Woord, vraagt dat om een ernst maken met verkiezing en beroeping tot dat ambt, en om dat in de kerkorde een plek te geven.
- 15 - Ook vraagt het om een serieus nemen van het ambt, o.a. uitkomend in zorg en begeleiding door de kerken, zowel wat betreft opleiding, mentoraat en toezicht als wat betreft levensonderhoud en goede werkomstandigheden.

H.J. Selderhuis, samenroeper

20 M. Renkema-Hoffman, rapporteur

Bijlage 1. Ambtsvisie reformatoren

Een beknopt onderzoek naar de Schriftuurlijke fundering van de kerkelijke ambten zoals die in de gereformeerde traditie zijn vastgelegd

5

1. Inleidend

1.1. Het Nieuwe Testament en de ambten/diensten

Er wordt (heel) verschillend aangekeken tegen de gegevens van het NT voor wat betreft de ambten. Verschillende denominaties ontleen aan deze bron hun onderscheiden visie op het kerkelijke ambt. Dat kan leiden tot een relativerende opvatting inzake het gezag van het NT op dit punt. Dan kunnen gemakkelijk maatschappelijke patronen en kerkelijke behoeften van de eigen tijd normerend worden. Maatschappijwetenschappen reiken dan de helpende of mogelijk zelfs sturende hand in de hedendaagse praktijk.

Het is inderdaad niet terecht om te stellen dat aan het NT zomaar een gedetailleerde kerkorde met een ambtsleer ontleend kan worden. Dat zullen overigens ook weinigen beweren. Er is in de Schrift verscheidenheid, die niet op één formule kan worden gebracht voor wat betreft gaven, diensten, ambten en gemeente. Dat impliceert echter niet dat we nu in de vrijheid van de Geest maar moeten improviseren en zien waar we terecht komen. Er zijn echter aan het NT wel (degelijk) bepaalde grondlijnen te ontleen.¹ De gemeente is niet primair een zaak van eigen bezieling, maar zij bestaat bij de gratie van het gezaghebbende Woord dat in de prediking tot haar komt. De drager van het ambt van de prediking geeft de overlevering van Jezus en de apostelen door in een tegenover ten aanzien van zowel de gemeente als de wereld. Er zijn verscheiden ambten en diensten, sommige meer regulair en institutioneel en andere meer irregulair en incidenteel. Daarbij noemt Lekkerkerker de drieslag: verkondigen, opzicht en dienen.² Het gaat daarbij steeds om een ontvangen dienst en geschenk, dat zich niet verdraagt met hiërarchie oefening. Het accent ligt op de genadegave en niet op successie of superioriteit.

1.2. Fundamentele gegevens uit het NT rond charisma en diakonia

In dat verband wordt vaak gewezen op 1 Corinthe 12:18evv; Romeinen 12:6-8 en Efeze 4:11-12 als oudste gedeelten over leidinggevende diensten. Zij worden door velen als gezaghebbend gezien. In de vastlegging van dat gezag heeft Calvijn volgens o.a. de opvatting van Noordmans een heel belangrijke rol gespeeld.³ De gegevens uit het NT bieden een noodzakelijk tegenwicht ten opzichte van de nog al chaotisch aandoende veelheid van genadegaven. Belang en noodzaak van het ambt worden steeds helderder. H. Ridderbos verwerpt de tegenstelling tussen het charismatische en institutionele evenzeer als die tussen charismatische en niet charismatische diensten in de gemeente.⁴ Na bespreking van de bijzondere positie van de apostelen stelt Ridderbos dat we in de brieven van Paulus 'op allerlei wijze de duidelijke tekenen van stabiliteit, institutionaliteit,

¹ A.F.N. Lekkerkerker, *Oorsprong en functie van het ambt*, Boekencentrum N.V., 's Gravenhage 1971, 151.

² A.F.N. Lekkerkerker, *Oorsprong*, 151.

³ Daarbij valt te denken aan Joh. Calvijn, *Institutie*, IV, 3 e.v. In dit kader spreekt Noordmans over een wereldhistorische maat van de exegeze van Calvijn omdat hij dat als eerste zo uiteenzet.

⁴ Herman Ridderbos, *Paulus, Ontwerp van zijn theologie*, Uitgeversmaatschappij J.H. Kok, Kampen 1971, 2^e druk, 496.

geordendheid van bepaalde diensten en charismata in de gemeente.’ zien.⁵ Voor Ridderbos staat vast ‘dat het ambt ook zelf een charisma is’.⁶

2. Elementen van de Schriftuurlijke, theologische fundering van het ambt in de Reformatie en met name bij Calvijn.

2.1 Institutie Boek IV

In *Institutie, Boek IV*, hoofdstuk III, staat voor Calvijn vast dat de Here zelf zijn kerk regeert, leidt en daarin het hoogste gezag uitoefent door zijn Woord. Omdat Hij niet met zichtbare tegenwoordigheid onder ons woont, gebruikt Hij de dienst van mensen (als zijn gereedschap) ‘om door hun mond zijn eigen werk te volbrengen’.⁷ Het gebruik van mensen als gezanten om uitleggers te zijn van zijn verborgen wil, toont zijn goedgunstigheid. Ze vertegenwoordigen zijn persoon. Het is tevens een oefening tot nederigheid om zijn Woord gepredikt door mensen te gehoorzamen. Gehoorzamen ‘wanneer een of ander mensje uit het stof opgerezen in de naam Gods spreekt’, is een uitnemend getuigenis van onze vroomheid en onze eerbied jegens God. De schat van de hemelse wijsheid ligt verborgen in aarden vaten. Hierdoor wordt ook de onderlinge liefde gevoed. Mensen worden onderling verbonden doordat één tot herder aangesteld wordt om de anderen te onderwijzen. Uit een mond ontvangt men de gemeenschappelijke leer. Elkaar nodig hebben wederstaat hovaardij. Daarbij wijst Calvijn met name op Efeze 4 vers 4 e.v. Deze dienst van mensen waarvan God gebruikt maakt bij het besturen van de kerk is ‘de voornaamste zenuw, waardoor de gelovigen in één lichaam verbonden zijn...’⁸ Deze hulpmiddelen zijn nodig om de kerk te bewaren. Volgens de uitleg van Calvijn is de vervulling door Christus (zie Efeze 4) dat Hij door het aan dienaren opgedragen ambt en de hun verleende genade ‘zijn gaven aan de kerk uitdeelt en verdeelt, en zichzelf zo in zekere zin tegenwoordig vertoont...’⁹ Zo wordt de kerk opgebouwd en haar eenheid bewerkt. Wanneer men deze orde of soort van regering vernietigt of verkleint (ver)valt de kerk. Het ambt van apostel en herder is noodzakelijk om de kerk op aarde te bewaren.¹⁰ De Schrift onderstreept op verschillende plaatsen de waardigheid van het ambt (vgl. Jes. 52:7; Matth. 5:13/14 en Luc. 10:16). Calvijn noemt dan vooral 2 Corinthe 3 en 4. De dienst van het evangelie is bediening van de Geest, gerechtigheid en eeuwig leven. Calvijn onderstreept het blijvende belang van de besturing en instandhouding van de kerk door middel van dienaars. Niet alleen woorden, maar ook voorbeelden laten dat zien. Cornelius moet op

⁵ Herman Ridderbos, *Paulus*, 497. Vergelijk daarbij ook: ‘Het charisma tendeert dus naar het institutionele en bestaat mede daarin, dat de gemeente niet slechts hic et nunc, maar voorzover dit nodig is, ook een vaste instrumentering en “geleiding” ontvangt...’ Zo ontstaat een gezonde functionering van het lichaam (Efez. 4:16, vgl. Vs. 11 en 12).

⁶ Herman Ridderbos, *Paulus*, 498.

⁷ Johannes Calvijn, *Institutie of onderwijzing..., Derde Deel, bevattende Boek IV*, vert. A. Sizoo, W.D. Meinema N.V., Delft 4^e druk z.jr., 54.

⁸ Joannis Calvinus, Magni Theologi, *Institutionum Christianae Religionis...*, Amstelodami, Apud Joannem Jacobi Schipper, MDCLXVII, 282a, sub 2, ‘... hominum ministerium, quo Deus in gubernanda Ecclesia utitur, praecipuum esse nervum quo fideles in uno corpore cohaereant...’.

⁹ Joannis Calvinus, *Institutionum...*, 282a sub 2 ‘... sua dona dispensat ac distribuit Ecclesiae: seque adeo ipsum praesentem quodammodo exhibet...’ Vertaling A. Sizoo, Derde Deel, 56.

¹⁰ Joannis Calvinus, *Institutionum...*, 282a sub 2, ‘... necessaria, quam est conservandae in terris Ecclesiae Apostolicum ac Pastorale munus.’

bevel van een engel Petrus ontbieden (Hand 10:3). Petrus wordt dus bewust ingeschakeld om Cornelius te onderwijzen in de leer van de zaligheid. Zo wordt Paulus op bevel van Christus bearbeid door Ananias. Calvijn somt als ambten op: apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraars. De laatste twee hebben 'een gewoon ambt in de kerk'.

5 Voor de eerste drie ligt dat anders. Ze zijn door de Here opgewekt (meer) aan het begin van het rijk en nog wel zo nu en dan 'naar de noodzakelijkheid der tijden eist.' (Sizoo, 58 sub 4). Voor de werkerreinen van de apostelen (Mc. 16:15) worden geen vaste grenzen genoemd, die betreffen heel de wereld. Zo heeft Paulus in Romeinen 15 de verzen 19 en 20

10 getoond dat zijn werk zich niet heeft beperkt, maar dat hij wijd en zijd het evangelie heeft verbreed. Apostelen hebben een mondiale opdracht om de fundamenteën van de kerk in heel de wereld te leggen.¹¹ Op die arbeid sluiten volgens Calvijn de evangelisten, zoals Lucas, Timotheus en Titus e.a., het meest aan. De profeten blonken 'door een bijzondere

15 openbaring' uit als uitleggers van Gods wil. Zo die er ten tijde van Calvijn nog zijn 'vallen ze niet zo duidelijk in het oog'. Deze eerste drie ambten waren niet ingesteld om voortdurend in de kerk te blijven 'maar slechts voor die tijd, in welke kerken opgericht moesten worden...'¹² Daarmee ontkent Calvijn niet dat God ook in latere tijd en toentertijd evangelisten heeft verwekt als 'een buitengewoon ambt, omdat het in behoorlijk ingerichte kerken geen plaats heeft.'¹³ De kerk kan herders en leraars nooit missen. De leraars zijn voor Calvijn met name uitleggers van de Schrift tot behoud van de gezonde leer. Terwijl de

20 herders tevens de leiding hebben van de tucht, de bediening van de sacramenten en de vermaningen en opwekkingen. De verbinding tussen de tijdelijke diensten in de regering van de kerk en de herders en leraars zoekt Calvijn in het wezenlijke van hun taakuitoefening. Hij ziet dan de volgende verbindingslijnen: 1^e apostelen/evangelisten en in lijn met hen de herders; 2^e profeten en in lijn met hen de leraars. De herders hebben als

25 door de Here gezonden dezelfde taak als de apostelen. Onderscheid daarbij ligt in de omvang hun werkgebied, waarbij de herders 'ieder bepaalde hun toegekende kerken regeren.' Als kerntaak van de apostelen wijst Calvijn op de prediking van het evangelie en de bediening van de sacramenten.¹⁴ Die tweeledige opdracht geldt evenzeer voor de herders in lijn met 1 Corinthe 4:1, Titus 1:9 en Handelingen 20:20.¹⁵ Die opdracht brengt

30 grote verantwoordelijkheid met zich (vgl. Ezech. 3:17) en is voor betrokkenen evenals voor Paulus onontwikkbaar (1 Cor. 9:16). Samenvattend geeft Calvijn de verhouding tussen apostelen en herders als volgt weer: 'wat de apostelen aan de ganse wereld gedaan hebben,

---

¹¹ Johannes Calvijn, *Institutie*, IV, III, 4, Delft, 59. Johannis Calvini, *Institutionum...*, evt lat citaat

¹² Johannes Calvijn, *Institutie*, IV, III, 4, Delft, 59 daarbij gaat het om plaatsen waar tevoren geen kerken geweest waren. En dan volgt een opvallende toevoeging 'of althans kerken van Mozes tot Christus moesten worden overgebracht.'

¹³ Johannes Calvijn, *Institutie*, IV, III, 4, Delft, 59. Ten tijde van Calvijn was de noodzaak voor de daadwerkelijke verwekking van evangelisten daarin gelegen '... om de kerk van de afwijking van de antichrist terug te brengen.'

¹⁴ Johannes Calvijn, *Institutie*, IV, III, 6, Delft, 60.

¹⁵ Johannes Calvijn, *Institutie*, IV, III, 6, Delft, 61. Er is Calvijn veel aangelegen om duidelijk te maken dat het ambt geen doel in zichzelf is voor de eer van de bedienaar ervan. Hun kerntaak is juist '... om het volk door de leer van Christus tot de ware vroomheid te onderwijzen, de heilige sacramenten te bedienen en de rechte tucht te onderhouden en te oefenen.'

dat moet iedere herder doen aan zijn eigen kudde, voor welke hij bestemd is.¹⁶ Door de welomschreven taak en plaats van Godswege gegeven aan de herders wordt onrust, wanorde en willekeur voorkomen.¹⁷ Calvijn wijst er tevens op dat de Schrift de regeerders van de kerk met verschillende benamingen aanduidt, die door elkaar gebruikt worden als opzieners, ouderlingen, herders en dienaars. In alle gevallen gaat het om mensen die de dienst van het Woord waarnemen. Tevens heeft Calvijn met name oog het functioneren van de regering der kerk door de kerkenraad en de verzorging van de armen door de diakenen.¹⁸

10 2.2 Efeze 4 bij Calvijn

Allereerst geeft Paulus, volgens Calvijn in zijn Commentaar op Efeze 4 vers 11 evv., te verstaan, dat het geen menselijke uitvinding is, maar een heilige ordening van Christus dat de kerk door de verkondiging van het Woord geregeerd wordt.¹⁹ Want de apostelen hebben niet zichzelf gekozen, maar ze zijn door Christus verkoren. Ook heden dringen ware herders zich niet op door eigen beslissing, maar ze worden door de Here geroepen. De regering van de kerk, die bestaat in de dienst van het Woord, is niet door mensen uitgedacht/verzonnen, ‘sondern vom Sohne Gottes gegründet worden; deswegen müsse man sich damit als mit seinem unumstösslichen Entscheide abfinden, und alle die, welche diesen Dienst am Wort entweder verwerfen oder verschmähen, handelten widerrechtlich und aufrührerisch gegen Christus, seinen Stifter.’²⁰ Dat er dienaren van het evangelie zijn, noemt Calvijn bij Efeze 4 vers 11 uitdrukkelijk gave van Christus, dat geldt evenzeer voor hun toerusting tot de dienst.

In zijn preken over Efeze 4 onderstreept Calvijn dat Christus, ondanks Zijn hemelvaart, niet ver weg blijft van ons.²¹ Naar het lichaam is er grote afstand, maar door de kracht van zijn Geest is Hij present, en daardoor vervult Hij alle dingen. Het heeft Hem behaagd om mensen met gaven aan te stellen om daardoor de kerk te regeren. Zij beogen niet zichzelf en hun aanzien, maar het welzijn en de redding van al Gods kinderen. Christus heeft zijn gaven in zekere proporties uitgedeeld, zodat christenen elkaar nodig hebben en allen schuldig zijn de gaven op de juiste wijze in te zetten en te waarderen. God wenst zich van mensen te bedienen die Hij zelf toerust tot het ambtswerk.²² Niet ieder heeft dezelfde

¹⁶ Joannis Calvini, *Institutionum...*, 283b, ‘... quod orbi universo praestiterunt Apostoli, id gregi suo, cui destinatus est, debet Pastor unusquisque.’ Vertaling A. Sizoo, *a.w.*, 61.

¹⁷ Dat werkt Calvijn o.a. uit in *Institutie*, IV, III, 7 onder verwijzing naar de Schrift.

¹⁸ Zie o.a. *Institutie*, IV, III, 8 en 9, waarbij vooral Romeinen 12:7 en 8 en Handelingen 6 aan de orde komen.

¹⁹ Joannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XVI, Commentarii in Pauli Epistolas, Ad Galatas, ad Ephesios, ...*, Helmut Feld ed., Librairie Droz, Genève 1992, 228 ‘*Ipse dedit. Primum significat non esse hoc inventum humanum, sed sacrosanctam Christi institutionem, quod regitur Ecclesia Verbi praedicatione. Neque enim Apostoli se ipse crearunt, sed electi fuerunt a Christo.*’

²⁰ Johannes Calvin, *Auslegung der kleinen Paulinischen Briefe*, übersetzt und bearbeitet von Otto Weber, Neukirchner Verlag ..., Neukirchen-Vluyn 1963, 163 bij Efeze 4 vers 11.

²¹ John Calvin, *Sermons on The Epistle to the Ephesians*, The Banner of Truth Trust, Edinburgh, repr. 1979. De eerste Franse editie verscheen in 1562. De eerste Engelse vertaling dateert uit 1577. Voor Calvijns preek over Efeze 4:11 en 12, zie p.361-375.

²² In deze preek over Efeze 4:11-12 tekent Calvijn tevens het verzet van de mensen tegen de door God verordende prediking, hun eigendunk en hun jaloezie ten opzichte van de predikers, John Calvin, *Sermons*, 368-370.

gaven en men heeft dan ook elkaar nodig en is aan elkaar verplicht in de dienst van de Here.²³ Dat vraagt tevens om een dankbare acceptatie van het onderwijs door anderen aan ons gegeven. God wil juist werken door middel van de prediking en het lezen van het Woord. Die orde is door de Here Christus ingesteld. Gaven moeten worden ingezet,
 5 opgemerkt en benut zoals ze door God bedoeld zijn, tot nut van het algemeen voor ieder deel van het lichaam. De evangelie prediking in de samenkomst van de gemeente is geen uitvinding van mensen, maar door God geordineerd en door Jezus Christus ingesteld als een onherroepelijke zaak.²⁴ Daarmee wordt willekeur en wanorde voorkomen en nederigheid bevorderd. Goede predikanten zijn een teken dat Christus ons niet verlaten
 10 heeft, maar tegenwoordig is en waakt over onze redding. Dan is Gods Geest aan het werk en dat maakt christenen gewillig om zich geestelijk te laten regeren door de ingestelde middelen.

Onderscheiden ambten

15 Als Calvijn in zijn preek over Efeze 4 de verzen 11 en 12 nader ingaat op de onderscheiden ambten ziet hij daarin de bijzondere zorg van Christus voor het beërven van de zaligheid. Sommige ambten zijn tijdelijk, zoals het apostelschap niet gegeven is om tot het wereldeinde te blijven.²⁵ Het betreft een bijzondere aanstelling door Christus volgens
 20 Mattheüs 10 vers 1 en voor Paulus in Galaten 2 vers 7. In die lijn functioneerden in de vroege kerk tijdelijk ook de evangelisten, als medewerkers nauw verbonden aan de apostelen. De profeten uit de vroege kerk zijn er ten tijde van Calvijn niet meer met die voorheen geschonken mate van begaafdheid in het uitleggen van Gods wil.²⁶ De herders waarvan Paulus hier spreekt zijn de dienaren van het Woord, met een 'ordinary charge of teaching in a particular place.'²⁷ De leraren hebben met name een taak in het uitleggen van

---

²³ Dit aspect onderstreept Calvijn tevens in zijn commentaar op Efeze 4 : 11. Het beeld van de onderscheiden leden (diversiteit) en het gehele, ene (integriteit) lichaam speelt daarbij een belangrijke rol. Gaven krijgt men niet voor zichzelf, maar behoort men in te zetten voor het geheel '... sed ut in commune omnes conferant' in lijn met 1 Corinthe 12. Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XVI, Commentarii in Pauli Epistolas, Ad Galatas, ad Ephesios, ...*, Helmut Feld ed., Librairie Droz, Genève 1992, 229

²⁴ Volgens Calvijn heeft God daarmee op voorhand onze menselijke hoogmoed aangepakt. Anders zou men zich niet willen laten onderwijzen door anderen en dat juk afschudden. Zie *a.w.*, 362/363.

²⁵ Dat stelt Calvijn ook in zijn commentaar op Efeze 4:11. Met apostelen, evangelisten en profeten heeft God zijn kerk maar voor een bepaalde tijd toe-/uitgerust, alleen herders en leraars zijn als blijvende ambten gegeven. Dat sluit niet uit dat God soms alsnog in bijzondere tijden evangelisten verwekt om de zuivere leer weer aan het licht te brengen. '... Euangelistas extra ordinem excitat, qui puram doctrinam postliminio in lucem revocent.' Opvallend is de stelling die dan volgt: 'Sine Pastoribus autem et Doctoribus nullum potest esse Ecclesia regimen.', Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XVI, Commentarii in Pauli Epistolas, Ad Galatas, ad Ephesios, ...*, Helmut Feld ed., Librairie Droz, Genève 1992, 231.

²⁶ Opvallend is Calvijns motivatie die het ontbreken van deze profeten met name koppelt aan ondankbaarheid en onwaardigheid van de mensen in de tijd van Calvijn, zodat God zijn gaven niet zo rijk uitgiet als in het begin van het evangelie. John Calvin, *Sermons*, 364/365.

²⁷ John Calvin, *Sermons*, 365. In zijn commentaar op Efeze 4:11 maakt Calvijn eveneens het onderscheid tussen herders en leraars. Herders hebben een kudde onder hun zorg en bewaring. 'Pastores ergo sunt, meo iudicio, quibus certi gregis cura commissa est.' Ioannis

het Woord om dat goed en zuiver te verstaan, zodat dwaalleer wordt voorkomen of bestreden.²⁸ Apostelen hadden een wereldwijde roeping volgens Marcus 16 vers 15 zonder binding aan één bepaalde plaats en de evangelisten opereerden in hun kielzog. Dat moeten we voor onze tijd niet willen imiteren en vervolgens wanorde scheppen. Het blijvend
 5 belang van herders in de lokale kerken ziet Calvijn o.a. verworteld in Handelingen 14 vers 23. De dienaren of herders hebben een door Christus verordende plaats aangewezen gekregen ook met een wachters functie. Dat acht Christus profijtelijk voor het welzijn van de kerk.²⁹ De herders zijn een noodzakelijke genadegave van God voor de getrouwe leiding en de leraars waken voor de zuiverheid van de leer en ter versterking van de
 10 gemeente.³⁰

Bediening van het Woord door mensen met een hoog doel

Deze wijze van bearbeiding en uitdeling door middel van de prediking is door God zelf gewild en gekozen. Van ons mensen vraagt dat onderwerping in nederigheid aan de door
 15 Hem verkozen orde. Daarbij is het Calvijn opgevallen dat in Efeze eerst sprake is van gift, maar vervolgens in de argumentatie overgeschakeld is naar ambt.³¹ Dat mag vreemd lijken zo van gaven van de Heilige Geest een omslag maken naar ambt, maar hangt samen met de door Christus ingestelde orde. Hij rust mensen met gaven toe die nodig zijn voor de
 20 uitoefening van hun ambt. In zijn commentaar op Efeze 4 vers 12 gaat Calvijn uitdrukkelijk nader in op het hoge doel dat God in Christus beoogt met 'het werk van de bediening', namelijk de opbouw van het lichaam van Christus. God had dit werk helemaal zelf kunnen doen, maar Hij heeft deze opdracht aan mensen overgedragen. We moeten nu niet wijzer willen zijn dan God als het om de opbouw van het lichaam van Christus gaat. De dienst van het Woord kan geen grotere eer ontvangen dan hier gebeurt. *Integritas* en
 25 *perfectio* van het lichaam worden erdoor ten zeerste bevorderd, het samengroeien tot een lichaam van Christus. Wie hier hoogmoedig en eigenwijs andere wegen en middelen wil kiezen, komt bedrogen uit en mist het doel. De opbouw van de kerk hangt van Christus af en Hij bepaalt hoe die opbouw moet gebeuren.³² Er bestaat geen twijfel over het verordende middel: de uitwendige prediking waardoor mensen geregeerd en geleerd

---

Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XVI, Commentarii in Pauli Epistolas, Ad Galatas, ad Ephesios, ...*, Helmut Feld ed., Librairie Droz, Genève 1992, 230/231.

²⁸ Zo Calvijn in zijn preek over Efeze 4:11-12. Vergelijk daarbij Calvijns commentaar op Efeze 4:11 '... peculiare tamen est donum interpretandae Scripturae, ut dogmatum sanitas retineatur.' Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XVI, Commentarii in Pauli Epistolas, Ad Galatas, ad Ephesios, ...*, Helmut Feld ed., Librairie Droz, Genève 1992, 230.

²⁹ Ook dan benadrukt Calvijn rond het ontbreken van apostelen in zijn tijd het aspect van de ondankbaarheid en te weinig ijver, waardoor God zijn gaven niet zo overvloedig schenkt als weleer. Zie *Sermons*, 366.

³⁰ Daarbij toont Calvijn zich kritisch over het niveau en de levenswijze van de predikanten. Die gebreken vallen niet aan God te verwijten, maar aan het feit dat wij mensen het evangelie niet met voldoende eerbied en ernst ontvangen. Zie *Sermons*, 367.

³¹ John Calvin, *Sermons*, 370.

³² Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XVI, Commentarii in Pauli Epistolas, Ad Galatas, ad Ephesios, ...*, Helmut Feld ed., Librairie Droz, Genève 1992, 232 'Nam si Ecclesiae aedificatio a solo Christo est, ipsius etiam sane est praescribere, quam aedificandi rationem esse velit.' Het verordende middel '... per externam praedicationem, dum per homines patimur nos regi ac doceri.' Dat is voor ieder, van hoog tot laag, de algemeen geldende regel.

worden. Dat middel is blijvend van belang in het leven van een christen. Het is dienstbaar en noodzakelijk voor een levenslang groeiproces (Efeze 4 vers 13), waarbij het volmaakte na dit leven bereikt wordt.

5 2.3 1 Corinthe 12

Daar legt Calvijn in zijn commentaar bij de verzen 28-31 allereerst de nadruk op de verbinding tussen toerusting met gaven en aanstelling tot een ambt. Dit staat haaks op geestdrijverij en het zich beroemen op de verborgen roeping, terwijl men geheel ongeschikt en ongeleerd is. Tevens benadrukt Calvijn dat gaven tot algemeen nut gebruikt dienen te worden om daarmee eendrachtig de gemeente te stichten. Sommige ambten zijn er onafgebroken (leraarsambt) andere tijdelijk (apostelambt) om in het begin de gemeente te funderen en het rijk van Christus op te richten. De universele roeping van de apostelen onderscheidt hen van de herders die vooral aan een bepaalde gemeente gebonden zijn waar ze zorg voor dragen. Het leraarsambt, hier in 1 Corinthe ook wel profetenambt, moet volgens Calvijn vooral betrokken worden op de uitleg van de Schrift met meer dan gewoon verstand en met bijzondere begaafdheid. Tevens bezit de profeet de gave om de Schrift voorzichtig tot tegenwoordig gebruik toe te passen.³³ Zo wordt de goddelijke wil vertolkt met oog voor de nood van de gemeente. Daarbij valt een sterk accent op het behouden en verbreiden van de gezonde leer. Dat is voor de gemeente van het allergrootste belang, daarom acht Paulus profetie nuttiger dan het spreken in talen (vergelijk daarvoor 1 Cor. 14:5). Calvijn beseft dat het goed duiden en onderscheiden van deze ambten, waarvan de gemeente zo lang beroofd geweest is, niet gemakkelijk en eenduidig is. Onder 'regeringen' verstaat hij de ouderlingen, die in de oude gemeente het volk in eerbaarheid van de zeden onderhielden. Hij verwijst daarbij tevens naar 1 Timotheüs 5 vers 17 voor tweeërlei orde van ouderlingen. De kerk heeft de verscheidenheid aan ambtsdragers nodig. Niemand is zo overvloedig in gaven dat hij ieder ander missen kan. De leden van het lichaam vullen elkaar aan en vormen samen het geheel. Dat bewaart voor hoogmoed en verachting van de ander en voor kwaadwilligheid en eerzucht. Men is dan voortdurend bedacht op de opbouw van de gemeente, wat daarvoor nuttig is en niet op het pronken met gaven. Dat is ook bepalend voor de waardering van profetie ten opzichte van vreemde talen.

2.4 Romeinen 12

Elke gelovige moet voor zich overwegen wat bij zijn aard, bevatting en roeping past. Leden van het lichaam hebben onderscheiden functies en verschillen van elkaar, zo heeft God ook verschillende gaven toebedeeld. Daarin weerspiegelt zich een orde. Men moet zich niets aanmatigen en nergens indringen als het gaat om een bediening (van een ander). Men dient evenzeer te beseffen dat men gaven krijgt om die aan te wenden voor het gemeenschappelijk welzijn van het lichaam.³⁴ Zo is alles gericht op de *communio*. Niemand heeft voor zichzelf genoeg, maar door de band van wederzijdse gemeenschap (*mutuae communicationis vinculum*) is men genoodzaakt om van anderen te lenen.

³³ Voor Calvijn in diens commentaar op 1 Corinthe 12:28 is het aspect van toepassing door de profeten van groot belang. Voorzeggingen, bedreigingen en beloften en de hele leer van de Schrift passen zij bekwaam en kundig toe 'op het tegenwoordige nut' van de kerk en zij openbaren de wil van God.

³⁴ Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XIII Commentarius in Epistolam Pauli Ad Romanos*, T.H.L. Parker, D.C. Parker ed., Librairie Droz, Genève 1999, 260 '... quantum studium esse debeat in commune corporis bonum conferendi ...'

Daardoor wordt de menselijke hoogmoed effectief bestreden en kan men zijn broeder niet straffeloos geringschatten. Zo moet ieder erop gericht zijn om zijn gaven tot stichting van de gemeente aan te wenden en niet eigen dienst verlaten om naar die van een ander over te gaan.³⁵ God wil deze orde die ongeschonden bewaard wordt, wanneer ieder wat hij van
 5 God ontvangen heeft zo tot nu van het algemeen aanwendt, dat hij anderen niet belemmert. De verscheidenheid van gaven heeft God goed gedacht.

In zijn commentaar op Romeinen 12 vers 6 besteedt Calvijn aandacht aan de profetie in de ruimere zin opgevat als de bijzondere gave der openbaring. Profetie omvat met name de gave om bij het bekendmaken van de wil van de Here op bekwame en kundige wijze als
 10 uitlegger op te treden.³⁶ Profetie wordt hier vooral opgevat als goed verstaan en uitleggen van de Schrift. Dat acht Calvijn in lijn met 1 Corinthe 14 vers 5. Het gaat immers niet om het verbazingwekkende, maar om de gewone genadegaven die voortdurend in de gemeente blijven. De verkregen waardigheid van een dienaar is niet voor hemzelf, maar om door het ambt werkelijk anderen te dienen. Een echte leraar bouwt en onderwijst de gemeente door
 15 het Woord der waarheid. Profeteren, leren en vermanen worden verbonden door het aspect van dienen dat aan alle drie eigen is. Dat is dienstig voor de orde van de kerk. In Romeinen 12 vers 8 beluistert Calvijn allereerst het ambt van de diaken. De ouderlingen worden geroepen om leiding te geven en tucht te oefenen. Ze dragen zorg voor de veiligheid van allen en moeten dag en nacht voor hun welzijn waken. Ze houden toezicht op de zeden.³⁷

2.5 Samenvattend inzake de visie van Calvijn

Samenvattend en concluderend enkele denklijnen bij de studie over Calvijns exegetische en theologische opvattingen inzake het ambt.

1. Voor Calvijn is het kerkelijk ambt allereerst keuze van God en gave van de verhoogde Christus om op die wijze de kerk te bouwen en te bewaren.

2. Het ambt in de kerk is voor ons mensen dan ook geen facultatieve zaak, maar God in Christus heeft ons daaraan gebonden met het oog op de orde en het welzijn van de kerk.

3. Het kerkelijk ambt is tevens bedoeld als bindmiddel tussen de christenen onderling, die op elkaar zijn aangewezen in dit onderling dienstbetoon met inzet van onderscheiden
 30 gaven.

4. Zowel de doperse onderschatting van het ambt als de Roomse overwaardering worden door Calvijn afgewezen.

5. Met name de ambten van herder (pastor), leraar (doctor), ouderling en diaken zijn

³⁵ Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XIII Commentarius in Epistolam Pauli Ad Romanos*, T.H.L. Parker, D.C. Parker ed., Librairie Droz, Genève 1999, 260 ‘... atque suis donis in Ecclesiae aedificationem conferendis sic oportere intentos esse singulos, ut nemo derelicta sua functione, in alienam transeat.’

³⁶ Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XIII Commentarius in Epistolam Pauli Ad Romanos*, T.H.L. Parker, D.C. Parker ed., Librairie Droz, Genève 1999, 261 ‘Ego vero eos sequi malo qui latius extendunt hoc nomen ad peculiare revelationis donum, ut quis dextre ac perite in voluntate Dei enarranda munus interpretis obeat. Itaque prophetia hodie in Christiana Ecclesia nihil fere aliud est quam recta Scripturae intelligentia, et singularis eius explicandae facultas, ex quo veteres prophetiae omnes, et omnia Dei oracula in Christo et Euangelio ipsius sunt conclusa.’

³⁷ Ioannis Calvini, *Opera Exegetica, Vol. XIII Commentarius in Epistolam Pauli Ad Romanos*, T.H.L. Parker, D.C. Parker ed., Librairie Droz, Genève 1999, 262 er is niet alleen sprake van ‘Ecclesiae gubernatio’, maar ook van tuchttoefening ‘... sed de senioribus qui morum erant censores.’

volgens Calvijn als blijvende ambten ingesteld.

6. Calvijn geeft er blijk van te beseffen dat een exacte afgrenzing en omschrijving van de onderscheiden ambten niet steeds duidelijk aan het Nieuwe Testament valt te ontleen.

Voor hem relativeert dat feit de ambten echter niet, maar spoort juist aan om het wezenlijke te zoeken.

7. Bij Calvijn valt in de ambtelijke bearbeiding het hoofdaccent op de bediening van het Woord. Daarmee verbonden krijgen herderlijke zorg, bestuurlijke leiding en tuchttoefening over de christelijke gemeente aandacht door middel van de onderscheiden ambten.

10 2.6 Enkele aspecten van het profetenambt bij Zwingli en Bullinger

Zwingli heeft in zijn geschrift *'Die freie Wahl der Speisen'* (1522) tevens verantwoording afgelegd van zijn ambtsopvatting als zielzorger en verkondiger van het evangelie. Hij stelt dan: 'dass ich die Schrift gründlich erforsche und sie als erleuchtendes Licht in diese finstere Verworrenheit eintrage...'³⁸.

Als rechtgeaarde herder van de schapen geeft hij hen ook ethische aanwijzingen. Daarbij zijn voor Zwingli het heilig evangelie en de leer van de apostelen doorslaggevend. Hij put zich uit om Schriftbewijs te geven dat een christenmens alle spijzen mag eten. Men moet zich 'fest an die Schrift halten' en niet toelaten dat men weer met de hele last van kerkelijke traditie beladen wordt. Zwingli beseft de sleutel van de wijsheid in handen te hebben (Luk. 11 : 52). Zij die zich aan de Schrift houden, mogen zich daarmee verdedigen. Men heeft bij de uitleg van de Schrift juist in die tijd een hoge en heilige roeping. Die wordt door Zwingli in beeldspraak onder woorden gebracht. Christus moet zo weer werkelijk zichtbaar en ons lief worden.³⁹ Men dient bereid te zijn om aan te tonen dat wat men leert ook werkelijk uit de Schrift zelf als bron opkomt. Helaas wilde Rome die discussie niet met 'kettters' voeren. De ene partij roept om de Schrift, maar de andere om de beul. Volgens Zwingli onderdrukken de bisschoppen als tirannen de Schrift. In allerlei geschriften heeft Zwingli benadrukt dat het hem niet te doen is om zijn eigen opvattingen bij de uitleg van de Schrift. Opposanten heeft hij steeds uitgedaagd om vanuit de Schrift solide tegenbewijs te leveren.

De voortgang van de reformatie kreeg mede een impuls door het werk van de zogenaamde Prophezei, zo genoemd in aansluiting bij 1 Cor. 14 : 28 evv. Volgens Zwingli had iedere prediker een profetische opdracht en daarvoor is kennis van de talen noodzakelijk. De bevordering van die kennis was een van de onderdelen van de samenkomsten op iedere weekdag 8 uur 's morgens, uitgezonderd vrijdag (marktdag) in het koor van Grossmünster te Zürich. Na gebed wordt het Bijbelgedeelte van die dag gelezen uit de Vulgaat.

Vervolgens in het Hebreeuws voorgedragen met korte grammaticale en zakelijke verklaringen. Daarna komt de tekst van de LXX aan de beurt inclusief korte verklaringen. Waarna de uitleg van de perikoop in het verband volgt en dat gebeurt in 'guot Tütsch', terwijl de gemeente tegenwoordig is. Vragen van de deelnemers zijn zeer welkom. Men sluit af met voorbeden.

Door de lectio continua ontstonden zo commentaren en vertalingen. De Prophezei van

³⁸ Huldrych Zwingli, *Schriften I*, Im Auftrag des Zwinglivereins..., Theologischer Verlag Zürich, 1995, 21.

³⁹ Huldrych Zwingli, *Schriften I*, 70. 'Man muss jetzt nur das edle Angesicht Christi, das von belastender menschlicher Überlieferung übertücht, entstellt und verschmiert worden ist, wieder reinigen und säubern. Dann wird uns Christus wieder lieb.' Dat acht hij in lijn met Matth. 11 : 30.

Zürich kreeg navolging o.a. in Oostfriesland, de Nederlanden en Engeland.⁴⁰

Heinrich Bullinger gaat in *Das Amt des Propheten* (1532) kort in op het begrip profeet. Daarbij belicht hij zowel de (oudtestamentische) achtergrond als de taak van de profeet in Bullingers tijd. De Hebreeën noemden de zieners profeten. Bullinger trekt dan de lijn door naar de bisschoppen die opzieners genoemd worden, om als wachters zorg te dragen voor de kudde om aanvallen en verderf af te weren. Voor Bullinger staat vast dat het ambt van de ware profeet niets anders is dan de Heilige Schrift uitleggen, misverstanden en misdaden tegenstaan, godsvreze en waarheid bevorderen etc.⁴¹ Hij benoemt tevens pastorale aspecten van het ambt: wankelmoedigen versterken, treurende troosten, nalatigen aansporen om de weg van God te gaan. Voor dit profeten ambt vervullen Jeremia en Paulus bij Bullinger een voorbeeldfunctie (Jer. 1 : 9ev; en I Cor. 14:3). Nadat Bullinger kort de lijnen rond oorsprong en wezen van dit ambt getrokken heeft, komen de moeilijkere vragen naar de waardige uitoefening van dit ambt aan de orde. Allereerst gaat hij dan nader in op de taak van uitlegging van de Schrift, als voornaamste plicht van het profetenambt. Het is immers van het allergrootste belang dat dit gebeurt vanuit een recht verstaan van Gods spreken. Daarbij moeten we de kernzaak in het oog houden.⁴² Volgens sommigen gaat het met name om het onderscheid tussen wet en evangelie. Maar Bullinger zelf maakt zich inzake heel de Schrift sterk voor de aanduiding Testament als pakt, bond en overeenkomst.⁴³ Hij werkt dat inhoudelijk compact uit als de hoofdzaak. Zo laten alle boeken van de Bijbel zich op dat verbond betrekken, rond de kern van geloof en onschuld. Hier liggen voor Bullinger de diepste verbindingen tussen Oud en Nieuw Testament. Zo leer je de Evangelieën verstaan.⁴⁴

Voor Bullinger is er maar één conclusie mogelijk rond de kernzaak in de uitleg van de

⁴⁰ Gottfried W. Locher, *Die Zwinglische Reformation im Rahmen der europäischen Kirchengeschichte*, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1979, 161-163.

⁴¹ Heinrich Bullinger, *Schriften I*, Im Auftrag der Zwinglivereins..., Theologischer Verlag Zürich, 2004, 12. 'Daher steht fest, dass das Amt eines wahren Propheten nichts anderes ist, als die Heilige Schrift auszulegen, Irrtümern und Freveln entgegenzustehen, Gottesfurcht und Wahrheit zu fördern...'. In dat kader noemt Bullinger Jeremia en de apostel Paulus 'zwei ganz grosse Lichten unserer Religion...'

⁴² Heinrich Bullinger, *Schriften I*, 13/14 wijst daarbij op Augustinus en brengt Cicero ter sprake. Zo moet de profeet bij zijn Schriftuitleg '... bedenken, welches die Grundlage der Schrift ist und worauf sich alles bezieht.' (14).

⁴³ Heinrich Bullinger, *Schriften I*, 14 bij de nadere uitwerking van de inhoud van dat pakt, verbond etc stelt hij: '... und zwar jene, durch die Gott mit dem gesamten Menschengeslecht übereinkam, dass er unser Gott sein werde, die Allgenugsamkeit, das Güte im Überfluss und das Füllhorn schlechthin, und dass er dies besonders durch die Gewährung des gelobten Landes und die Fleischwerdung seines Sohnes unter Beweis stellen werde.' Dat brengt voor de mens ook verplichtingen met zich, als streven naar onschuld, volkomen en oprecht voor God leven en in Zijn wegen wandelen en zich aan deze God en Vader toevertrouwen. Dat ligt in de lijn van Gen. 17 : 7. Het gaat in de kern om geloof en onschuld.

⁴⁴ Heinrich Bullinger, *Schriften I*, 16 na de vleeswording kun je stellen '... wird ersichtlich, dass die Evangelien gänzlich dazu da sind, dem Leser begreiflich zu machen, dass Christus Jesus nichts anderes als der ewige Bürge des ewigen Bundes und der Zeuge für die Barmherzigkeit und die Wahrhaftigkeit Gottes ist.' God heeft in Christus immers Zijn belofte vervuld en dat Hij '... dem Erdkreis alle Fülle dargereicht hat.'

Schrift:

‘Der Bund, in dem uns Glaube und Unschuld angeraten werden, ist die Grundfrage der Heiligen Schrift, die in allen Büchern der Schrift allein zu betrachten ist.’⁴⁵ Bullinger is ten volle overtuigd van de hechte samenhang van de Schrift. Dat is van het grootste belang bij de profetische uitleg van de ware zin van de Schrift. Daarvan geeft Bullinger een nadere uitwerking. Tevens wijst hij op het grote belang dat de profeet bij zijn uitleg bidt om de verlichting door de Heilige Geest, zodat de uitlegger mag verstaan wat de Geest bedoelt te zeggen. Wat het belangrijkste en nuttigste is, moet als boodschap het hart van de hoorder ingeprent worden. Daarbij vormen geloof en liefde de maatstaf.

2.7 Ambtsbegrip bij Bucer

2.7.1 Grondslag en motivering van het ambt

Bucer onderscheidt twee motieven als het gaat om de grondslag van het ambt: het eerste ontleend aan de gemeenschap der heiligen waar het als één van de charismata functioneert, en het tweede vanuit de gedachte van de zending door Christus, die zijn dienaren opdracht en volmacht verleent.

Bucer brengt het kerkelijke ambt niet in mindering op het priesterschap van de gelovigen. Omgekeerd wordt het priesterschap van alle gelovigen niet zo geaccentueerd dat daardoor het kerkelijke ambt overbodig zou worden. In de genadegaven ligt de grond voor het onderscheid tussen het priesterschap van alle gelovigen en het kerkelijke ambt. Christus verleent aan hen die Hij tot de dienst van verkondiging en zielzorg roept de gaven die zij nodig hebben. Daarin ligt het onderscheid tussen het algemene priesterschap en de kerkelijke ambten. De verscheidenheid van genadegaven leidt niet alleen tot het onderscheid tussen het algemene priesterschap en het kerkelijke ambt, maar ook tot het onderscheid binnen het laatste.

Ten tweede herleidt Bucer het concrete ambt in de gemeente tot een instelling van Christus. Christus oefent de regering van zijn gemeente Zelf uit als verhoogde Koning, totdat het rijk van God definitief zijn vervulling heeft gevonden. De bediening van het heil staat in het teken van de voorlopigheid, en tegen deze achtergrond ontvangt Bucers opvatting van de ambtelijke ordening haar inhoud. Hij benadrukt dat het Gods wil is om zijn heil aan mensen te schenken met inschakeling van de mensen zelf. God laat het evangelie prediken, dat is zijn verordening, en het komt aan op geloven dat God Zelf door mensen heen handelt en op die manier eeuwig heil bewerkt. In de dienaren die Christus gaf en in de diensten die zij verrichten moeten wij Hem Zelf horen en ontvangen. Bucer ziet het ambt als schakel in het werk van de Drieënige, naar goddelijke ordening onmisbaar. Het is hét genademiddel bij uitstek. Voorwaarde is echter dat de dienstknechtgestalte van het ambt niet geschonden wordt. Een ambtsdrager is gebonden aan zijn opdrachtgever en de binding aan het Woord van Christus garandeert zijn gezag. Het gezag van een dienaar is het gezag van het Woord waaronder de ambtsdrager en de gemeente zich samen willen buigen. Deze ambtsopvatting gaat uit van gelovige aanvaarding dat God zo wil werken, en van de gemeente wordt niets anders gevraagd dan dat zij de dienaren van Christus op die manier wil erkennen, ontvangen en horen.

2.7.2 Het ene ambt en de verschillende diensten

Bucer duidt met de term ‘ministerium Ecclesiae’ de dienst van de kerk als zodanig aan zoals deze door Christus ingeschakeld wordt als heilsmiddel. Naar Bucers opvatting heeft

⁴⁵ Heinrich Bullinger, *Schriften I*, 16.

de éne dienst van de gemeente echter diverse functies, diensten, en zij die deze diensten verrichten heten 'dienaren'. Bucer noemt enkele diensten die er in het algemeen genomen zijn, maar laat tegelijk open dat er verschil in verdeling van de diensten kan zijn, al naar gelang de Here ze in verschillende tijden geeft. Sommige diensten zijn blijvend, andere slechts voor een bepaalde tijd.

Tijdelijke diensten

Het apostolaat is een rechtstreekse instelling van Christus ter instituering van zijn kerk. De apostelen staan aan het begin van de geschiedenis van de kerk en vormen de schakel tussen Christus en zijn gemeente. Ze behoren toe aan de gehele kerk en hebben het fundamentele werk gedaan van de instituering van de kerk. Hierin ligt tevens het tijdelijke van hun ambt. In zekere zin geldt hetzelfde van de profeten, die niet door oefening of andere manier van onderwijs, maar door ingeving van God en door de verlichting van de Heilige Geest tot opbouw van de kerk kunnen spreken. Bucer ziet dit profetische ambt vooral in het licht van de werfkracht die er van uitging in de eerste tijd van de kerk. Met andere geestesgaven begon ook de profetie zeldzaam te worden. Tal van bijzondere gaven en krachten behoren tot de begintijd van de kerk, maar Bucer ontkent niet dat de Here in alle tijden op een bijzondere manier kan werken en dat er ook dan sprake is van geestelijke gaven.

Blijvende ambten

Bucers opvattingen over de aard en het aantal ambten die voor alle tijden bestemd zijn worden gekenmerkt door onduidelijkheid, vanwege exegetische onzekerheid en vanwege zijn praktische instelling die zijn opvattingen open lieten blijven naar de kant van de praktijk. Zo kan hij in de ene situatie spreken van drie noodzakelijke ambten, en in een andere omgeving voorstellen doen die met een andere structuur rekening houden. In het algemeen rekent Bucer het ambt van de opzieners, de ouderlingen en de diakenen tot de blijvende ambten. Maar in het zelfde verband noemt hij ook de evangelisten en leraren: 'verder geeft Hij evangelisten, want ook in onze tijd zijn er aan wie de Here een bijzondere bekwaamheid heeft verleend om zijn evangelie te verkondigen. Hij geeft ook leraren, aan wie Hij op zodanige wijze de gave van de Geest meedeelt, dat ze zowel uit de Schriften als uit andere aanwijzingen bekwaam de mensen Gods kunnen onderrichten opdat zij van dag tot dag in alle kennis Gods toenemen'¹.

Bucer herleidt het veelvoud van de ambtelijke diensten tot de pluriformiteit waarmee het Woord van God bediend wordt. Concluderend kan als zijn visie gelden: 'Als blijvende ambten zijn dus te beschouwen dat van de opzieners, de ouderlingen en de diakenen. Zij zijn te herleiden tot een instelling van de Geest. Soms voegt de Geest het doctorenambt en dat van evangelisten toe aan deze eerste drie'². Omdat voor Bucer episcopaat en presbyteraat principieel gelijk zijn, en het doctorenambt net als dat van de evangelisten door hem ondergebracht wordt bij de Woorddienst in de ruimste zin, ligt hierin geen tegenstelling met wat Bucer elders schrijft: 'de ambten der kerk zijn van tweeërlei soort, naar de instelling van de Heilige Geest. Het ene omvat de verzorging van Woord, sacramenten en tucht van Christus, hetwelk eigenlijk toekomst aan de opzieners en ouderlingen. Het andere de verzorging der armen, die toevertrouwd is aan hen die men

¹ W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, Kampen 1987, blz. 361

² W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, Kampen 1987, blz. 362

*diakenen noemt*³.

Opmerkelijk is dat Bucer het episcopaat en het diakonaat als een ‘ordo’ van het presbyteraat ziet. De opziener wordt zo een presbyter van de eerste orde, de ouderling een opziener van de tweede orde en de diaken een presbyter van de derde orde. Hieruit blijkt
5 dat Bucer het presbyteraat als het fundamentele kerkelijke ambt beschouwde, waaromheen de andere ambten gegroepeerd zijn.

Bij de verklaring van Efeze 4 noemt Bucer als mogelijke reden voor het ontbreken van de presbyters, episcopalen en diakenen dat zij wellicht begrepen zijn in de naam van herders en leraars, en in de uiteenzetting die volgt blijkt dat Bucer het pastoraat en doctoraat vult met gegevens die hij eerder aan de opzieners en ouderlingen toeschreef. Hieruit blijkt dat het pastorale ambt dezelfde inhoud heeft als dat van de opzieners en ouderlingen. Omdat de pastorale taak zo veelzijdig is, is het pastorale ambt zo veelvoudig, maar in wezen van de zaak is het één en dezelfde dienst. Naast dit pastorale ambt staat dat der diakenen, hun taak
10 ligt voor een groot deel op het pastorale vlak, maar heeft toch een eigen karakter ten aanzien van de leniging van stoffelijke nood.

Samenvattend is te zeggen dat Bucers opvatting is dat de Heilige Geest tweeërlei soort dienst in de kerk verordend heeft, één van de zielzorgers, die opzieners en ouderlingen
20 genoemd worden en die de dienst van de leer, sacramenten en tucht (d.w.z. alle zielzorg) is opgedragen, en één van hen die de zielzorgers bij moeten staan en daarnaast de verzorging van de armen op zich nemen.

2.7.3 De verschillende ambten

Binnen Bucers opvatting over de eenheid van de kerkelijke ambten en binnen het raam van het ene presbyteraat als fundamentele ambt, bestaat er wel zodanige verscheidenheid dat het mogelijk is de verschillende diensten afzonderlijk te beschrijven.

Het doctorenambt

De doctoren schaaft Bucer onder de presbyters. Hun werk bestaat in het verklaren van de Schrift, het leiden van theologische disputen, het bestrijden van ketterij en het overtuigen van ketters en schismatici. De doctoren kunnen de dienaren van het Woord helpen in de prediking. “*Christus geeft doctores, die de kennis der vroomheid die zij door een gave van Christus en door eigen ijver zichzelf hebben verworven aan anderen tot opbouw kunnen mededelen, en daarom door hun dienst de herders tot hulp zijn*”⁴. Het doctorenambt heeft
35 bij Bucer geen belangrijke rol gespeeld. Het is een specialisatie van het presbyteraat, die aan het eigenlijk werk van de zielzorg ten goede moet komen.

Het evangelistenambt

Bucer stelt aan koning Eduard VI van Engeland voor om door het hele rijk evangelisten uit te zenden, om aan de heersende onkunde met betrekking tot het evangelie een einde te maken. Deze evangelisten moeten een degelijke opleiding ontvangen en na onderzoek naar hun gaven en bekwaamheden volmacht ontvangen om het rijk van Christus te bevorderen. Hun examen moet in overeenstemming zijn met het gewicht van hun opdracht en zich

³ W. van ‘t Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, Kampen 1987, blz. 363

⁴ W. van ‘t Spijker, *De ambten bij Marin Bucer*, Kampen 1987, blz. 392

uitstrekken over heel hun leven en opvattingen. Het ambt van evangelist kan net als dat van de doctoren gezien worden als een specialisatie van het presbyteraat.

Het opzienersambt

5 Bucer stelt dat het niet noodzakelijk is dat alle presbyters toegerust zijn met de bekwaamheid om publiek te onderwijzen, maar dat er twee soorten presbyters zijn: *'ten eerste zij die het evangelie en de sacramenten bedienen, samen met de tucht, die ook bisschoppen genoemd worden door de apostel, ten tweede zij die slechts gebruikt worden voor de tucht der kerk'*. Bucer benadrukt de principiële eenheid van de taak van opzieners
10 en ouderlingen, daarom wordt de opziener ook omringd door de ouderlingen en verricht hij zijn taak als lid van het presbyterium. Niet alleen vanuit de uitgebreidheid van de opdracht maar ook vanuit de diversiteit van de charismata komt Bucer tot onderscheid tussen de ambtsdragers. Hoewel aan sommigen méér is toevertrouwd gaat het niet om een hogere dienst of macht. Het gezag van de opziener is dat van de *'primus inter pares'* die de
15 anderen voorgaat in ijver en toewijding maar in geen enkel opzicht boven de anderen staat.

Het presbyterambt

De eisen voor het ouderlingenambt zijn niet gelijk aan die voor het ambt van opziener. Die laatste moet literair en theologisch geschoold zijn omdat hij in het openbaar moet
20 onderwijzen. De ouderlingen moeten wel een goed begrip hebben van de dienst van Christus, anderen getrouw kunnen onderwijzen en toegerust zijn met geestelijke wijsheid en ijver om de kerk van Christus te regeren en te verhoeden dat iemand afvalt van de genade. Het onderscheid tussen opzieners en ouderlingen ligt dus in het feit dat de eersten de taak hebben het evangelie in het openbaar te verkondigen, zij treden meer naar buiten
25 als exponenten van de eenheid van de gemeente. De ouderlingen hebben hun taak vooral in de meer individueel gerichte zielzorg. Ze oefenen samen met de opzieners de tucht en verrichten hun pastorale taak vanuit de volmacht die Christus verleent. Ze staan rond de opzieners en delen in hun verantwoordelijkheid. Publieke prediking en individuele
30 bearbeiding van de gemeente gaan bij Bucer samen: het Woord van vergeving klinkt met volmacht vanaf de kansel, maar met niet geringere volmacht in de huizen.

Het diakenambt

Bucer omschreef de diakenen als *'presbyters van de derde orde'*, daarin komt de nauwe relatie uit met de andere ambten. Bucer benadrukt dat in de vroege kerk de diakenen
35 voornamelijk de zorg voor de armen hadden, maar wel zo dat zij hielpen bij alle delen van de heilige bediening, en hij trekt die lijn door als hij zegt: *'zij zijn ook ingesteld om de opzieners in hun ambt te helpen en de tucht in te richten, te bewaren en te versterken, vandaar dat zij terecht met de opzieners en ouderlingen begrepen worden onder de naam van herders en leraars'*⁵. Bucer benadrukt dat hun ambt er in iedere kerk moet zijn en dat
40 het grote beginsel bij de zorg voor de armen is dat mensen het nodige wordt verschaft waardoor zij voor de Here kunnen leven.

2.7.4 Schriftuurlijke gegevens onder Bucers ambtsvisie in 'Von der waren Seelsorge' (1538)

45 In zijn geschrift *'Von der waren Seelsorge'* geeft Bucer rekenschap van zijn kerk- en ambtsbegrip, dat hij in lijn met de Schrift weet. Bucer geeft aan het begin van zijn boek een

⁵ geciteerd bij W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, Kampen 1987, blz. 404

uiteenzetting over het wezen van de kerk. De gemeente van Christus is een Christocratie door de Geest. Christus Zelf voert de heerschappij in zijn kerk uit, als Heer die altijd in zijn kerk aanwezig is. Het behaagt Christus dit regiment uit te oefenen door de dienst van zijn Woord, dat Hij door zijn dienaren laat prediken. De dienaren zijn werktuigen van Christus, en Hij verricht zijn werk door hen. Iedere christen is geroepen zielzorg te oefenen aan zijn naaste, maar dat neemt niet weg dat Christus het werk van de zielzorg in het bijzonder toevertrouwd heeft aan zijn dienaren. Met het oog op de velerlei taken heeft Christus vanaf het begin velerlei dienaren gebruikt. Sommigen gebruikte Hij alleen in de begintijd, sommigen gebruikt Hij ook heden nog. De gehele kerkelijke zorg bestaat in alle tijden uit twee diensten: de dienst van de zielzorg en de dienst van de lichamelijke verzorging van de behoeftigen. Overigens meent Bucer dat het ambt van de zielzorg primair is ten opzichte van het diaconaat. Door het werk van de ambtelijke zielzorg wil Christus aan zijn gemeente verrichten wat Hij in zijn herdersambt beloofd heeft. Omdat de dienst zo omvangrijk is zijn er vele dienaren en allerhande gaven nodig, en de pluriformiteit der gaven leidt tot een pluriformiteit binnen het ene herdersambt.

Bucer weet zich zoals gezegd met deze zaken op het terrein van de Schrift. Het is een ordening van de Geest, zegt hij. Bucer bedoelt met zijn geschrift exegetische te geven van wat de Bijbel zegt. Ieder hoofdstuk wordt ingeleid met een aantal Schriftgegevens. Daarmee wil hij aantonen dat het ouderlingenambt door God gewild is. De apostelen stelden presbyters aan en gaven ook opdracht om dat in het vervolg te doen. Uit Tit. 1:7 en Hand. 20:28 besluit Bucer tot de gelijkheid van episcopaat en presbyteraat. Om praktische redenen heeft men in latere tijd één van de ouderlingen van een gemeente boven de anderen gezet en 'bisschop' genoemd, maar in de oude kerk hadden alle ouderlingen gelijkelijk het bisschopsambt. Het is één ambt en alle ouderlingen moeten trouw zijn om de kudde van de Here te weiden. Voor de verkiezing van de zielzorgers geeft Paulus duidelijke voorschriften. Hij wil dat ze tot een voorbeeld zijn van heiligheid en goedheid. Met deze normen als maatstaf kan iedere gemeente beoordelen wie trouw en ontrouw in de dienst zijn. Van de verscheidenheid der gaven concludeert Bucer tot de variatie in de bedieningen. Niet alleen dient er een groot aantal oudsten te zijn, maar ook doen ze niet allemaal hetzelfde. Alle ambtelijke arbeid bestaat in wezen hierin, dat aan de schapen van Christus datgene geboden wordt wat Christus als de Herder hun heeft beloofd. Bucer belicht vijf facetten van dit werk aan de hand van Ez. 34:16: hen die van Christus vervreemd zijn tot Hem brengen, afgedwaalden terugleiden, hen die gezondigd hebben tot bekering brengen, zwakken versterken, gezonde dieren bewaren voor afdwalen.

3. Achtergronden van de ambten in het Oude Testament en in het Jodendom

Voor de achtergronden van het kerkelijk ambt wordt vaak verwezen naar het Oude Testament. Daarbij valt o.a. te denken aan de organisatie van het volk Israël tijdens de woestijntocht. Op advies van zijn schoonvader Jethro, heeft Mozes tot verlichting van zijn taken oversten over het volk aangesteld om mede leiding te geven aan het volk van God (zie Exodus 18 : 13-27). De kwalificaties, God vrezend en waarachtig, hun indeling en taakomschrijving getuigen van een hoge ambtsopvatting en het belang van hun werk 'als hoofden over het volk'. Dat wordt in Deuteronomium 1 de verzen 15 tot en met 17 onderstreept en nog breder uitgewerkt. Dit raakt met name het leiding geven en het rechtspreken.

Voor Calvijn liggen er ook m.b.t. profeet en priester duidelijke verbanden tussen het Oude en het Nieuwe Testament. Volgens hem spraken de profeten van het OT over de toekomst en bereidden zij de tijd voor waarin Christus Zijn Koninkrijk zou stichten. De

profeten van het Nieuwe Testament zijn in de grond van de zaak niet anders dan leraren. Zij staan nu in de volheid van de Messiaanse tijd. De openbaring van God is verschenen (Hand. 21:9), daarmee verandert ook de aard van hun roeping. Zij moeten het Evangelie uitleggen dat in de wereld gekomen is. Het betreft de uitleg van de genade van God, die
 5 volgt op de tijden van Zijn toorn (Rom. 9:25) en raakt vooral het heden! De profeten van het OT moesten zich tevreden stellen met het te voren aankondigen van het Evangelie. De profeten van het NT dienen de oude profetie uit te leggen en de verhouding tot het Evangelie te laten zien (1 Cor. 14). Het aspect van de voorzegging is voor de profeten van NT voorbijgaand van aard, de uitleg van het Evangelie is een blijvende karakteristiek van
 10 hun ambt.⁴⁶ De priesters van het OT deden dienst in de uitwendige ceremoniën, die een vorm van prediking waren. De profeten predikten door hun woord, de priesters door hun offers. Daarmee hebben zij het grote en definitieve offer dat later zou komen met het kruis van Jezus Christus afgebeeld. Calvijn onderstreept daarmee dat God in alle tijden Zijn wil bekend heeft laten maken door de dienst van ambtsdragers.

15

3.1 Hugo de Groot: lijnen vanuit het Jodendom

Op het punt van het leiding geven binnen de gemeente van het Nieuwe Testament ziet met name ook Hugo de Groot in zijn commentaar duidelijk lijnen lopen van de synagoge naar de kerk. In zijn commentaar op Romeinen 12 vers 7 spreekt De Groot over de leraars ‘zijn
 20 de naeste trap aen de Profeten/Act. XIII, 1. 1 Cor. XII, 28, 29 Eph. IV, 11. Dat waren de genen die in veele Kerken gestelt waren om die genen te onderrichte/ die over elke Kerk het opzigt hadden/ gelijk Titus in Krete...’⁴⁷ Dan stelt De Groot vervolgens: ‘Dezen antwoordden in het Jodendom de uitstekenden in wijsheid of die Meesters van den grooten Raed gemaekt waren.’⁴⁸ Bij Romeinen 12 vers 8 inzake het vermanen tekent De Groot o.a.
 25 aan ‘Hier word betekent de Ouderling arbeidende in het woord, 1 Tim. V, 17. dat is/ de Bisschop/ met welken in ‘t Jodendom overeenquam de groote wijze, of opperste, of overste der Synagoge.’⁴⁹ Naar aanleiding van 1 Corinthhe 12 vers 5 spreekt De Groot over ‘verscheidenheden van bedieningen’ en somt dan o.a. op diakenen, ouderlingen, ‘Prinsen der Priesteren / en daer zijn Prinsen over deze.’ Het moet alles ten dienste van Christus
 30 staan. Bij vers 10 ‘onderscheiding der geesten’ brengt De Groot het beoordelen van wonderdaden en profetie ter sprake en stelt: ‘Deze gave schijnt meest gegeven te zijn aen de Oversten der Priesteren/ die in grooten getale vergaderden om kennisse van deze zake te nemen.’⁵⁰ Dat beoordelen ‘... was in de Republijk der Joden het werk van den grooten

⁴⁶ Louis Goumaz, *Het ambt bij Calvijn*, Een samenvatting naar zijn commentaren op het Nieuwe Testament, vert. K. Deddens, T. Wever, Franeker (1964), 27.

⁴⁷ Huig de Groot, *Aentekeningen Over de Brieven van den Apostel Paulus Aen die van Rome, Korinten, Galatie, Ephesen, Philippi, en Kolossen...*, David van Hoogstraten, vert., Albert Visscher..., ‘tAmsterdam 1693, 179.

⁴⁸ Huig de Groot, *a.w.*, 179. ‘His respondebant in Iudaismo ... [Excellentes sapientia] sive ... [Magistri] a Synedrio facti.’, Hugonis Grotii, *Annotationes... Vol. VI*, W. Zuidema, Groningae 1828, 224.

⁴⁹ Huig de Groot, *a.w.*, 179; Hugonis Grotii, *Annotationes... Vol. VI*, 224 ‘... cui respondebat in Iudaismo... [Sapiens magnus], sive ... [Praepositus], aut... [Princeps Synagoge].’ Vergelijk daarbij Math. 9 : 18, Hebr. 13 :7 en de brief van Clemens.

⁵⁰ Huig de Groot, *a.w.*, 321; en hij noemt daarbij tevens 1 Cor. 14:24. Tertullianus heeft erop gewezen dat gezichten nauwkeurig onderzocht worden ‘opdat ze ook bewezen mogen worden.’ De Groot verwijst daarbij tevens naar Eusebius (V, 16,17).

Raed.’⁵¹

Bij Efeze 4 wijst Hugo de Groot zowel op de Oudtestamentische achtergrond van de ambten als op de verbindingen met het Jodendom en de synagoge. Naar aanleiding van apostelen in vers 11 wijst hij op een lijn naar de oversten over de stammen door Mozes aangesteld. ‘Alzoo heeft ook nu Christus gedaen. De Apostelen komen overeen met de Oversten der stammen.’⁵²

Bij de herders tekent hij aan: ‘Harder wierd by de Joden genoemt de Bestierder der Synagoge.’⁵³ Dat woord past in de Gemeente op den Ouderling, die in de leere arbeit, 1 Tim. V,17, die by uitnemenheit genoemt is *episkopos*, opziender der kudde: want leeren is weiden.’⁵⁴ In zijn *Annotationes* op Handelingen heeft Hugo de Groot zich herhaalde keren uitgelaten over de relatie tussen de nieuwtestamentische ambten en die in de synagoge.⁵⁵

4. Beschrijving en toetsing van de verschillende visies op de Nieuwtestamentische teksten

15 Nadat hiervoor verschillende oudere opvattingen inzake het Bijbels materiaal zijn verwoord worden in dit deel van de studie via recenter exegetisch materiaal de grondstructuren inzichtelijk gemaakt (4.1) om vervolgens over te kunnen gaan tot een meer inhoudelijke toetsing (4.2).

20 *4.1 Bijbels theologische lijnen rond het ambt in de vroege kerk*

Binnen dit kader is het onmogelijk een afgeronde studie te geven rond charisma, dienst en ambt in het Nieuwe Testament. Wel komen langs de lijnen van deze drie bovengenoemde aanduidingen enkele Bijbels-theologische kernzaken aan de orde. Daarmee wordt materiaal verzameld voor een compacte toetsing van de sub 2 en 3 verwoorde visies op het ambt in 4.2.

4.1.1 Het charisma als het wezenlijke in de vroege kerk

Sommige exegeten zijn zeer terughoudend inzake hun spreken over het ambt in het NT. Hier valt o.a. te denken aan C.K. Barrett.⁵⁶ Bij de brieven van Paulus tekent Barrett aan: ‘Het eerste dat gezegd moet worden over het ambt in de brieven van Paulus is dat ieder lid

⁵¹ Huig de Groot, *a.w.*, 321; Hugonis Grotii, *Annotationes... Vol. VI*, 404 ‘Eae partes in Iudaica republica fuerant Synedrii.’

⁵² Huig de Groot, *a.w.*, 510.

⁵³ Hugonis Grotii, *Annotationes... Vol. VII*, W. Zuidema, Groningae 1829, 42 ‘Pastor apud Iudaeos vocabatur Gubernator Synagogae.’

⁵⁴ Huig de Groot, *a.w.*, 510. Hugonis Grotii, *Annotationes... Vol. VII*, 42 ‘... inspector gregis: nam docere est pascere.’ Leraars (doctores) zijn de bisschoppen of opzieners, maar dan ‘gesteld in een hooger graed....’ ‘... sed in eminentiore gradu positi...’, onder verwijzing naar Rom. 12:7 en 1 Cor. 12:28.

⁵⁵ T.M. Hofman, *Een kijk op de kerk in Handelingen*, De visie van Hugo de Groot op de relatie kerk en synagoge, Apeldoornse Studie no. 52, Theologische Universiteit Apeldoorn, 2008.

⁵⁶ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten in het Nieuwe Testament*, Uitgeverij Boekencentrum B.V., 's Gravenhage 1988 vert. van *Church, ministry and sacraments in the New Testament*, The Paternoster Press, Exeter 1985 (p. 31 etc’). Daar geeft de auteur een dwarsdoorsnede van de verschillende delen van het NT inzake de ambtsvisie. Hij begint met de brieven van Paulus en behandelt vervolgens Petrus, Johannes en Lucas/Handelingen

van de gemeente een ambt bekleedde.’ Hij verwijst daarbij o.a. naar 1 Cor. 12:7, 11 en Rom 12:4 en 5). Daar wordt volgens Barrett duidelijk dat de belangstelling van Paulus ‘uitgaat naar de functie meer dan naar het ambt.’⁵⁷ Later in de brief (Rom. 12:28) vinden we volgens hem in een opsomming ‘... zo al geen ambten, dan toch titels van personen, die

5 bepaalde functies in de kerk uitoefenden: apostelen, profeten, leraars, maar spoedig gaat het weer over functies....’

Hij ziet dan ook een beweging van functies naar personen in het NT. Barrett stelt dat verschillende zaken in de jonge gemeenten niet geregeld zijn. Zo zijn er leemten rond het penningmeesterschap; de zorg voor orde rond het Heilig Avondmaal etc. Er zou zeker ook

10 in Corinthe sprake zijn van gebrek aan leiding.⁵⁸ Vervolgens wijst Barrett op de vermelding van ‘*sun episkopois kai diakonois*’ in Filip 1:1, maar vraagt zich daarbij tevens af wat is de inhoud van die aanduidingen? Deze vermeldingen linkt Barrett met name aan het giftenbeleid in Filippi, dat o.a. Paulus ten goede is gekomen. Dat zou erop duiden dat

15 bijzondere taken daar in handen van bepaalde personen zijn gelegd. De auteur schetst het volgende beeld van de vroege kerk op dit punt: ‘Oppervlakkig gezien gaat het dus om een menigte zonder leider, maar dat is toch niet het geval. Zolang Paulus leefde hadden zijn kerken een opmerkelijk sterke leider, die er niet mee tevreden was gemeenten te stichten en ze dan aan hun lot over te laten.’⁵⁹ Vervolgens geeft Barrett er voor de paulinische brieven de voorkeur aan om te kiezen voor *charismata* boven het spreken over functies. Het gaat

20 daarbij om gaven van goddelijke genade, gewerkt door de Heilige Geest en niet om menselijk bestel, maar zoals de Geest dat wil (1 Cor. 12:11). ‘Dat is het ware ambt, waarin ieder lid deelt. Het is van goddelijke oorsprong en heeft goddelijk gezag; het is niet gemakkelijk te integreren in een menselijke organisatie; het is spontaan en vrij; het is geenszins hiërarchisch en heeft alleen gezag, dat voortkomt uit de onmiddellijke werking

25 van de Geest.’⁶⁰ Die visie spreekt Barrett aan en hij ziet ‘ook heel veel bewijzen, die haar steunen.’ Dat ziet hij weerspiegeld in de eredienst van de kerk in die dagen door Paulus beschreven ‘als voortkomend niet uit een liturgische orde, maar uit spontane bijdragen vanuit de gehele gemeente...’(onder verwijzing naar 1 Cor. 14:26). Wel dient dat ordelijk te

30 gebeuren. Bestuurlijke kwaliteiten zouden ook samen kunnen hangen met het feit dat de vroege gemeentes samen kwamen in particuliere huizen van bepaalde (welgestelde) personen.⁶¹ Er waren in die tijd grote verschillen in woonsituatie. Barrett vraagt ook aandacht voor de rol van Febe (Hand. 16:1ev) en een eventuele relatie tussen Febe’s maatschappelijke positie (*prostatis*) en haar dienst (*diakonia*). Er waren in Corinthe niet

35 vele wijzen naar het vlees, maar er waren er wel, hoewel weinigen, die over geld, opvoeding en invloed beschikten. Zij waren gewend leiding te geven in bedrijf of maatschappij en bewoonden prettige huizen, volgens Barrett.⁶² Zullen niet juist zulke personen terecht gekomen zijn in een leidinggevende positie in de huisgemeente? Het ging daarbij niet om hiërarchie en/of heersen, maar om wederzijds dienst(betoon) als essentieel

⁵⁷ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 32.

⁵⁸ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 32/33.

⁵⁹ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 34. Dan besteedt hij aandacht aan het optreden van Paulus en zijn medewerkers en andere reizende christenen die boodschappen, soms ook giften, overbrachten, 34/35.

⁶⁰ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 35.

⁶¹ Vergelijk daarbij o.a. Rom. 16:5; 1 Cor 16:19; Filem. 2 en Col. 4:15. Dat zegt ook iets over de woonomstandigheden van Aquila en Priscilla en bijvoorbeeld van Gaius in Rom. 16:23 en van Erastus daar genoemd.

⁶² C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 37.

in de christelijke gemeente. Er waren leden die een grotere natuurlijke begaafdheid tot leiderschap bezaten dan anderen, zo meent Barrett. Terloops brengt hij dan ook kort de tuchttoefening ter sprake. Daarmee komt bij Barrett ook een visie op de oorsprong en achtergronden van deze *charismata* aan het licht. Enerzijds speelde daarbij met name

5 extatische gedrevenheid een rol, met het krachtige, spirituele woord. Anderzijds was er de factor van een natuurlijke bekwaamheid, een sterke persoonlijkheid en een goede maatschappelijke positie. De bijdrage van Paulus ‘bestond uit het geven van het vereiste theologische inzicht, dat nodig was om de kracht vruchtbaar te maken en het gevaar te bezweren. Paulus deed dit in de eerste plaats met betrekking tot zichzelf en het universele

10 ambt, dat hij in alle kerken bekleedde.’⁶³

In zijn uitleg van de brieven van Petrus wijst Barrett op een latere datering en mogelijke gevaren die merkbaar worden in een verwerpelijke ambtsuitoefening. Daarbij speelt in deze latere ontwikkeling gewin/winzucht een verwerpelijke rol (1 Petr. 5:1-3). Barrett breekt een lans voor de opvatting dat *presbyteros* ook ‘de eenvoudige, oorspronkelijke betekenis heeft van oudere man’ en hij ziet dat in lijn met 5:5. De vroeg tot de gemeente toegetreden vormen inmiddels de categorie ouderen met een zeker natuurlijk gezag, hoewel soms blijkt dat jongeren beschikken over meer capaciteiten dan de ouderen. Deze brief besteedt ook

15 aandacht aan de discipline onder christenen. Het moet duidelijk gaan om lijden om Christus’ wil en niet vanwege misdaden. De oudsten hebben een voorbeeld functie (5:4). In 1 Petr. 4:11 beluistert Barrett spreken en dienen als taak van de gehele gemeente (vgl. 1 Petr. 2:5 en 9). Mogelijk gaat Petrus in het gebruik van *presbuteros* wat verder dan Paulus ‘maar slechts weinig’ Volgens Barrett introduceert Petrus met name ‘de belangrijke factor leeftijd’ en dat is van belang voor de verhoudingen binnen de gemeente.

In de Johanneïsche christenheid ziet Barrett ‘weinig tekenen van de ontwikkeling en systematisering, hetzij in organisatie, hetzij in naamgeving...’⁶⁴ Het is moeilijk grip te krijgen op de betekenis van de 24 *presbyteroi*. In de zeven brieven is sprake van de *apostoloi* (Opb. 2:2) in onderscheiding van valse apostelen. Ook was er een vrouw werkzaam als valse profetes (Opb. 2 :20). Rondreizend en dus moeilijk grijpbaar probeerden valse ‘ambtsdragers’ invloed uit te oefenen. Hadden de ‘engelen’ van de zeven

25 gemeenten de functie van plaatselijke ambtsdragers, dat blijft onzeker volgens Barrett. Meer vastheid bieden de brieven 1 en 2 Johannes in het spreken over de Oudste als leidinggevende figuur in de gemeente.⁶⁵

Johannes, Lucas en Handelingen leveren bij C.K. Barrett weinig op ten aanzien van de echte begintijd van de christelijke gemeente.

4.1.2 Dienen naar Bijbelse maatstaven in de gemeente van de Opgestane

In zijn bezinning op de nieuwtestamentische ‘Gemeindeordnung’ is voor Eduard Schweitzer dienst en dienen een kernzaak. Hij zet in bij de gekruisigde en opgestane Kurios als de enige Ambtsdrager en Vervuller van de oudtestamentische priesterdienst. In

40 het besef van de blijvende betekenis van kruis en opstanding weet de gemeente dat het voor

⁶³ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 39.

⁶⁴ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 44.

⁶⁵ C.K. Barrett, *Kerk, ambt en sacramenten*, 46 ziet in 1 en 2 Joh. hetzelfde beeld als in Openbaring: ‘De plaatselijke kerk heeft een plaatselijke leider; en in de kerken zwerft een groep reizende predikers en leraars rond. Zij worden niet steeds op dezelfde wijze en algemeen aanvaard.’

haar aankomt op dienst.⁶⁶ Daar geeft ook Paulus in heel zijn apostolische arbeid blijk van (Col. 1:25; zie ook 2 Cor. 6:4 en 11:23). Dienaren van God en Christus hebben weet van de heerlijkheid en grootheid van de Opgestane. Zij beschouwen zichzelf als Zijn dienaren en slaven, die alles als geschenk van Hem ontvangen hebben. Daarmee krijgt groot willen zijn
 5 de doodssteek (Luk. 16:15). Volgelingen van Jezus staan niet naar eretitels. Paulus heeft zich dan ook fel verzet tegen iedere vorm van eigenroem, zoals die de verhoudingen in Corinthe verdierf. Hierin verschilt het dienende ambt in de gemeente wezenlijk van dat in de wereld, waar de ambtsdrager boven de ander staat. In de gemeente is dienen een onbegrijpelijk genadegeschenk. Jezus roept vissers en tollenaars. Paulus is sterk
 10 doordrongen van Gods genadige keuze (1 Cor. 15:9 e.v.) en ziet heel zijn dienstwerk in het licht van Gods genade. Soms is bij Paulus genade aanduiding voor zijn apostelwerk. Dat werk rust niet op zijn bekwaamheden. In de echte dienst van en voor de gemeente is Christus zelf aan het werk. Hij is primair de Drager van alle dienst in de gemeente als de Leraar en de Opperherder. Handelingen toont hoe de Verhoogde Zijn werk voortzet. In de
 15 verkondiging gaat het net als in de verzoening ten diepste om Gods werk (2 Cor. 5:19). Er ligt een diepe eenheid in het dienstwerk van God, Christus en de Geest. Dat heeft het dienen van de gemeente beslissend gestempeld ook in haar visie op de eenheid van de Gekruisigde en de Opgestane.⁶⁷ Dat sluit de verantwoordelijkheid van de gemeente in haar dienen niet uit, maar juist in. Zij wordt voluit ingeschakeld. Paulus bestrijdt
 20 misstanden in Corinthe als daar de glossolalie overschat wordt.⁶⁸

4.1.3 Bevat het NT een ijkpunt voor de orde in de gemeente?

Wat betekent dit dienen voor de orde(ning) in de gemeente. Een van de kernvragen daarbij is voor Schweitzer (61): ‘Muss die Ordnung der Gemeinde zu allen Zeiten haargenau
 25 derjenigen der neutestamentlichen Gemeinde entsprechen?’ Of is zij daarin geheel vrij? Of moet zij zoeken naar een middenweg en kiezen wat (nog) past? Men is het er tegenwoordig tamelijk over eens dat de ordening van de diensten in de gemeente niet direct uit de Bijbel af te lezen is. Schweitzer signaleert op dit punt een angst voor ‘reformierter
 30 Gesetzlichkeit’. Al plaatst hij daarbij de kritische vraag of hierbij nu niet eerder onbijbelse ongebondenheid dan het ontbreken van helderheid in de Bijbel inzake ambt en dienst de doorslag geeft. De verhouding kerk en staat speelt in de Duitse traditie rond de kerkorde een belangrijke rol.

Welk gezag heeft de Schrift op het punt van de ordening van het kerkelijk leven en dienen? De ordening van de diensten in de gemeente is niet ‘direkt biblisch zu begründen’, als ware
 35 het NT is een soort wetboek. Er wordt in het NT zeker geen beeld getekend dat eenvoudig geïmiteerd moet of mag worden. Het materiaal in dezen is spaarzaam en de duiding niet steeds helder. Er kan geen sprake zijn van een soort casuïstiek voor allerlei situaties. Men mag zeker niet rond de Bijbelse gegevens naar eigen believen verkeerde ongebondenheid

⁶⁶ Let voor de diepe verankering o.a. op Mk. 10:43 e.v., Matth. 20:26; Luk. 22:26; Mk. 9:35; Luk. 9:48 en Matth. 23:11. Dat dienen geldt in de diepste zin immers de Heiland zelf. Bij Mk. 10:45 in Zijn sterven en Luk. 22:27 in heel Zijn leven.

⁶⁷ Eduard Schweitzer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde und ihren Diensten...*, Zwingli-Verlag, Zürich 1946, 37 ‘... sie versteht dann ihr Handeln immer nur als Dienst, immer nur als dauerndes Angewiesensein auf seine Gnade, immer nur als Bereitschaft, ihn selber wirken zu lassen.’

⁶⁸ Eduard Schweitzer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde...*, 40/41 ‘Eben gerade nicht die den Menschen hemmungslos misreissende Glossolalie ist das Ideal, sondern die die Verantwortlichkeit, die Vernunft des Menschen in Dienst stellende Prophetie.’

combineren met verkeerde wettische opvattingen. Men moet de volle en gehele boodschap van het evangelie recht doen. Jezus ging voor Zijn gemeente de weg van het kruis. Dan leeft Zijn gemeente niet in een democratische orde of als een vereniging die haar eigen autoriteit vaststelt of een verzameling van individuen. Bij de boodschap van de Opgestane
 5 past geen dictatoriale orde in de gemeente. Dat zou verwerping zijn van de kern van het evangelie. De orde van de gemeente raakt haar wezen als lichaam van Christus. Het gaat niet alleen om het hoe van de orde, maar evenzeer om het waarom van juist deze evangelische orde.

Schweitzer vraagt nadrukkelijk aandacht voor de ‘Vielgestaltigkeit des Herrn in der
 10 Vielgestaltigkeit der Dienste.’ De gemeente als lichaam bestaat uit mensen die steeds pas onderweg zijn. De gehele rijkdom en heerlijkheid van de Kurios verschijnt in de kerk niet ongebroken. Haar dienen is nog begrensd (Rom. 12:3). God roept in zichzelf onbekwame mensen en maakt ze bekwaam. Hij beschikt over de leden van het lichaam en geeft ieder een plaats daarin. Hij wijst Petrus en Paulus elk een eigen werkgebied aan (Gal. 2:7, vgl. 2
 15 Cor. 10:13). De vrijmachtige beschikking van God is maatgevend. Daar hebben ook Efeze 4:7 en 16 en 1 Petr. 4:10 weet van. Handelingen laat evenzeer zien dat God de dienst uitmaakt ook rond het apostelschap en de tafeldienst in Hand. 6:2-4. Nergens in het NT is sprake van ‘eine monarchische Gemeindeleitung’, volgens E. Schweitzer.⁶⁹ De Kurios schenkt de verscheiden diensten en geeft daarmee aan ieder zijn grens. Niemand kan in zijn
 20 eigen dienen Christus vervangen of in eigen persoon alle diensten uitoefenen. Als de gemeente dat verwacht, doorbreekt zij de door God gestelde grenzen. Niet het genie maar het lid van het lichaam zijn naast anderen is kenmerkend voor het dienen in de gemeente. De plaats in het geheel wordt door de Kurios aangewezen en vraagt respect voor de gestelde grenzen.

25 4.1.4 Verscheidenheid van diensten

Van de verscheidenheid aan diensten behandelt Schweitzer allereerst de apostel als direct door Christus ingesteld en als zodanig niet aan de keuze of toetsing door de gemeente onderworpen (Gal. 1:1). ‘Sein Wort ist tatsächlich Gottes eigenes Wort’⁷⁰ (1 Thess. 2:13).
 30 De gemeente is niet autonoom, maar christonoom. Het gevaar van de verwisseling tussen de Geest van Christus en onze geest in extase ligt op de loer. De Kurios zet de apostel in om dat te ontmaskeren en te tonen dat Hij de dienst uitmaakt. Paulus plaatst zich naast Apollos en weet zich strikt gebonden aan de hem toevertrouwde boodschap (zie Gal. 1:8). Het gaat niet om de persoon van Paulus. Op dat punt is hij lid onder de leden van het
 35 lichaam. Het komt aan op het hem gegeven woord ‘um das in seiner Verkündigung weiterlaufende Christusgeschehen.’⁷¹

Kenmerkend voor de apostel is de opdracht van Christus aan de ooggetuigen van de Opgestane (vgl. 1 Cor. 9:1 en Gal. 1:15^{e.v.}). In dat kader zijn Luk. 1:2 en 24:48 van belang. Dat is tevens in Hand. 1:21 en 22 het criterium bij de verkiezing van Matthias. Een apostel
 40 is per definitie getuige van Zijn opstanding. Dat horen we ook uit de mond van Petrus in de tempelrede en bij Cornelius. De verschijningen van de Opgestane zijn naar de mening van de oergemeente van het NT afgesloten.⁷² Na de apostel besteedt Schweitzer expliciet

⁶⁹ Eduard Schweitzer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde...*, 68.

⁷⁰ Eduard Schweitzer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde...*, 70.

⁷¹ Eduard Schweitzer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde...*, 71.

⁷² Voor Eduard Schweitzer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde...*, 74 houdt dat het volgende in: ‘Apostolat, Augenzeugenschaft der Auferstehung gibt es demnach nicht mehr, es sei denn, dass Gott in seiner Freiheit einmal ein ganz Neues schaffe.’

aandacht aan ‘Der Verbi Divini Minister’⁷³ Men vraagt zich dan wel af of we in de tijd van de pastorale brieven beland zijn in de sfeer van de roomse leer van successie en van het *depositum fidei*. Men moet er echter op letten dat er ook anderen via het presbyterium betrokken zijn bij de overdracht. En van nog groter belang is de inhoudelijke kant van de overdracht. Het gaat daarbij om wat men van de apostel hoorde te bewaren en door te geven aan anderen. Niet eigen volmacht en beslissingen staan centraal, maar het gaat om blijven in dat wat geleerd en toevertrouwd is door de apostel. Dat wordt steeds onderstreept (2 Tim. 3:14; 1 Tim. 5:21; 6:14 en 20; 2 Tim. 1:12 en 14). Het ooggetuigen bericht moet doorgegeven worden, aanvankelijk in een mondelinge traditie. Timotheüs en Titus zijn ten slotte niet anders als *Verbi Divini Ministri*, die het ontvangen apostelwoord gehoorzaam, getrouw doorgeven. Hun autoriteit is die van het Woord zelf. Zo geeft in feite het Woord leiding aan de gemeente. Dat ligt voor Handelingen c.a. niet anders. Het Woord komt in de levende Woordverkondiging tot de gemeente door middel van de dienaar van het profeten- en apostelwoord. Die dienaar is lid van de gemeente ‘doch auch wieder dieser Gemeinde gegenüber als der das Wort des einzigen Herrn Ausrichtende.’⁷⁴ Dat is de waarheid in het begrip ambt bij de aanduiding predikambt, in prediking, onderwijs en zielzorg. Dat wordt terecht gezien als een dienst die ernstig en belangrijk van aard is. In wezen geldt dat alle diensten van belang zijn. De gemeente heeft niet aan zichzelf genoeg maar wordt aangesproken door Kurios op de ontvangen genade. Hij bedient Zich daarbij van diensten en spreekt Zijn gemeente aan aanvankelijk door de apostel en nu met name door de dienaar van het Woord. Pas in de voleinding zullen deze bijzondere diensten niet meer nodig zijn.

4.1.5 Eenheid van diensten

Daarbij benadrukt Schweitzer evenzeer de eenheid van de diensten die gegrond is in de eenheid van Christus. Enerzijds is de gemeente niet uniform maar ‘vielgestaltig’, omdat Jezus Christus geen arme, maar een rijke Here is. In de gemeente van gerechtvaardigde zondaren heeft niemand die ‘Vielgestaltigkeit’ in zich, maar heeft de ander daarvoor nodig. Anderzijds is de gemeente niet slechts een verzameling van alle mogelijke mensen met kundigheden, maar is zij een eenheid onder de ene Here en Heiland. Die wetenschap mag het gemeentelid vrolijk en deemoedig doen leven als lid van het lichaam. Die gemeente draagt de diensten en wordt geroepen tot kiezen (Hand. 6) en toetsen (1 Cor. 14:16 en 1 Thess. 5:21). De gemeente zendt blijkens Hand. 15:2 en 40. Voor de betrokkenheid van de gemeente bij de diensten zijn allerlei aanwijzingen in het NT te vinden. Zo worden alle leden van het lichaam ingeschakeld bij de dienst. Dat is geen zaak van democratie waarbij het volk regeert. De echte vergadering van de gemeente hoort naar haar Here en verwacht biddend de beslissing van Hem. Leerzaam is hier bijvoorbeeld Hand. 13:1-3, al is niet alles volkomen duidelijk. Beslissend blijft de Heilige Geest en de gemeente (h)erkent die aanwijzingen.

De gemeente mag door God verleende gaven en bekwaamheden om te dienen (1 Tim. 3 en Titus 1) opmerken en ziet daarin Gods hand en komt in lijn daarmee tot besluitvorming. Dat is meer dan het nuchter constateren van een ‘natuurlijke begaafdheid’, al behoeft die niet dweperig terzijde te worden geschoven. De gemeente is geen democratie, maar het gaat daar om Christocratie. Evenmin mag er sprake zijn van hiërarchie waarbij de een zich boven de ander geplaatst ziet, dat is strijdig met het wezen van de christelijke gemeente. Binnen het ene lichaam zijn alle leden van belang voor het echte dienen. Waarom roept Paulus de gemeente in 1 Cor. 12:31 dan op naar de beste genadegaven te streven? Maar dat

⁷³ Eduard Schweizer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde*,..., 75-80.

⁷⁴ Eduard Schweizer, *Das Leben des Herrn in der Gemeinde*,..., 79.

is anders dan men in Corinthe denkt, namelijk niet de imponerende glossolalie, maar de profetie. Let daarbij op de bijzondere plaats van 1 Cor. 13. Deze liefde is de maatstaf voor de waarde van de diensten in de gemeente. Waardevol is dat wat als vrucht openbaar komt in de opbouw van het gehele lichaam. Vanuit dat oogpunt verdient de profetie voorkeur
 5 boven de wonderbare glossolalie (1 Cor. 14:4, 5 en 12). Dat verstaat Paulus blijkens 1 Cor. 14:19 zelf heel goed. Het gaat niet om hoger of lager, maar om dat wat werkelijk tot opbouw van het lichaam strekt. Dat is in lijn met 1 Cor. 12:31 en met de maatstaf van de liefde en streeft niet naar waardigheid, eer en macht. In dat licht mag de gemeente van Christus dienaren kiezen en toetsen en hen dwingen niet zichzelf extatisch uit te leven. De
 10 autoriteit en leiding berust voor alle leden bij de Levende. Hij is in de diensten Zelf aan het werk en daarbij wordt het gehele lichaam betrokken.

4.1.6 De charismatische gemeente als het ene lichaam van Christus

Het wezen en de juiste functionering van de gemeente zijn beide ‘slechts te zien in het licht van het in Christus gegeven heil’.⁷⁵ Die verbondenheid is volgens J.P. Versteeg onlosmakelijk. ‘De uitspraken over de gemeente worden geheel en al bepaald door die over Christus.’ Daarbij bezitten de uitspraken over Christus theologisch gezien prioriteit. De problemen in de gemeente van Corinthe worden door Paulus allereerst aangepakt door een uiteenzetting van ‘wat de betekenis is van het kruis van Christus.’ Zo alleen krijgen ze de
 20 juiste visie op de gemeente en kan Paulus vanuit de boodschap van het heil in Christus werkelijk ingaan op de problemen van partijschappen. Het accent valt in Gal. 3:26-28 evenals in 1 Cor. 12:13 op de gedachte van de gemeente als het ene lichaam van Christus. Dan is juist nu in de nieuwe bedeling het behoren tot een bepaalde sociaal-maatschappelijke of religieuze groep onbelangrijk geworden.⁷⁶ Het hoofdaccent op
 25 het geloof in Christus werd in Galaten bedreigd door menselijke scheidslijnen rond de wet en de besnijdenis, die het echte christen-zijn perverteerden en anderen naar een tweederangspositie verwezen. Dat kan Paulus beslist niet dulden, omdat zo de structuur van de gemeente in feite vernietigd wordt. Is in de Galatische gemeenten sprake van een wettisch karakter in Corinthe is de dwaalleer spiritualistisch van aard. Het magische
 30 karakter van de sacramenten en de uitzonderlijke verschijnselen (van de Geest) noteren in Corinthe heel hoog! In zijn analyse van de problemen stelt Versteeg: ‘Men had geen oog voor Christus als de gekruisigde, omdat men slechts geïnteresseerd was in de hemelse Christus. Het kruis werd beschouwd als een gepasseerd stadium.’⁷⁷ Paulus daarentegen benadrukt de blijvende betekenis van het kruis (1 Cor. 1:18). Het geestelijk leven bestaat
 35 niet ‘in een individualistisch genieten van een hoger, hemels leven, maar in het volgen van de gekruisigde Christus om in zelfverloochening dienstbaar te zijn aan de ander in dit concrete, aardse leven.’⁷⁸ Versteeg laat zien welke desastreuze gevolgen de ontsprongen in Galaten en Corinthe hadden voor het gemeente-zijn. Paulus heeft bewust gekozen voor de aanduiding charismata en niet voor uitingen van de Geest. Hij onderstreept daarmee dat
 40 deze gaven door de Geest aan iemand uit *genade* geschonken worden. Het gaat niet om eigen geestelijke habitus. Niet de geestelijke mens zelf komt centraal te staan. ‘De charismata worden gegeven om de *ander* naar voren te laten komen.’⁷⁹

⁷⁵ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, De structuur van de gemeente volgens het Nieuwe Testament, Uitgeversmaatschappij J.H. Kok, Kampen 1985, 9.

⁷⁶ Zie voor verdere uitwerking hiervan J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 11-13.

⁷⁷ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 14.

⁷⁸ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 15.

⁷⁹ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 17.

Daarbij valt te wijzen op ‘een ieder’ in 1 Cor. 12:7 en 11. Een definitie van charisma ontleent Versteeg aan H. Berkhof.⁸⁰ Dat kan uitzonderlijke zaken betreffen, maar bij Paulus is de waardering van bijvoorbeeld het spreken in tongen opvallend. Een charisma bestaat veelal uit iets dat doorgaans als iets heel gewoons beschouwd wordt. Te wijzen valt op de opsommingen in 1 Cor. 12:8 en 28 en op Rom. 12:7 en 8. Het gaat niet om krampachtig zoeken naar het uitzonderlijke. Men mag het eigen charisma niet onderschatten of dat van de ander overschatten. Hier werpt 1 Cor. 12:15 het juiste licht op het functioneren van het gehele lichaam. Evenmin mag men eigen (uitzonderlijke) charisma overschatten alsof het charisma van anderen onbetekenend zou zijn, zie 1 Cor. 12:21 en juist ook vers 22.

De gemeente van de nieuwe bedeling is charismatische gemeente. Dat hangt heel nauw samen met het Pinkstergebeuren, Hand. 2:17 en 18. Ging het in de oude bedeling om representatie, waarbij men optrad namens de ander. In de nieuwe bedeling gaat het om participatie. ‘Niemand treedt nu meer op *namens* de ander. Ieder staat nu *naast* de ander.’⁸¹ Paulus heeft aan charisma een eigen inhoud en specifieke betekenis gegeven ‘... in een religieus verband en in relatie tot het in Christus gegeven heil...’⁸²

4.1.7 De verbinding tussen charisma en ambt in het gehele NT

De nadruk op de verbinding tussen charisma en ambt in het gehele NT vinden we o.a. bij J.P. Versteeg in diens *Kijk op de kerk* benadrukt. Daarbij gaat hij met name uit van Efeze 4:16 voor de bepaling van de plaats van het ambt binnen de charismatische structuur van de gemeente. De verbinding met Christus is voor het hele lichaam daarbij essentieel. In Efeze 4:7 is sprake van de gegeven genade ‘waardoor iemand op een eigen wijze kan functioneren als lid binnen het lichaam van Christus’. Hier nadert genade dicht de betekenis van charisma/genadegave. Elk lid van het lichaam van Christus heeft de roeping om zich te geven voor de opbouw van de gehele gemeente. Dat ligt in de lijn van 1 Cor. 12:7. Tegelijk worden in Efeze 4:11 van allen in de gemeente sommigen onderscheiden om er zo te zijn ten dienste van allen. Zij worden aangeduid als ‘gaven’ en zijn ‘geen anderen dan die wij vandaag als ambtsdragers kennen.’⁸³ Het ambt is noodzakelijk omdat de charismatische structuur van de gemeente geen vanzelfsprekendheid is die automatisch goed functioneert. In de gemeente licht iets op van het ‘reeds’ van het in Christus gegeven heil van de nieuwe bedeling. Telkens ervaart de gemeente dat ze tegelijk moet rekenen met het ‘nog niet’ van de komende voleinding. Te denken valt hier o.a. aan de werkelijkheid van Efeze 4:13-15, waarbij de ambtsdragers moeten dienen en leiden. Bij de uitwerking van Efeze 4:16 valt te denken aan de concrete functionering van het ambt van degenen die in vers 11 genoemd zijn Er is in vers 16 sprake van een bijzondere medische term *haphè*, ‘die een pees of band in het lichaam aangeeft.’ Pezen werden oudtijds gezien als verbindingsschakels en toevoerwegen voor voedsel naar de diverse delen van het lichaam. Ze dragen bij aan een goede functionering. In Efeze 4:16 zien we beide elementen het bijeenhouden van het lichaam en de groei, namelijk het opbouwen in de liefde. Versteeg stelt: ‘Het ambt verbindt de verschillende charismata en het ambt voedt de verschillende

⁸⁰ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 18. Het betreft een aansluiting bij Berkhofs *De leer van de Heilige Geest*, 98 ‘... als het eigene van iedere gelovige voorzover dat door de Geest geheiligd wordt en toegewijd aan Christus tot dienst aan de ander en zo tot opbouw van de gemeente.’

⁸¹ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 20.

⁸² J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 21.

⁸³ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 23.

charismata.’⁸⁴ Van Ruler spreekt van ‘het ambtelijke gebinte’. De charismata worden door het ambt voortdurend gestimuleerd, want groei vindt niet vanzelfsprekend plaats. Er is voeding nodig om het uiteindelijke doel, namelijk groei van het lichaam, te bereiken. Efeze 4:12 geeft expliciet het doel aan waarvoor de ambten gegeven zijn, namelijk toerusting. In de verschillende opvattingen over de uitleg kiest Versteeg ervoor dat het hier gaat om één
 5 doel van de ambten ‘namelijk de toerusting van de heiligen, terwijl de andere bijzinnen spreken van de roeping van die heiligen.’⁸⁵ Dan kunnen die heiligen vervolgens hun dienstbetoon verrichten en zo het lichaam van Christus opbouwen. Die uitleg acht hij het meest in lijn met Efeze 4:16. Ambtsdragers hebben niet de taak van de gelovigen *over te*
 10 *nemen*, maar *aan te geven*. Versteeg ziet geen concurrentiepositie tussen ambt en charisma. Hij stelt: ‘Het ambt is er tot dienst aan het charisma, zoals het charisma er is tot dienst aan het lichaam, opdat het lichaam opgebouwd zal worden.’⁸⁶ Het ambt heeft gezag en behelst een element van vertegenwoordiging van Christus. Maar in het ambt komt vooral kernmerkend tot uitdrukking dat de gemeente niet leeft bij de gratie van iets van zichzelf,
 15 maar van het Woord van de openbaring dat gezaghebbend tot haar komt. Het woord ambt als zodanig ontbreekt in het NT. Dat moet samenhangen met het eigen karakter van het ambt in het NT. Woorden als *timè* en *archè* e.d. worden in dit kader opvallend vermeden. ‘Het woord dat in het Nieuwe Testament als ambtsaanduiding gebruikt wordt is het woord *diakonia* dat ‘dienst’ betekent.’ Het is een geheel nieuwe
 20 karakterisering die voor het eerst in het Nieuwe Testament opduikt en tevens ieder element van eer en waardigheid mist. Dat is volgens verschillende nieuwtestamentici veelbetekenend. De grote Ambtsdrager kwam niet om zich te laten dienen, maar om te dienen (Matth. 20:28; Mk. 10:45). Waar volgens K. Runia de ambtsdrager als het ware schuilgaat achter de inhoud van de boodschap die hij brengt, kan hij die met gezag
 25 brengen. Volgens H.N. Ridderbos moet het ambt zijn geloofwaardigheid ontlenen ‘aan de evidentie van het evangelie’. Paulus is een voorbeeld van de juiste visie en praktijk van het ambtelijk gezag. De verbondenheid van ambt en charisma is in het hele NT aan de orde. In heel het
 30 Nieuwe Testament komt het ambt niet zonder het charisma en het charisma niet zonder het ambt voor. Die visie is niet onomstreden. Men stelt wel dat de paulinische gemeenten alleen het charisma kenden, terwijl later het ambt de plaats van het charisma heeft ingenomen. Dan plaatst men de situatie ten tijde van de brieven aan de Romeinen en aan de Corinthiërs met een exclusief charismatische structuur tegenover die ten tijde van de
 35 pastorale brieven met een exclusief ambtelijke structuur. De werkelijkheid is anders. Al was het apostelschap van de twaalven als ooggetuigen van Christus uniek, in meer dan een opzicht bevatte het ook elementen die wel degelijk konden overgaan op ambtsdragers die geen ooggetuigen van Christus waren. Naar Efeze 4:16 is het apostolaat van de twaalven en Paulus ‘niets anders dan een ambt te noemen’, zo stelt J.P. Versteeg.⁸⁷ Vervolgens vraagt hij aandacht voor de opbouw in de opsomming van 1 Cor. 12:28. Waarbij wel sprake is
 40 van ten eerste, ten tweede en ten derde, voor respectievelijk apostelen, profeten en leraars

⁸⁴ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 25. Hij noemt dat een coördinerende en een stimulerende taak van het ambt ten opzichte van het charisma.

⁸⁵ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 26. Opbouw van het lichaam is immers taak van het hele lichaam en niet alleen van pezen of banden.

⁸⁶ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 28. ‘Voor zijn toerusting en voeding is het charisma aangewezen op het ambt, zoals het ambt toegespitst is op de toerusting en voeding van het charisma.’

⁸⁷ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 35. Hij sluit zich hier aan bij de visie van G. Sevenster.

en daarna alles wat vervolgens wordt opgesomd samengebracht is in een tweede categorie. Bij de apostelen, profeten en leraars valt alle nadruk op de personen aan wie de gaven geschonken zijn. Bij de tweede categorie van krachten etc. alle nadruk valt op de geschonken gaven zelf, waar achter de personen schuil gaan. Het ten eerste etc wil

5 Versteeg met U. Brockhaus verklaren uit het overnemen van stereotiepe wendingen uit de traditie door Paulus. Hiermee is zeker geen uitgewerkte rangorde bedoeld. Dat de apostelen eerst worden genoemd hangt samen met hun werk dat grond leggend was voor de gemeente. Het is geen toeval dat de verscheidenheid van tongen het laatst wordt genoemd, terwijl die gave in Corinthe als het allerbelangrijkste charisma werd gezien. Apostelen,

10 profeten en leraars krijgen een eigen, duidelijk onderscheiden plaats niet boven maar naast de charismata.⁸⁸ Na kort de drie kringen te zijn nagegaan voor de situatie in Corinthe concludeert Versteeg, dat het charismatische karakter van de gemeente ‘zich niet verzet tegen het ambt, maar juist het ambt veronderstelt.’ Het ambt blijft altijd een charisma, maar niet ieder charisma is een ambt. De genoemde kring van de leraars is volgens Versteeg

15 waarschijnlijk op te vatten als ‘de kring van opzieners of oudsten’.⁸⁹

4.1.8 Kennen de pastorale brieven een eenhoofdig bisschopsambt?

Een problematiek die velen bezighoudt is de stand van zaken in de pastorale brieven ten opzichte van Romeinen en Corinthe. L. Goppelt verwijt degenen die een tegenstelling zien

20 tussen charisma in Romeinen en Corinthe en het ambt in de pastorale brieven ‘een abstracte constructie’, omdat volgens hem het charisma en het ambt ‘zakelijk gezien elkaar aanvullen’. H. von Campenhausen ziet in de pastorale brieven het eenhoofdig

bisschopsambt als hoofd van de raad van oudsten en baseert dat op het voorkomen van opziener of episcop in het enkelvoud. Het eenhoofdig gezag stelt dan de apostolische leer

25 veilig. In 1 Tim. 3:1 beluistert Von Campenhausen een totaal andere wereld dan in 1 Cor. 12. Het ambt was ten tijde van de pastorale brieven een begerenswaardige positie om naar te solliciteren. Ook in de handoplegging 1 Tim 4:14 opgevat als sacramentele handeling door de gezamenlijke oudsten komt dan het verschil tot uiting. Daardoor ontvangt de

bisschop de werkzame ambtsgenade.

30 Versteeg verzet zich tegen deze miskennis van de verbondenheid tussen ambt en charisma. De exegetische basis voor het eenhoofdige bisschopsambt in de pastorale brieven is veel te wankel. De context van 1 Tim. 3:2 en 2:11 geeft een andere verklaring voor het enkelvoud. De vrijwel identieke voorwaarden voor opziener en oudste doen vermoeden dat

het bij beide aanduidingen om hetzelfde ambt gaat. Het bewaren van de apostolische

35 traditie is niet exclusief een zaak van de tijd van de pastorale brieven maar evenzeer voor de ambtsdragers van bijvoorbeeld 1 Cor. 11 en 1 Cor. 15. Nergens is sprake van solliciteren naar een bisschopsambt. H.N. Ridderbos heeft er in zijn commentaar op de pastorale brieven terecht op gewezen, dat oudsten in de pastorale brieven niet getekend

worden als bezitters van een speciale ambtsgenade die zij zouden kunnen overdragen door

40 een sacramentele handeling.

⁸⁸ J.P. Versteeg, *Kijk op de kerk*, 37 verbindt daaraan: ‘Die plaats is niet anders dan als een ambtelijke te kwalificeren.’ Apostelen, profeten en leraars waren bepaalde kringen ‘die door de gemeente van Corinthe als zodanig erkend waren.’ De aanduidingen van deze (ambtelijke) kringen ontleend aan de traditie duiden op erkenning ook buiten Corinthe.

⁸⁹ Hij ziet dan aansluiting bij Efeze 4:11 en Filip 1:1. Zie voor meer exegetisch materiaal rond de ouderling de bijdrage van J.P. Versteeg, ‘Nieuwtestamentisch profiel van de ouderling’, in: D. Koole en W.H. Velema, red., *Uit liefde tot Christus en Zijn gemeente*, Een handreiking aan de ouderling, Uitgeversmaatschappij J.H. Kok, Kampen 1982, 11-55.

Wie voor de pastorale brieven de band tussen charisma en ambt doorsnijdt kan dat houden voor een gezonde ontwikkeling of men kan dat beschouwen als een deformatie. In het eerste geval minimaliseert men het charisma ten gunste van het ambt. Wie hier een deformatie meent te ontwaren verabsoluteert het charisma ten koste van het ambt. Volgens

5 Versteeg doet men in beide gevallen geen recht aan de pastorale brieven. De conclusie is helder in heel het Nieuwe Testament is sprake van de verbondenheid van ambt en charisma. Je zou hier kunnen spreken van ‘eenheid in verscheidenheid’.

4.1.9 Enkele hoofdlijnen inzake het wezen van het kerkelijk ambt in het NT

- 10 In een aantal exegetisch-theologische bijdragen heeft O. Hofius vrij recent een helder beeld geschetst van de leiding van de nieuwtestamentische gemeente en kerk en aandacht gegeven aan het kerkelijke ambt van de verkondiging bij Paulus en de tijd na hem.⁹⁰ De hoofdlijnen van zijn onderzoek worden hieronder compact samengevat.
- 15 Hofius ziet een hoge mate van continuïteit in het gehele Nieuwe Testament tussen Paulus en de tijd na hem wat betreft het kerkelijk ambt en de leiding van gemeente en kerk.⁹¹ Er is volgens hem geen sprake van een verschuiving van charisma naar ambt. Van meet af aan valt bij Paulus en ook na hem het volle accent op de dienst des Woords, waarbij de overgeleverde boodschap van de persoon en het werk van Jezus Christus getrouw
- 20 doorgegeven moet worden. In zijn onderzoek van 1 Cor. 12:28 ev stelt Hofius op exegetische gronden vast dat het ambt anders van aard is dan het charisma.⁹² De verschillen tussen vers 28a en vers 28b zijn veelbetekenend. Paulus onderscheidt de persoon gebonden en door hun dragers ‘offenbar kontinuierlich wahrgenommenen Ämtern’ van apostelen, profeten en leraars enerzijds en ‘den spontan sich äussernden und nicht an bestimmte Personen gebundenen Charismen’ anderzijds.⁹³
- 25 De apostelen zijn door Christus Zelf geroepen voor de dienst aan het evangelie. Zij zijn in hun missionaire werk van grond leggende betekenis voor de gemeentevorming en hebben daarna ook verantwoordelijkheid voor die gemeentes gedragen. Apostelen stonden in dienst van de kerk als geheel profeten en leraars hebben ‘ihren Ort in der Einzelgemeinde’.
- 30 De profeten en leraars zijn evenzeer geroepen voor de dienst aan het evangelie. Profeten verkondigen het evangelie, waardoor het geloof wordt gewerkt en de gelovigen in dit geloof bewaard worden. Leraren ontvouwen het evangelie ‘lehrhaft’.⁹⁴ In tegenstelling tot andere exegeten acht Hofius het uitgesloten dat Paulus de drie genoemde ambten ‘ebenfalls zu den Charismen rechnet’. Paulus zou juist het onderscheid willen benadrukken en tevens wordt er zo ‘eine deutliche Wertung zum Ausdruck gebracht.’ De drie genoemde ambten
- 35 hebben hier voorrang. Heel karakteristiek voor het ‘Wortamt’ is ‘dass die Kirche insgesamt und so auch jede einzelne Gemeinde diese nicht entbehren kann, weil das *Evangelium*

⁹⁰ De drie hier verwerkte artikelen beslaan de periode 2006-2013. Voor de exegetische details en nadere onderbouwing dient men de artikelen te raadplegen.

⁹¹ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 353 sub VI: Bij Paulus en daarna vinden we ‘... Zeugnisse für ein in den Gemeinden vorhandenes Amt der Verkündigung...’ De verschillende aanduidingen die daarvoor gebruikt worden ‘spiegeln geschichtliche Entwicklung wider...’, maar zijn niet problematisch.

⁹² O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 343-348.

⁹³ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 343-344.

⁹⁴ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 344 werkt dat als volgt uit: ‘das Evangelium lehrhaft zu entfalten, den Christusglauben auf seine Implikationen und Konsequenzen hin zu bedenken und die Schriften des Alten Testaments im Licht des apostolischen Christuszeugnisses auszulegen.’ Dat doen ze in nauwe betrokkenheid bij de verkondiging.

unentbehrlich ist.’⁹⁵ Hofius onderscheidt juist de charismatische profeet van de profeet die ambtelijk het evangelie verkondigt. Dat fundamentele onderscheid komt volgens Hofius duidelijk tot uiting in de verschillende inhoud van de boodschap die elk van beiden doorgeeft. De charismatische profeet geeft een openbaring door in een concrete situatie of bij bepaalde concrete opgaven waar men zich voor gesteld ziet om zo de weg naar een juiste beslissing te wijzen. Deze charismatische profeet heeft volgens Hofius ook een taak ten opzichte van de niet-christenen (1 Cor. 14:23-25). Aan de charismatische profeet is bijzondere theologische kennis gegeven inzake het ethisch juiste handelen. Het verschil tussen de profeten voor de verkondiging van het evangelie en de charismatische profeten ligt volgens Hofius ‘in dem jeweiligen Offenbarungsinhalt.’⁹⁶ Voor de aard en inhoud van het ambt van de Woordverkondiging is tevens Filip. 1:14-18 van belang. Met de broeders wordt hier niet de gemeente als geheel bedoeld, maar bepaalde personen ‘die dort und wohl auch in der Umgebung als Verkündiger wirken’. De inhoud van de verkondigde boodschap wordt daarbij vertolkt en dient te worden vastgehouden, zoals deze hun is toevertrouwd. Bij de uitleg van Efeze 4:7-16 wijst Hofius op de achtergrond in Psalm 68:19a en de opbouw van het gedeelte. Als gaven van de verhoogde Christus (vgl. 1 Cor. 12:28) worden apostelen, profeten, evangelisten, herders en leraars genoemd. Waarbij de apostelen en profeten betrekking hebben op de tijd van het ontstaan van de eerste gemeentes. Aan hen is het Christusgeheimenis geopenbaard ‘das sie dann in der Verkündigung des Evangeliums authentisch bezeugt haben.’ (vgl. Ef. 3:4ev). Zij zijn als hoeksteen van fundamenteel belang. Na hen valt het accent op de evangelisten, herders en leraars. Zij zetten het werk van de grond leggende verkondigers voort.⁹⁷ Waarbij evangelisten als ‘Wandermisionare’ in een groter gebied werkzaam zijn en de herders en leraars ‘in jeder Einzelgemeinde den Dienst der Gemeindeleitung’ waarnemen. Dat werk gebeurt in gebondenheid aan het Christusgetuigenis van de eerste generatie ambtsdragers en met een duidelijk omschreven

⁹⁵ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 345. Hofius acht de visie van Ernst Käsemann totaal ongefundeerd dat ambtsdragers (in 1 Cor. 14) ‘... hier alle Getauften, die in ihrem Charisma ja alle in Verantwortung stehen’ zijn of dat ‘alle Charismatiker als solche zugleich Amtsträger sind.’ In de conclusie, 354/355 sub 2 onderstreept Hofius dat er geen basis is voor de opvatting ‘dass die Predigt des Evangeliums prinzipiell Auftrag und Sache aller Gemeindeglieder ist...’ en dat dan de dienaren van het Woord ‘lediglich stellvertretend für die ganze Gemeinde den Dienst der Verkündigung ausüben’. Deze ambtsuitoefening is in het NT niet slechts gebaseerd op praktische gronden.

⁹⁶ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 348. De conclusie van Hofius luidt: ‘Weil die für den Glauben grundlegende Christusoffenbarung den Inhalt der Evangeliumsverkündigung bildet, deshalb ist das im Dienst des Evangeliums stehende Amt - anders als die Charismen - für die Gemeinde und ihren Bestand konstitutiv.’ De Woordambten die in dienst van het evangelie staan worden van de charismata onderscheiden en zijn vanwege deze Woorddienst ‘jenen vor- und überordnet.’, stelt O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 353 sub VI. Zie voor dit verschil met de charismatische profeet tevens O. Hofius, *Gemeindeleitung*, 195 met name noot 55.

⁹⁷ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 354 sub 1 concludeert dat de kerkelijke ‘Wortämter’, hoewel te onderscheiden van de apostelen, ‘ebenso eine Setzung Gottes (1 Kor 12,28) bzw. eine Gabe des erhöhten Christus (Eph 4,11) zijn. Er consensus tussen Paulus en zijn leerlingen ‘dass die kirchlichen Wortämter nicht anders als das grundlegende Apostelamt *iure divino* in der Kirche vorhanden sind und deshalb zum *esse ecclesiae* gehören.’

doel (Ef. 4:12 ev).⁹⁸ Waarbij uitdrukkelijk de inhoud van de evangelieboodschap resoneert als kern in de toerusting van de gemeente. De eenheid in het geloof in Christus en de kennis van Christus zijn wezenlijk voor mondigheid, die bewaart voor het ten offer vallen aan valse leer. Zo functioneert tevens de liefde in de gemeente naar behoren.⁹⁹

5 In de pastorale brieven krijgt het kerkelijke ambt van de verkondiging ruime aandacht en treft men ‘kirchenordnungsmässigen Anweisungen’ aan. Die raken de overdracht en de juiste ambtsuitoefening. De *episkopos* is in de afzonderlijke gemeente belast met de ‘Dienst am Evangelium’. Volgens Hofius wordt dit ambt in iedere gemeente door meerdere personen uitgeoefend. Zij functioneren als leidinggevend in de gemeente. Hun
10 belangrijkste taak bestaat daarin ‘das Evangelium zu verkündigen und zu lehren.’¹⁰⁰ De pastorale brieven besteden uitdrukkelijk aandacht aan de successie. Paulus heeft zijn leerling Timotheüs geordineerd en deze moet op zijn beurt weer anderen ordenen die door hem in de apostolische leer onderwezen zijn. Ze zijn allen gebonden aan ‘die von Paulus herkommende apostolische Lehrtradition’, die het woord der waarheid (2 Tim. 2:15) tot
15 inhoud heeft als een hun heilig, toevertrouwd goed (*parathèkè*).¹⁰¹ Het toevertrouwde traditiegoed moet onvervalst doorgegeven worden. Aan die successie in de Pastorale brieven heeft Hofius een afzonderlijk artikel gewijd.¹⁰² Men moet daarbij niet denken aan de overdracht van het ambt op zich, maar het komt aan op de inhoudelijke uitoefening van het Woordambt (door de verkondigers en leraars van het evangelie) in strikte gebondenheid
20 aan het Christusgetuigenis van de apostelen.¹⁰³ In de lijn van 1 Cor. 3:10ev bouwt men voort op het in de apostolische Christusverkondiging gelegde fundament. Zo wordt opnieuw het belangrijke element van de continuïteit onderstreept. Het hun toevertrouwde

⁹⁸ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 355 sub 3 stelt concluderend dat het ambt van de verkondiging in de kerk, de gemeente gegeven is ‘damit das Evangelium, aus dem sie lebt und ohne das sie keinen Bestand hat, “in ihr stets laut wird”.’

⁹⁹ Zie voor het doel van het ambtwerk tevens O. Hofius, *Gemeindeleitung*, 196 waar hij bij de behandeling van Ef. 4:7-16 de drie elementen aldus opsomt: ‘Aufbau der Kirche als des Leibes Christi...’; ‘Mündigkeit aller Gemeindeglieder’ als verweer tegen de valse leer en ‘innere Wachstum, das alle dazu befähigt, in der Liebe die Wahrheit des Evangeliums zu bezeugen.’

¹⁰⁰ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 352. Waarbij het ambt van leraar helemaal versmolten is met dat van verkondiger.

¹⁰¹ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 355 sub 4 stelt dat de binding van de kerkelijke verkondiging aan het de apostelen geopenbaarde evangelie benadrukt dat het evangelie ‘... inhaltlich klar bestimmt ist und dementsprechend auch in verständlichen Sätzen ausgesagt werden kann.’ Daarbij verwijst Hofius als voorbeeld naar ‘die Paradosis 1 Kor 15,3b-5. Zie voor het belang van deze *paradosis* ook T.M. Hofman, *Doorgeven of opgeven?*, De opstandingsboodschap van 1 Korintiërs 15, *Apeldoornse Studies* no. 38, Apeldoorn 1998..

¹⁰² Otfried Hofius, ‘Die Ordination zum Amt der Kirche und die apostolische Sukzession nach dem Zeugnis der Pastoralbriefe’, in: *Zeitschrift für Theologie und Kirche*, Bd. 107 (2010), S. 261-284. Voor wat betreft de handoplegging in 1 Timotheüs 4:14 waardeert en citeert Hofius uitdrukkelijk de uitleg van Calvijn in diens commentaar op Timotheüs (1552), zie Hofius, *Ordination zum Amt*, 273 noot 64. Volgens Calvijn wordt hier met charisma niet slechts de Heilige Geest bedoeld, maar is sprake van ‘eine besondere Ausrüstung durch den Heiligen Geist, die den Ordinierten zur Ausübung des ihm übertragenen Amtes befähigt.’ Hofius spreekt in dit kader van ‘Amtsgnade’ (274), die voortaan in de betrokkene is en waarvan gezegd kan worden ‘nimmt ihn in Pflicht.’ (274).

¹⁰³ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 355 sub 3.

steeds nieuw verder doordenken en expliciet maken van het over Christus en het Christusgebeuren gezegde relativeert het evangelie niet en weerspreekt het evenmin. Deze onveranderlijke kern duidt Hofius als volgt aan: ‘... dass Jesus Christus nach seinem Ursprung und Wesen auf die Seite Gottes gehört und dass in ihm als dem

5 menschgewordenen, gekreuzigten und auferstandenen Herrn das Heil aller Menschen beschlossen liegt.’

Qua persoon vormt de ambtsdrager geen tegenover ten opzichte van de gemeente, maar staat als alle gemeenteleden in de gemeente en heeft evenzeer het evangelie nodig. Toch valt er te spreken van een bijzondere plaats, een ‘Gegenüber von Evangelium und

10 Gemeinde’. De autoriteit van degene aan wie de prediking van het evangelie is toevertrouwd ‘ist keine andere als die des Evangeliums, das sie verkündigen’.¹⁰⁴

4.1.10 De uitoefening van ambtelijke leiding in gemeente en kerk

Hofius heeft zich voor zijn schets, ‘Skizze’ over gemeente- en kerkleiding vooral

15 beziggehouden met Hand 20:17-38; Efeze 4:7-16; Hebr. 13:7-17 en 1 Petr. 5:1-4. Tevens heeft hij daarbij de Pastorale brieven (1 Tim. 3:1-7; 5:17 en Tit. 1:5-9) betrokken. Hij beoogt geen historische reconstructie en beschrijving te geven, maar wil de theologische aspecten van gemeente- en kerkleiding belichten.¹⁰⁵ Beslissend voor deze teksten is ‘dass sie das Leitungsamt dezidiert auf das Christuszeugnis der Apostel Jesu Christi bezogen und

20 an dieses gebunden sehen.’ Dan gaat Hofius allereerst in op het karakter van de apostelen. Hij ziet ze niet als dragers van een kerkelijk ambt, maar wijst op hun ‘Einzigartigkeit und Einmaligkeit’. Zij zijn betrokken bij ‘der die Kirche begründenden und tragenden Offenbarung Gottes in Jesus Christus...’¹⁰⁶ Dat bepaalt ook de inhoud van hun verkondiging uit en maakt deze volkomen betrouwbaar aangaande Jezus’ persoon en werk

25 als fundament voor de kerk. Na de apostelen weet men zich als kerkelijke ambtsdrager bewust gebonden om het apostolische Christusgetuigenis als het overgeleverde Woord van God onvervalst door te geven. Dat is in feite de kern van de apostolische successie. Christus is in de kerk door Zijn Woord en Geest tegenwoordig. Daarin heeft het gepredikte Woord een essentiële functie.

30 In Handelingen 14:23 schrijft Lukas m.b.t. de Kleinaziatische gemeentes over de *presbuteroi* als een ‘Ältesten-Kollegium’ dat de gemeente leidt. Dat beeld wordt scherper in Hand. 20:17-38 waar de oudsten van Efeze exemplarisch zijn voor de leiding van alle ‘Missionsgemeinden’, en zelfs voor ieder die ambtelijk leiding heeft te geven in de kerk. In Hand 20 valt een persoonlijk (v. 18b-27) en een vermanend gedeelte (v. 28-35) te

35 onderscheiden. De dienst van Paulus fungeert als norm. Het accent ligt daar op het verkondigen, leren en betuigen.¹⁰⁷ Na Paulus’ vertrek zijn de oudsten ervoor verantwoordelijk dat de betuigde heilsboodschap onverkort verkondigd en geleerd wordt (zie Hand. 20:28-32). Ze mogen geen heerschappij oefenen, maar moeten de kudde weiden.

¹⁰⁴ O. Hofius, *Das kirchliche Amt*, 357.

¹⁰⁵ O. Hofius, *Gemeindeleitung*, 184.

¹⁰⁶ O. Hofius, *Gemeindeleitung*, 185. Zij zijn ooggetuigen aan wie de Opgestane zich in de verschijningen van Pasen door het Woord van Zijn ‘Selbsterschliessung’ te kennen gegeven heeft. Hij heeft ze zo tot authentieke getuigen van Zijn persoon en werk geroepen.

¹⁰⁷ Voor het inhoudelijke aspect daarvan, zie Hofius, *Gemeindeleitung*, 190. Alle vier de daar genoemde aspecten hebben inhoudelijk betrekking op het Christuszeugnis van Paulus. Het centrum van de ‘Heilswille’ van God is de verlossing door de zondod van Jezus Christus. Hofius onderstreept daarbij het belang van Hand. 20:28b en citeert met instemming hierbij I.H. Marshall.

Dat herdersambt is een instelling van God en daarom constitutief voor de kerk en vindt wezenlijk plaats door de dienst van het Woord. Het evangelie moet onvervalst bewaard worden tegen de gevaren die van de kant van de dwaalleer dreigen. In vers 32 beluistert Hofius dat het in feite God zelf is die het werk doet omdat Hij steeds nieuw in het betuigde

5 Woord het Woord neemt. ‘Das Amt ist dabei sein dienendes Werkzeug.’¹⁰⁸ De leidinggevendenden kunnen niet over het toevertrouwde evangelie beschikken. Ze staan zelf onder het Woord van het evangelie. Voor Lukas is het ambt van het leidinggeven in de gemeente ‘im entscheidenden *verbi divini ministerium ...*’ en als zodanig behoort het tot het wezen van de kerk. Kerk als geheel en afzonderlijke gemeente kunnen niet bestaan zonder

10 de verkondiging van het evangelie.

In 1Petrus 5:1-4 worden vergelijkbare tonen aangeslagen. Het collegiale ambt van oudsten is geroepen om Gods kudde te weiden. Haar eigenlijke Herder is Jezus Christus (2:25). De uitoefening van het herders- en opziensambt sluit alle winstbejag en heerszucht uit! Het gaat niet om macht, maar om dienst. Het getrouw doorgeven van het apostolisch getuigenis

15 van Christus’ dood en opstanding vormt een wezenlijk element van het dienstwerk. Dat heeft positief effect op de gemeente en haar functioneren.

In de opsomming van ambten in Efeze 4:11 beluistert Hofius ‘für die Kirche verbindliche Stiftungen Christi’ die voor de kerk constitutief zijn.¹⁰⁹ De ambtsdragers zijn werktuigen. Het eigenlijke werk gebeurt door het Hoofd van de Kerk. De leden van de kerk dragen met

20 hun genadegaven eveneens bij aan de opbouw van het lichaam van Christus.

Bij de behandeling van Hebr. 13:7-17 en bij de teksten uit de Pastorale brieven laat Hofius zien dat het ambtelijk leiding geven aan gemeente en kerk zeer nauw verbonden is met het in alle getrouwheid doorgeven van de boodschap van het Woord Gods. Doel daarbij is de gemeente steeds te wijzen op Jezus Christus en het door Hem ontsloten heil. Van dat

25 trouwe dienstwerk moeten ze rekenschap geven. Hun autoriteit ligt gefundeerd in de binding aan Gods Woord. In de pastorale brieven blijkt dat onder de eisen die gesteld worden aan degenen die ambtelijk en collegiaal leidinggeven genoemd wordt het ‘zum Unterricht geschickt’ zijn (1 Tim. 3:2). Hier is leidinggeven eveneens verbonden aan ‘in Treue zur apostolischen Tradition geschehene Verkündigung und Lehrunterweisung.’¹¹⁰

30 Die kerkelijke bediening mag dan ook alleen worden toevertrouwd aan degenen die de kerkelijke overlevering zeer na aan het hart ligt. Dan hebben Timotheüs en Titus een ambtelijke taak te vervullen in een regio, respectievelijk in Efeze c.a. en op Creta. De ordening van het kerkelijk leven en de strijd tegen de dwaalleer zijn hun opdracht. Uit de aanwijzingen rond de ‘Ordination’ blijkt dat het wezen van de juiste successie alles te

35 maken heeft met het vasthouden van de *parathèkè*, verdedigen tegen alle vervalsing en het instaan voor het ongeschonden doorgeven ervan. De inhoud is christologisch-soteriologisch van aard. De dienst aan het Woord is het centrum van waaruit het andere ambtelijke werk plaatsvindt. De gezonde leer is de niet ketterse, niet zieke en niet ziekmakende leer. Dan staan Timotheüs en Titus model voor allen die ambtelijk

40 leiding hebben te geven in gemeente en kerk.

4.2 Toetsing van het materiaal

De vraag die nu voorligt is de volgende: is de exegese van de Reformatie en met name van Calvijn inzake de ambten nu nog valide in het licht van het latere Schriftonderzoek? De

45 volgende opmerkingen zijn te maken:

¹⁰⁸ Hofius, Gemeindeführung, 192.

¹⁰⁹ Hofius, Gemeindeführung, 195.

¹¹⁰ Hofius, Gemeindeführung, 199.

1. Een complete ambtsleer laat zich niet één op één uit het NT afleiden, daar was Calvijn evenzeer van overtuigd als de huidige exegeten. Het NT reikt ons wel het essentiële op dit punt aan. Die visie is zowel voor de exegese van de Reformatie als voor veel huidige exegeten van wezenlijk belang voor het kerkelijk ambt en de leiding in de gemeente.

5 2. Essentiële elementen uit de reformatorische ambtsopvatting m.b.t. de noodzaak van het ambt als gave van God door de Verhoogde Christus geschonken tot samenbinding, opbouw en toerusting van de gemeente, waarbij een heel belangrijk accent ligt op de taak van de dienaren van het Woord, vinden brede en gefundeerde steun in de huidige exegese van belangrijke Schriftplaatsen uit het NT.

10 3. Er is onder exegeten sprake van divergentie inzake de visie op de verhouding tussen charisma en ambt. Sommige exegeten zien hier een te betreuren ontwikkeling in de tijd zich voltrekken, waarbij het charisma volgens hun visie helaas plaats heeft gemaakt voor het ambt.

Voor anderen is de ontwikkeling van charisma naar ambt in het NT een logische en positieve omdat daarmee het eigene gewaarborgd zou zijn o.a. in de lijn van apostolische successie e.d.

15 Weer andere exegeten zien de verhouding tussen charisma en ambt als een harmonische en bestrijden dat er bijvoorbeeld in de pastorale brieven sprake zou zijn van een monarchistisch episcopaat. In de opvatting van Hofius zijn ambt en charisma verschillend van aard. Vanuit de vroegste periode van het ontstaan van de nieuwtestamentische gemeente ziet Hofius het ambt als noodzakelijk voor met name het functioneren van de zuivere Woordverkondiging in het getrouw doorgeven van het Christusgetuigenis en voor het geven van geestelijke leiding.

20 4. Exegeten hanteren een verschillend woordgebruik op het terrein van onderzoek. Voor sommigen is alleen het gebruik van *charismata* een legitieme en doeltreffende aanduiding voor het kerkelijk werken en dienen in het NT. Anderen opteren bewust voor het gebruik van de aanduiding *diakonia*, dienst, om valkuilen rond een verkeerde uitleg van het begrip ambt te vermijden. Er zijn ook exegeten die in het gehele NT inclusief de pastorale brieven de nauwe verbinding tussen charisma en ambt bewezen achten en benadrukken. Zij kunnen onbekommerd spreken over ambt, maar grenzen dat begrip dan duidelijk af tegenover een hiërarchisch, monarchistisch opgevat episcopaat c.a.

25 5. Met name bij O. Hofius treffen we in zijn artikelen rond ambt, gemeenteleiding en successie nauwe verbindingslijnen aan met de visie van de Reformatie en met name Calvijn op het wezen en de noodzaak van het Woordambt.¹¹¹ Hofius betuigt op grond van zijn exegese van het nieuwtestamentisch materiaal in extenso dat het Woordambt en het leiding geven vanaf de vroegste kerk zeer nauw verbonden is met de getrouwe prediking van de ontvangen kernboodschap m.b.t. de persoon en het verlossingswerk van Jezus Christus. Zo is deze trouwe uitoefening van het Woordambt absoluut noodzakelijk voor het ontstaan en voortbestaan van de christelijke gemeente.¹¹² Dit ambtswerk raakt het wezen van de kerk.

40 6. De nauwe verbinding met het gedachtegoed van Calvijn inzake het ambt sluit kritische noties niet uit. Zo plaatst Trimp in diens boek *Ministerium* op bepaalde punten kritische

¹¹¹ Bij Hofius zien we inhoudelijk ook veel raakvlakken met de essentie van de studies van met name Eduard Schweizer, A.F.N. Lekkerkerker, Herman Ridderbos en J.P. Versteeg.

¹¹² Hofius, *Gemeindeleitung*, 204 citeert met instemming wanneer ‘die Berner Thesen von 1528 unter Bezugnahme auf die Hirtenrede Joh 10 als ersten und grundlegenden Satz formuliert haben: “Die heilige christliche Kirche, deren einziges Haupt Christus ist, ist aus dem Worte Gottes geboren, bleibt in demselben und hört nicht die Stimme eines Fremden.”

kanttekeningen bij Calvijns exegetische onderbouwing van zijn ambtsleer.¹¹³ Trimp heeft weet van de aanpassingen in de visie van Calvijn op het ambt naar de gelang van de omstandigheden toen en daar.

7. Er zijn ook in de huidige tijd valide argumenten om zich te verzetten tegen de
5 vervanging van het woord ambt door dienst.¹¹⁴

5. Enkele liturgische en kerkordelijke bronnen uit de 16^e en 17^e eeuw

Hierbij is met name de Schriftuurlijke onderbouwing op het punt van het ambt van belang voor onze thematiek. We gaan dan meer naar de vroege praktijk, de doorvertaling of
10 toepassing in de liturgie en de kerkorde.

5.1 Enkele grondlijnen uit Marten Micron in *De Christelicke Ordinancien*

Micron is ervan overtuigd dat een gemeente zonder behoorlijke regeerders en dienaren als
15 een huis zonder huisvader, een schip zonder kapitein en een leger zonder aanvoerder in groot gevaar verkeert om uiteindelijk verloren te gaan. Het is niet geoorloofd naar menselijk goeddunken allerlei soorten dienaren in te voeren en evenmin toegestaan om het aanstellen van noodzakelijke dienaren na te laten. De opdracht is duidelijk: ‘... mer hier in moetmen volghen de autoriteit Gods, na syn heilich wordt. Want hy alderbest bekent, doer
20 hoedanighe dienaers dat syn huys, // de ghemeinte, gheregieret mach wesen.’¹¹⁵ In de marge wordt verwezen naar Efeze 4 en Handelingen 20. Voor Micron resulteert dat volgen van de ‘ouneranderlicke autoriteit der Schrifturen’ in twee afzonderlijke dienaren, namelijk ouderlingen en diakenen, in te stellen voor de onderhouding van de gemeente. Dan volgt een onderscheiding tussen ouderlingen die ‘in d’ wordt ende leeringe arbeiden’, die in de Schrift bisschoppen, herders en leraars heten en de ouderlingen die niet de openbare dienst
25 des Woords en der sacramenten bedienen, maar wel een taak hebben in het bijstaan van de eerstgenoemde ouderlingen en in het samen met hen regeren van de gemeente naar Gods Woord. Op grond van 1 Corinthe spreekt Micron van ‘Regimenten’. Zo wordt tevens beoogd, dat ‘ein eendrachtige ouereencominge onder allen, in alle dinghen na Godts wordt onderhouden werde.’¹¹⁶
30 Rond de verkiezing van de dienaren des Woords wordt duidelijk gesteld dat godzalige dienaars niet gegeven worden ‘... door eenighe menschelike wijsheyt ofte clouckicheit: maer alleen doer een sonderlicke weldaet Gods’.¹¹⁷ In de *Ordinancien* staat vast dat de dienst des Woords ‘een ordinantie Gods in syn ghemeinte van hem inghestelt to haerder stichtinghe’ is.¹¹⁸ Daarbij wordt in margine verwezen naar Matth. 28, 1Corinthe 12 en
35 Efeze 4. Deze Schriftwoorden komen terug in het gebed bij de bevestiging van de dienaren.¹¹⁹

De inhoud van hun ambt behelst de volgende facetten: leren van de zuivere leer van Gods

¹¹³ C. Trimp, *Ministerium*, een introductie in de reformatorische leer van het ambt, Uitgeverij de Vuurbaak b.v., Groningen 1982, 101-102.

¹¹⁴ Zie o.a. C. Trimp, *Ministerium*, 115-119.

¹¹⁵ Marten Micron, *De Christelicke Ordinancien der Nederlantscher Ghemeinten te Londen (1554)*, W.F. Dankbaar, uitg., Martinus Nijhoff, ‘s-Gravenhage 1956, 41.

¹¹⁶ Marten Micron, *Ordinancien*, 41.

¹¹⁷ Marten Micron, *Ordinancien*, 42.

¹¹⁸ Marten Micron, *Ordinancien*, 43.

¹¹⁹ Marten Micron, *Ordinancien*, 51 ‘... die daer beloofet hebt, vwe ghemeinte by te wesen totten einde des werelts, ende in de selue eewelick hebt willen hebben leeraers, ter opbouwinghe ws lichaems...’. In margine worden dezelfde Schriftplaatsen genoemd.

Woord; trouw bedienen van de sacramenten; pastorale zorg dragen voor de gemeente en de tucht uitoefenen; door het gezag van Gods Woord de vijanden de mond stoppen. De dienaren mogen in de uitoefening van hun ambt geen heerschappij oefenen over de gemeente (1 Petr. 5:3). Tevens worden de volgens de Schrift aan een dienaar te stellen vereisten opgesomd. De gemeente wordt vermaand om de dienaren des Woords te

5
aanvaarden ‘als ghesende Christi des Heeren, Ja als Christo den Heere selue, doer haer sprekende, ghehoorsaem sijn...’.¹²⁰

Ook voor de ouderlingen die mederegeerders zijn is in de *Ordinancien* van hun dienst sprake als ‘een Apostolische ordinantie’. Zij verrichten niet de dienst des Woords en der sacramenten, maar zijn samen met de dienaren, volgens de bovenstaande taak omschrijving, ‘als bewaerders der ganscher ghemeinten’.¹²¹ Ook voor de verkiezing van diakenen geven de *Christelicke Ordinancien* de grondlijnen aan inzake het inzamelen en voorzichtig uitdelen van de aalmoezen ten dienste van de armen.

15 5.2 Kerkordelijk materiaal, een kleine selectie

Het betreft vooral materiaal vanuit de traditie in de Nederlanden begin 17e eeuw. De auteurs Helmichius en Walaeus komen hier selectief aan bod. Met name hun Schriftberoep inzake ambt en hun visie op inhoudelijke aspecten van het kerkelijk ambt worden belicht.

5.2.1 De kerkordelijke visie van Helmichius

20 Helmichius, *Grondich Bericht van de wettelijke beroepinghe der Predicanten...*, tot Delf 1611. Op p. Aij r. Geeft Helmichius een opsomming van belangrijke Schriftgegevens als 1 Tim. 3:15; Tit. 1:7 en 1 Tim. 3:5. Tevens vermeldt hij Hebr. 5:4; Rom. 10:15 en Efeze 4:11. Van de beroeping stelt hij: ‘Nu heeft Godt in syn Woordt / dese orden vande beroepinghe der Dienaren gheopenbaert / ende oock altijdt ghebruyckt / te weten / dat

25 niemandt hemzelve dese eere aen en neemt / maer die van Godt gheroepen ende ghezonden wort: dewijle het Christus alleen is / die syn Kercke Leeraers ende Herders gheeft ende toe-schickt.’

Tweeërlei wijze van beroeping

30 Dat aspect van de (be)roeping heeft God op tweeërlei wijze in de gemeente betuigd en bevestigd, te weten ‘waer van de eene is extraordinaris ofte onghewoonlijcke; de andere ordinaris ofte ghewoonlijcke.’ (p. Aij r.). Extraordinair: daarbij roept God zekere personen ‘inwendich alleen van hem met synen Gheest ontsteken en geroert / tot den dienst heeft aen ghevoert / zontijds zonder eenighen middel van menschen’; zontijds door extraordinarise middelen van menschen, als de Propheten / Apostelen ende andere. Zoo dickwils als hy

35 persoonen heeft willen verwecken om syn vervallen Kercke van nieu op te rechten: vande welke dewijle sy zelden gheschiedt / ende niet altijdt en blijft / ende van Godt door zonderlinghe middelen bekent ghemaect werdt / wy alhier niet breeder en zullen spreken.’ (p. Aij r. en v.). Opvallend daarbij is niet alleen de wijze waarop die roeping gebeurt, maar ook de motivatie dat het profeten, apostelen e.a. betreft, waarvan het God belieft ze te

40 verwekken ‘om syn vervallen Kercke van nieu op te rechten...’. Deze roeping is niet altijd en blijvend en daarom behandelt Helmichius deze nu niet verder.

De ‘gewone’ beroeping:

‘Maer de ordinarise ende ghewoonlijcke beroepinghe is die de Heere in syn heylich Woordt in-ghestelt heeft / om daer door ordinarelijck met behoerlijcke ende van hem zelve

¹²⁰ Marten Micron, *Ordinancien*, 43. Dat impliceert dat de gemeente zich wil laten vermanen en de dienaren des Woords respecteert. Tevens moet de gemeente zorg dragen voor het levensonderhoud van haar dienaren.

¹²¹ Marten Micron, *Ordinancien*, 44.

voorgheschreven middelen / de ghene die hy tot den diensts synder Kercke inwendich bereydt ende verkoren heeft / daer toe wtwendich te brenghen; ten eynde sy daer door in hunne consciëntien / als van Godt ghezonden ende beroepen / hunner zendinghe zeker ende ghewis zijn; ende vanden volcke oock voor zulcks aen-ghenomen ende bekent moghen werden.' (p. Aij v.). Daarin benoemt Helmichius drie aspecten: ten eerste beproeving; vervolgens verkiezing en aanneming en ten derde de bevestiging van de verkorene.

1^e Aspect de beproeving:

Bij de beproeving noemt Helmichius 1 Tim. 3:10. De motivatie voor de beproeving is helder en relevant. Men huurt ook geen hovenier in die geen verstand heeft van tuinwerk e.d. In een politiek ambt let men ook op bekwaamheid en geschiktheid. Dat moet dan zeker gebeuren bij een kerkelijk ambt, gezien de gewichtige inhoud van dat ambtswerk.

Dan noemt Helmichius tevens 1 Tim. 3:2 en 3 en Titus 1:6 en 7. Dat raakt de gezonde leer, om die getrouw voor te dragen en de ongezonde leer te bestraffen en weerleggen. Titus 1:9 en 1 Tim. 3:2. De beproeving betreft ook de vroomheid en godzaligheid in leven 'om der ghemeynte goet exempel te gheven.' (Tit. 1:6 en 7 en 1 Tim. 3:1 en 2 en 4:2).

Ten derde waarschuwt Paulus Timotheus om geen nieuweling (1 Tim. 3) in de dienst te stellen. Binnen die context is het van belang vast te stellen wie die beproeving verricht! Dit gebeurt door de regeerders en opzieners van de kerk, dienaren des Woords en ouderlingen.

Het raakt immers leer en leven. (A iij r. en v.). Zie 1 Tim. 3 : 14 en 15 en tevens Titus 1:5 en 1 Tim. 5:22. Die voorzichtigheid wordt o.a. onderstreept door 2 Tim. 2:2. Het komt aan op getrouwe en bekwame mensen (en 1 Tim. 5 : 11 - inzake weduwen die in de apostolische kerk voor de dienst der armen gebruikt werden). In dat opzicht zijn de namen die Schrift gebruikt veel zeggend: Ouderlingen worden genoemd: opzieners, Hand. 20:28, regeerders, 1 Cor. 12 : 28 en voorgangers en wachters (Hebr. 13:17). Hun komt dan ook de

beproeving toe! Dat geldt ook in het natuurlijk leven inzake 'staet ende professie...' Een schoenmaker gezet die het gilde begeert, wordt niet beproefd door de dekens van het gilde van de snijders en omgekeerd; een kistenmaker niet door de dekens van de smeden etc. 'Want een yeghelijc heeft het beste verstant op syn ambacht.' (p. A iiii, r.). Des te meer geldt dit de uitleg van de Schrift door dienaren van het Woord. De beproeving wordt niet

aan een enkeling of twee toevertrouwd, maar 'aen henlieden alle ghesamentlic / dat is haer vergaderinghe' (p. A iiii, v.), met een verwijzing naar 1 Tim. 4:14 en 1 Tim. 5:22; en tevens naar Hand. 15:2 en 1 Petr. 5:1. De oudsten moeten geen heerschappij voeren over elkaar. 'Zoo is dan hare macht ende bedieninghe ghelijc.' (p. B r.). Dat moet ook toegepast worden bij het aspect van de beproeving en onderzoeking van de dienaren. (p. B r.).

Timotheus en Titus worden in dit kader door Helmichius (p. B r.) 'als Euangelisten / dat is / Mede-hulpers der Apostelen de principale beleydinghe ...' rond de aanstelling van anderen, dienaren en ouderlingen, toegeschreven, in lijn met Hand. 14 : 23. Heerschappij moet vermeden worden in de kerk, gevaar is anders evident. Met meerderen ontdekt men bij beproeving eerder de problemen en bedreigingen.

2^e Aspect de verkiezing en aanneming:

dat is een zaak die volgens Helmichius 'de gansche Christelijcke Ghemeynte toekomt / ende niet eenen persoon oft weynich persoonen alleen / ...' (p. B v.). Daarbij hebben de dienaars en regeerders der kerk een belangrijke functie. De approbatie of aanneming raakt 'den anderen leden te ghelijc'. De taakverdeling hierbij wordt door Helmichius, p. B v.,

nader uiteengezet.

Zo is het de taak van de dienaars en regeerders om uit te zien naar bekwame personen en die na beproeving aan de 'gantsche Ghemeynte de zelfde voor te draghen / om met haer vrije bewillinge / approbatie ende behaghen de electie te volbrenghen ...'

De onderbouwing van dit punt vanuit de Schrift: De naam van dienaars in de Schrift

gebruikt duidt daarop, namelijk de verantwoordelijkheid die men heeft voor getrouwe dienaars in de gemeente. Beproeving en verkiezing zijn verbonden met elkaar, dat geldt ook in de eerder genoemde Schriftplaatsen. Hand. 14:23 en in Hand. 13:2 is de uitzending van Paulus en Barnabas niet alleen zaak van de Heilige Geest, maar ook de dienst van andere leraren wordt daarbij ingeschakeld. Vgl rond Timotheus 1 Tim. 4:14 en inzake diakenen in Hand. 6.

Het aspect van de voorstelling van (twee) bekwaam geachte mensen door de apostelen is aan de orde in Hand. 1 (rond de verkiezing van Matthias) (p. B ij r.). Al is hier het gebruik van het lot van bijzondere aard. In Hand. 6 en Hand. 14 ging dat anders.

10 *3^e Aspect de bevestiging:*

Helmichius noemt bij de vraag door wie de bevestiging plaats moet vinden als antwoord, na al het voorgaande is dat een zaak die 'den Kerckendienaren / van officie wegghen / toe-staet te doen.' (p. B iiii v.). Weer noemt hij daarbij hun naam/aanduiding in de Schrift, die een bepaalde functie inhoudt. En als Schriftplaatsen; Hand 13:3; Hand. 14:23; Hand. 15 6:6; 1 Tim. 5:22; 2 Tim. 1:6

Consistorie en taakverdeling:

Er is sprake van een taakverdeling binnen consistorie tussen predikanten, dienaren des Woords enerzijds en ouderlingen anderzijds (onder verwijzing naar: 1 Tim. 5 : 17).

Zie Helmichius, *Grondich Bericht*, vanaf p. D. iij r. Met o.a. nog veel Schriftbewijs inzake de taken in de uitoefening van het kerkelijk ambt als daar aan de orde zijn: de verkondiging van het Woord; het vermanen en zorg dragen voor de kudde.

Ouderlingen en hun taken:

De taakverdeling die daarbij noodzakelijk is binnen het consistorie wordt nader gemotiveerd op p. D iiii v. 'Nu / dewijle dit voorschreven ampt veel moeytens ende zorghens in sich begrijpt / ende het voornaemste stuck (te weten / openlijck te leeren / ende de Sacramenten te bedienen) eerst ende voor al moet bezorght ende waer-ghenomen wesen / zoo ist dat de heylighe Gheest (...) om deser oorzaken noch andere persoonen heeft gheordineert / die / wtghenomen de bedieninghe des Woordts ende der Sacramenten / alle andere zorghen haer souden helpen draghen / ende dese worden ooc ghenoomt Ouderlinghen...'. Dan wordt verwezen naar Rom 12:8 en 1 Cor. 12:28, Tit 1:5 en Hand. 14:23. Vervolgens werkt Helmichius de ambtelijke taken van de ouderlingen nader uit. Het waken tegen ergernissen, het vermanen en tucht oefenen binnen de gemeente om lastering van Gods naam te voorkomen. Schriftplaatsen ter onderbouwing van tweeërlei vermaningen binnen de gemeente. Onderling binnen de gemeente elkaar vermanen en de lijn van Matth. 18:17-19 zie nadere onderbouwing. Ook het bezoeken van zieken behoort - samen met de predikanten - tot de taak van de ouderlingen. Daarnaast in moeilijke zaken samen met de predikant beraadslagen wat op grond van het Woord nodig is. Samenvattend voor de taak van de ouderlingen, zie p. E ij r.

Diakenen en hun taak:

40 Ook aan de diakenen wijdt Helmichius enkele bladzijden, p. E ij r en v. Onder vermelding van de ontwikkeling in Hand. van Hand. 2:3 naar Hand. 6.

Met verwijzing naar Rom. 12:8 die uitdeelt in eenvoudigheid... barmhartigheid doet in blijmoedigheid... en 1 Cor. 12:28 helpers, regeerders. Voor de vereisten zie 1 Tim. 3 : 8; zie Fil. 1:1. Hun 'officie' ambt: '... is klaer ghenoech van hem zelve / namelijk de

45 aelmoessen neerstelijck te versamelen / ende daer na ghetrouwelijck ende discretelijck / ja oock vruntelijck den armen wt te deylen / ende de zelve ooc alst noodt is / in haer armoede te troosten ende te vermanen.' (p. E ij v.).

Verhouding kerkorde - taak overheid:

Afsluitend besteedt Helmichius aandacht in het algemeen aan de verhouding tussen deze

kerkelijke orde en de taak van de overheid, alsmede wat er mis ging door Rooms misbruik in deze materie, zie *Grondich Bericht*, p. E ij v. - E iij v.

5.2.2 De kerkordelijke visie van Antonius Walaeus

5 Antonius Walaeus, *Het Ampt der Kerckendienaren: Mitsgaders...*, tot Middelburch 1615 is hierbij geraadpleegd. Voor Nieuwtestamentisch Schriftbewijs rond de ambten zie o.a., a.w., p. 145 ev. Daar komen aan de orde: 1 Tim. 3:2 en Titus 1:9; 2 Tim. 2:2 en Titus 1:5. Tevens wordt verwezen naar Joh. 10:5 en 1 Joh. 4 inzake de beproeving van de geesten. Ook komt Hand. 20:28 en 31 wordt genoemd. Naast 2 Tim. 1 en 1 Tim 5:21 wordt
10 verwezen naar Hebr. 7:16 en 28. Christus zelf heeft de twaalf en de zeventig verkozen: Joh. 20:21; Matth. 20:23 en Joh. 18:36. Op p. 149 gaat Walaeus in op de roeping van Paulus en anderen door de verhoogde Christus. Daar komen ook Efeze 4 en 1 Cor. 12 aan de orde.

Praktijk rond de ambten in de gemeente:

15 Daar geeft Walaeus een omschrijving van hun bemoeienis rond de aanstelling van leraars in de gemeenten. 'Dese worden Propheten ende Evangelisten gheuoemt Eph. 4. 1 Corinth. 12. ende elders; door welcke Apostelen/Propheten ende Evanghelisten de ordinare Leeraars der Ghemeynten daernaer alom gheroepen sijn ten overstaen vande Ghemeynten selve.' (a.w., 149). Daarbij hadden apostelen en evangelisten 'den voorganck ende het beleydt...', zoals blijkt uit Hand. 14:23 en Titus 1:5. Daarbij wordt ook verwezen naar Hand. 1 rond
20 het tweetal van Barnabas en Matthias en zie p. 151 bovenaan 'ende hy wert met gemeyne bewillinge tot de elve gecoren.' Het lot was hier wat extraordinaris, het ging ook om een apostel! Voor de verkiezing van diakenen verwijst Walaeus naar Hand. 6 en geeft daarbij aan dat hun taak breed was; '...nochtans so hebben dese Diaconen oock extraordinaerlick gheleert ende Sacramenten bedient / gelijk uyt het exempel Philippi en Stephani die twee
25 onder dese waren / int 7. ende 8. cap. wort verhaelt.' (p. 151).

De rol van de gemeente:

Op p. 151 wijst Walaeus erop dat uit de ervaring blijkt 'dat int beroep het toestemmen der Ghemeynte vele doet / om de personen der Kerckendienaren ende vervolgens oock haren dienst des te aenghenamer te maecken by de selve.' Daarbij stelt Walaeus Hand. 14 vers 23
30 aan de orde, rond de aanstelling van oudsten door Paulus en Barnabas met *cheirotonein*. Hoe het ook zit met dat begrip de gemeente werd ingeschakeld. Walaeus stelt: '... dat de Ghemeynten vande Apostel Paulo en Barnaba hierin sijn gekent gheworden' (p. 152) Deze verkiezing is met vasten en bidden gedaan. Dat raakt de gehele gemeente. Dat moet ook Wtenbogaert toegeven als hij spreekt van de aanstelling van apostelen, profeten en evangelisten als werk van Christus en de verdere uitvoering door hen in het
35 aanstellen van herders en leraars 'met toestemminghe der Christelicke Ghemeynten, ende met oplegginghe der handen des Ouderlinckschaps.' (p. 152).

Ontrouwe dienaren moeten geweerd worden:

40 Daarbij verwijst Walaeus (a.w., p. 160) o.a. naar Joh. 10 en 1 Joh. 4 en tevens naar de pastorale brieven: 1 Tim. 1:20 en 2 Tim. 2:17 en Tit. 3:10. Tevens worden daarbij Opb. 2:14 en 15 en vs. 20 genoemd (vgl. Opb. 2:2).

5.2.3 Korte (voorlopige) conclusie

45 Naar aanleiding van een globale bestudering van de werken van Helmichius en Walaeus op de betreffende punten als ambt en Schriftberoep is de conclusie: in hoofdlijnen komen steeds dezelfde Schriftgegevens als in de andere literatuur aan de orde. Deze lijnen ziet men doorlopen in de klassieke formulieren voor de bevestiging in de kerkelijke ambten in de gereformeerde kerken in de Nederlanden.

De grondstructuur inzake de ambtsopvatting is bij Calvijn en bij de gereformeerde kerken

in de Nederlanden vanaf de 16^e eeuw grotendeels gelijk. Ondanks druk van overheden heeft men zoveel als mogelijk was in die omstandigheden vast willen houden aan ‘het recht der kerk’.

5 **6. Hoofdpijnen van de resultaten van dit deel van het onderzoek**

6.1 De houdbaarheid van de exegetische fundering voor de ambtsleer door de Reformatie en dan met name door Calvijn is op hoofdpijnen ook nu solide te noemen. Dat geldt vooral het sterke accent op de dienaar van het Woord en zijn taken. Veel hedendaagse
10
15
nieuwtestamentici wijzen op het grote belang van de vertolking, uitleg van de Schrift in het midden van de gemeente. Daarbij is trouw aan hetgeen in het Christusgetuigenis is overgeleverd essentieel voor een ambtsuitoefening die strookt met de boodschap van het Nieuwe Testament.

Die dienst raakt ten volle de opbouw van de gemeente en het hart van dat wat haar is toevertrouwd door de Levende Heiland. Op dit punt verdient zorgvuldigheid rond successie
15
ook in onze tijd in opleiding en adequate toetsing zeker de aandacht.

6.2 Het is van belang te beseffen, dat Calvijn, evenals de andere reformatoren, de ambtsopvatting en ambtspraktijk binnen een bepaalde context heeft ontwikkeld, toegepast en aangepast. Dat vereist voorzichtigheid bij het verabsoluteren van bepaalde elementen.
20
De focus moet echter blijven liggen op de essentialia. Daar ligt dan ook de grens voor wat betreft adaptatie. Hofius ziet de gemeente als nauw betrokken bij deze ‘grensbewaking’.¹²²

6.3 Het is zaak zorgvuldig om te gaan met de begrippen als charisma, ambt en dienst die in deze bezinning gehanteerd werden en worden,. Wanneer men de begrippen die men kiest
25
niet goed omschrijft en of niet grondig definieert kan gemakkelijk onduidelijkheid ontstaan over de werkelijke betekenis en reikwijdte van de gehanteerde termen. Zo kan bij gelijke termen toch een verschillende uitwerking/invulling in de praktijk zich voordoen.

6.4 Als Calvijn het ontbreken van (bijzonder begaafde) profeten met name koppelt aan
30
ondankbaarheid en onwaardigheid van de mensen in zijn tijd, ziet hij daar een belangrijke oorzaak dat God Zijn gaven niet (meer) zo rijk uitgiet als Hij dat gedaan heeft in het begin van de verkondiging van het evangelie.¹²³ Daar houdt Calvijn ons mogelijk een spiegel voor waarin we te weinig kijken!

6.5 Het vraagt onderscheidingsvermogen om binnen onze huidige postmoderne en sterk
35
gesecculariseerde context met fijngevoeligheid te zoeken naar constanten en variabelen in de ontvangen traditie op het punt van de inrichting van het kerkelijk leven. Daarbij mag niet de waan van de dag leidend zijn, maar zoals van oudsher vereist datgene wat dient tot opbouw van het lichaam (in kwalitatief en kwantitatief opzicht).
40

6.6 De gemeente als geheel is geroepen om haar verantwoordelijkheid te verstaan om mede te toetsen wat dienstbaar is en in lijn blijft met dat wat ons in het Woord van de Opgestane is toevertrouwd inzake ambt en kerk.

---

¹²² O. Hofius, *Gemeindeleitung*, 204. Daarbij functioneert het overgeleverde Christuszeugnis als toetssteen in verkondiging, leer en handelen van de ambtsdragers.

¹²³ John Calvin, *Sermons*, 364-365.

6.7 Het missionaire aspect verdient in de huidige context ruime aandacht en behoort tot het wezen van het gemeente-zijn. Dat vraagt om een goede verbinding met alle (ook reeds bestaande) facetten van het gemeente-zijn.

5 6.8 De gekruisigde en opgestane Here en Heiland leidt Zijn kerk als onze eeuwige Koning, 'die ons met Zijn Woord en Geest regeert, en ons bij de verworven verlossing beschut en behoudt' (*Heidelbergse Catechismus* vraag en antwoord 31). Dit regiment oefent Jezus Christus door mensen uit aan wie Hij het ambt van *verbi divini ministerium* heeft toevertrouwd.

10

T.M. Hofman

Bijlage 2. Principe en praktijk van de ambten in de missionaire context

GS-opdracht 21 aan deputaten kerkorde en kerkrecht in overleg met deputaten evangelisatie

5

Opdracht: *onderzoek te doen naar het principe en de praktijk van de ambten, en daarbij rekenschap af te leggen van de missionaire context waarin we vandaag kerk zijn, en in dit onderzoek nadrukkelijk mee te nemen wat de positie is van de evangelist in relatie tot de ambten.*

10

Ecclesiologie en ambtsvisie

De kerk vindt haar oorsprong in God die Christus heeft gezonden in de wereld, die weer zijn leerlingen uitstuurde in de wereld als begin van zijn kerk. De kerk ontvangt haar betekenis in de *missio Dei*, en dat geldt daarmee ook voor de ambten in de kerk. De kerk met haar ambten wordt in dienst wordt genomen van Gods zending in deze wereld¹. Dat vormt het grote ‘raamwerk’ waarbinnen alle dienst in de kerk haar plaats mag ontvangen².

God zond zijn Zoon, Hij zond zijn Geest, en Hij zendt zijn Woord. Maar dat Woord komt tot ons via mensen. En als het gaat om ambtelijke dienst, dan blijkt in het Nieuwe Testament dat God heel in het bijzonder gebruik maakt van mensen die Hij Zelf roept en die namens Hem mogen spreken. Bij alle differentiatie die er in het Nieuwe Testament blijkt rondom diensten in de kerk, is dit ene duidelijk: dat Christus als Heer van de kerk Zelf mensen kiest en als gave aan zijn kerk geeft die namens Hem mogen spreken en die ervoor zorgen dat dat Woord verder gebracht en bewaard wordt.

25

Ef. 4:11 zegt: *‘Hij is het die apostelen heeft aangesteld, en profeten, evangelieverkondigers, herders en leraren, om de heiligen toe te rusten voor het werk in zijn dienst’*. En Paulus zegt tegen de ouderlingen van Efeze (Hand. 20:28): *‘zorg voor uzelf en voor de hele kudde waarover de heilige Geest u als herder heeft aangesteld’*. Het is zorg van de Here voor zijn kerk, dat Hij mensen geeft die namens Hem mogen spreken en die leiding geven en zorg. De Here Jezus roept mensen in zijn dienst, Hij zendt ze, en Hij staat achter ze met zijn volmacht. Dat is een lijn die je door het hele NT ziet, vanaf de aanstelling van Petrus (Joh. 21:15-17, *‘weid mijn lammeren’*), via de discipelen (Math. 28:19,20, *‘ga dan heen..’*), en de apostelen (Gal. 1:1, *‘niet aangesteld of gezonden door mensen, maar door Jezus Christus’*), naar de oudsten in de gemeente (Hand. 20:28, door *‘de Heilige Geest aangesteld’*).

35

Ambtsdragers als gezondenen

Ambtsdragers zijn gezanten van Christus, gezondenen namens Hem. In het Nieuwe Testament vinden we deze notie in directe zin terug in het woord ‘apostel’ - gezondene. Christus Zelf is de Apostel bij uitstek (Hebr. 3:1), Hij is de Gezondene van de Vader, met de autoriteit van Zijn Zender, en werkelijk één met Hem. Vervolgens wordt het woord

40

¹ Zo prof. dr. S. Paas in zijn lezing *‘Is de gereformeerde ambtsleer anno 2007 nog houdbaar’*, 29 mei 2007.

² *“Fundamentally, our mission (if it biblically informed and validated) means our committed participation as God’s people, at God’s invitation and command, in God’s own mission within the history of God’s world for the redemption of God’s creation.”*, Wright, C.J.H., *The Mission of God, Unlocking the Bible’s Grand Narrative*, 2006, 22-23.

apostel in het bijzonder de naam voor de twaalf door Jezus zelf geroepen discipelen. De apostelen worden namens Christus gezonden als zijn gevolmachtigden (Joh. 13:20). Ze mogen hun Meester vertegenwoordigen, en getuigen van zijn volbrachte werk. Op hun getuigenis wordt de gemeente gebouwd, ze geven leiding aan de gemeente en stellen ook ambtsdragers aan om de gemeente te bewaren bij het geloof dat hen is overgeleverd. En vervolgens geldt het ook voor de ambtsdragers in de plaatselijke gemeenten: ze mogen de Goede Herder vertegenwoordigen, Hij zendt hen en staat achter hen met zijn volmacht.

Die uitdrukking ‘gezanten van Christus’ gebruikt Paulus voor de ambtsdragers in 2 Kor. 5:20: ‘Wij zijn gezanten van Christus. God doet door ons zijn oproep. Namens Christus vragen wij: laat u met God verzoenen’. In 2 Tim. 3:17 heeft hij het over ‘dienaren van God’ (*diakonos*, zelfde connotatie!), net als in 1 Kor. 4:1: ‘men moet ons beschouwen als dienaren van Christus aan wie het beheer over de geheimen van God is toevertrouwd’. In beide woorden komt hetzelfde uit, namelijk dat er een rechtstreekse lijn loopt tussen de ambtsdragers en hun Zender (Math. 10:40, Luc. 10:16): Hij verleent hen de volmacht om te spreken in zijn naam.

God roept en zendt. Hij roept en zendt zijn kerk, in haar totaliteit. In nieuwere kerkordes staat daarom bij het hoofdstuk over de ambten vaak de roeping van de gemeente voorop. De hele gemeente is charismatische gemeenschap, geleid door de Geest en geroepen tot getuigenis en dienst, naar elkaar en naar de wereld. Maar ook binnen die gemeente worden mensen door Christus geroepen en gezonden tot een bijzondere taak met het oog op de verspreiding van het evangelie en het bewaren van de gemeente dichtbij Hem. Dat blijkt uit alle teksten van het Nieuwe Testament waarin over ambtsdragers gesproken wordt, en waarbij steeds dit kenmerkend is: dat Christus Zelf hen riep en zond (vgl. Rom. 10:15: ‘hoe kan iemand verkondigen als hij niet is gezonden?’).³

Centrale notie in alle ambtelijke dienst

Het is uit bestudering van de teksten in het Nieuwe Testament die spreken over de ambtelijke dienst duidelijk dat we niet zomaar rechtstreeks een afgeronde ambtelijke ordening daaruit kunnen aflezen. Er worden in het Nieuwe Testament allerlei ambten, bedieningen en taken genoemd⁴. Maar hoe de ambtelijke ordening er ten tijde van het Nieuwe Testament ook precies heeft uitgezien, het is wel duidelijk dat in alle ambtelijke dienst steeds dít het beslissende was, dat het ging om: dienst aan het Woord.

35

De Duitse Nieuwtestamenticus prof. O. Hofius heeft in een artikel over de gemeentelijke leiding in het Nieuwe Testament overtuigend laten zien dat of het nu ging om de *oudsten* in de gemeente van Efeze (Hand. 20) die moeten zorgen dat na Paulus’ afscheid de boodschap van het Evangelie onverkort verkondigd en geleerd wordt, en die als herders in trouwe zorg

³ Zo o.a. v.d. Brink/ v.d. Kooij, Christelijke Dogmatiek: ‘Het is God die roept en zendt. Die roeping en zending geldt allereerst de geloofsgemeenschap als geheel, maar vervolgens zijn het steeds concrete mensen die door God tot een bijzondere taak geroepen worden en in die roeping door de gemeenschap bevestigd worden.. Het ambt heeft zijn eigen, bijzondere plaats binnen de zending.’

⁴ Als je alleen denkt aan de bedieningen die een min of meer vast of ambtelijk karakter lijken te hebben kom je al op veel verschillende woorden - Ef. 4:12 noemt: apostelen, profeten, evangelieverkondigers, herders en leraren, maar elders is sprake van opziëners (Fil. 1:1, 1 Tim. 3:2, Tit.1:7), oudsten (1 Tim. 5:17, 19, Tit.1:5, 1 Petr. 5:1, Jak.5:14)), dienaren (Fil. 1:1, 1 Tim.3:8,12), en in de brief aan de Hebreeëen van ‘voorgangers’ (Hebr. 13:7, 17).

op Gods kudde moeten toezien en als Christus' eigendom moeten weiden, en die hun herdersambt juist ook uit te oefenen hebben met het oog op dwaling die de gemeente in gevaar kan brengen, of dat het ging om de *oudsten* uit 1 Petr. 2, waar het gehoorzame doorgeven van het apostolisch getuigenis een wezenlijk element vormde van de door hen uitgeoefende herderlijke dienst, of dat het ging om de *evangelisten* en *herders en leraars* uit Ef. 4, die als bovenplaatselijke missionaire verkondigers of als voorgangers in de plaatselijke gemeenten gegeven zijn om het Evangelie te laten horen, of dat het ging om de *leiders* uit Hebr. 13, wiens beslissende opdracht lag in de verkondiging van Gods Woord en het de gemeente daarmee aan te moedigen om vast te houden aan haar belijdenis, of dat het ging om de *oudsten* uit de pastorale brieven (1 Tim. 3:1-7, 1 Tim. 5:17, Tit. 1:5-9) die geschikt moesten zijn te onderwijzen en vast te houden aan de gezonde leer, of dat het ging om ambtsdragers die bovenplaatselijk werkten als *Timotheüs en Titus*, bij wie verkondiging en onderricht belangrijke taken waren (1 Tim. 4:12-16, 2 Tim. 2:2) - steeds ging het in de kern hierom: dienst aan het Woord.

Samenvattend concludeert hij over de ambtelijke leiding in het Nieuwe Testament dat het de gekruisigde en opgestane Heer Jezus Christus Zelf en Hij alleen is, die de kerk als geheel en de plaatselijke gemeenten leidt, dat Hij dat doet als onze eeuwige Koning die ons met zijn Woord en Geest regeert en ons bij zijn verworven verlossing bewaart, en dat Hij deze regering uitoefent door mensen heen die Hij het ambt van leiding geven toevertrouwt, dat in wezen niets anders is en zijn kan dan 'verbi divini ministerium': dienst aan het de kerk beschermende en onderhoudende Woord van de Heer⁵.

Deze omschrijving komt dicht bij wat de reformator Martin Bucer, o.a in zijn 'Von der waren Seelsorge', zegt over Christus' regering door de dienst van mensen heen⁶. Van Bucer leren we ook dat dat ene ambt van dienst aan het Woord, dat hij met reden geconcentreerd ziet in het oudstenambt⁷, vervolgens uitwaaiert in verschillende diensten, al ten tijde van het Nieuwe Testament, maar ook in de kerk van latere eeuwen. Met het 'ministerium Ecclesiae' duidt Bucer de dienst van de kerk als zodanig aan zoals deze door Christus ingeschakeld wordt als heilsmiddel. Naar zijn opvatting heeft die éne dienst echter diverse functies. De verscheidenheid in genadegaven leidt niet alleen tot onderscheid tussen het algemene priesterschap en het kerkelijke ambt, maar ook tot verscheidenheid binnen het laatste. Er zijn veel gaven, en veel taken, en daarom verschillende diensten, maar samen zijn die diensten bezig met die ene grote opdracht van de dienst aan het Woord⁸.

⁵ O. Hofius, *Gemeindeleitung und Kirchenleitung nach dem Zeugnis des Neuen Testaments - Eine Skizze*

⁶ Zie W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, Kampen 1987, blz. 162

⁷ Opmerkelijk is dat Bucer het episcopaat en het diakonaat als een ordo van het presbyteraat karakteriseert. In verband met de ordinatie van ambtsdragers spreekt hij over drie ordines der presbyters, nl. een ordo episcoporum, een ordo presbyterorum, en een 'ordo van die presbyters die de eersten tot hulp waren en bij ons diakenen of helpers genoemd worden'. De episcopus wordt zodoende een presbyter van de eerste orde, de ouderling een presbyter van de tweede orde en de diaken een presbyter van de derde orde. Uit zijn voorstellen rond de ordinatie blijkt dat Bucer het presbyteraat beschouwde als het fundamentele kerkelijke ambt, waaromheen de andere diensten gegroepeerd zijn.

⁸ In het rapport 'Mozaïek van kerkplekken' van de PKN dat op de huidige synode dient, wordt aangehaald dat de kerkorde van de PKN dat ook zo ziet: één dienst, uitwaaiierend in verschillende diensten: "De kerkorde denkt nadrukkelijk vanuit het ene ambt van Woord en Sacrament (artikel V-1). Dit ene ambt wordt

Differentiatie

De manier waarop dat ene ambt uitwaaiert in verschillende diensten kan in verschillende tijden uiteen lopen, dat is iets waar Bucer ook al op wees. Hij noemt enkele ambten die er in het algemeen gesproken zijn, maar laat tegelijk open dat er verschil in verdeling van de diensten kan zijn, al naar gelang God ze in verschillende tijden geeft. Bucer rekende bij zijn opvattingen over de aard en het aantal ambten dat er zou moeten zijn met exegetische onzekerheid (het is niet allemaal zo goed te achterhalen hoe het in het Nieuwe Testament precies lag), maar ook met de omstandigheden. Zo kan hij in de ene situatie spreken van drie ambten, en in een andere omgeving voorstellen doen die met een andere structuur rekening houden.

Als het zo is dat er in verschillende tijden ook een verschillende differentiatie binnen dat ene ambt mogelijk is, én als het zo is dat de kerk en de ambtelijke bediening van de kerk in het teken staan van de *missio Dei*, dan is de opmerking van prof. Paas gerechtvaardigd, die in zijn eerder aangehaalde lezing zegt dat welke differentiatie in diensten er ook maar mag zijn, de cruciale vraag bij elke ambtelijke ordening moet zijn: hoe kan daardoor de verkondiging en verspreiding van het Woord optimaal gerealiseerd worden?⁹

Huidige ambtelijke ordening

De gereformeerde kerken kennen een ambtelijke ordening die grotendeels afkomstig is van Calvijn. Het ambt van predikant stond voor hem centraal: de predikant was de dienaar van het goddelijke Woord. De ouderling hielp de predikant in de regering van de kerk, terwijl de diaken de dienst van barmhartigheid op zich nam. In de gereformeerde traditie is in navolging van Calvijn en op grond van de Bijbelse gegevens gekozen voor de drieslag predikant, ouderling en diaken (soms nog aangevuld met de leraar). Prof. dr. H.J. Selderhuis wijst er in een nog te verschijnen artikel echter op dat de predikant in de Bijbel niet voorkomt, terwijl de profeet en de evangelist die de Schrift wel noemt in de gereformeerde traditie als ambt niet voorkomen. Dat laat volgens hem zien dat de kerk keuzes heeft gemaakt in hoe de Bijbelse gegevens over het ambt in de actuele situatie toe te passen en dat er daarmee ook ruimte is om vanuit die gegevens tot andere toepassingen te komen.

Mede omdat de Bijbel geen definitieve lijst of verplicht aantal ambten noemt, is de opvatting van de Reformatoren volgens prof. Selderhuis geweest dat aantal en omschrijving variabel kunnen zijn en bepaald moeten worden door de omstandigheden van tijd en plaats. De gedeelde overtuiging was dat de kerk steeds weer moet bezien via welke ambten zij het beste gehoor kan geven aan de opdracht het Evangelie te verkondigen en de gemeente bij het Woord te bewaren, en dat de organisatie van de ambten steeds een zaak is van overleg.

Paradigmawisseling

Meermalen is gezegd dat onze tijd een post-christelijke tijd is, en in die zin misschien wel meer lijkt op de tijd van het Nieuwe Testament, dan op de tijd waarin de gereformeerde

---

vervolgens uiteengelegd in het ambt van predikant, ouderling en diaken alsmede van 'andere diensten in kerk en gemeente'. Deze formulering biedt enige ruimte voor variatie in de wijze waarop het geestelijk leiderschap in de kerk vorm en inhoud wordt gegeven."

ambtsleer haar vorm kreeg. Het Nieuwe Testament beschrijft de kerk als een kleine, missionaire gemeenschap in een grote heidense wereld. In de christenheid was er in zekere zin geen heidense wereld meer, en die situatie vormde de achtergrond voor de kerk- en ambtsleer van de Reformatie. Inmiddels hebben we echter te maken met een ingrijpende

5 paradigmawisseling waardoor we als West-Europese samenlevingen geconfronteerd worden met een totaal andere cultuur. Onze tijd vraagt een hernieuwd missionair bewustzijn van de kerk, en daarmee een hernieuwd doordenken van de ambtelijke structuren die aan Gods zending dienstbaar zijn. De vraag is: wat zou in dat licht een goede differentiatie van diensten zijn in onze tijd, en concreet voor onze kerken?

10

Plek van de evangelist in de ambtsstructuur

Voor een hernieuwde doordenking van de ambten vanuit de *missio Dei* kan het helpend zijn om ons uitgangspunt te nemen in het presbyteriale karakter van de ambten en het charismatisch karakter van de gemeente zoals dat onderstreept wordt door Bucer.

15

Daarnaast zou het kunnen helpen om, eveneens in navolging van Bucer, voor een concrete ambtsstructuur uit te gaan van twee grote hoofddelen in de ambtelijke dienst: de herderlijke dienst en de dienst van de barmhartigheid.

Bucer kan aan de ene kant alle ambtelijke dienst samenvatten in het ene ambt van presbyter (zie zijn opmerkingen over presbyters van de eerste, tweede en derde soort), daarmee aangevend dat het één dienst is in wezen¹⁰, maar op veel plaatsen onderscheidt hij toch twee grote hoofddelen in die dienst: de herderlijke dienst (van ouderlingen, dienaren des Woords, doctoren en evangelisten), en de dienst der barmhartigheid (de dienst van de diakenen). De herderlijke dienst is, ook al vraagt de veelzijdigheid van de pastorale taken

25 om een veelvoudig pastoraal ambt, in wezen één en dezelfde dienst, en heeft tot inhoud om de leer der zaligheid te verbreiden en te laten doorwerken. En naast de pastorale dienst staat de dienst van de diakenen die voor een deel ook op het pastorale vlak ligt, maar die met name ten aanzien van de leniging van stoffelijke nood een eigen karakter draagt.¹¹ Of, zoals Bucer in 'De ordinatione legitima' schrijft: "de ambten der kerk zijn van tweërlei

30 soort, naar de instelling van de Heilige Geest. Het ene omvat de verzorging van Woord, sacramenten en tucht van Christus, hetwelk eigenlijk toekomt aan de opzieners en ouderlingen. Het andere de verzorging der armen, die toevertrouwd is aan hen die men diakenen noemt"¹².

35

Als vaste ambten die vallen onder die eerste soort rekent Bucer met de dienaren van het Woord en de ouderlingen, maar in het zelfde verband noemt hij de evangelisten en de

10

Er is op basis van de Schrift alle reden om te pleiten voor de fundamentele eenheid van de ambten in het presbyterambt. Wellicht kunnen we ook op basis van het Nieuw Testament het best spreken van het basisambt van de presbyter dat uitwaaiert in verschillende bedieningen al naar gelang dat dienstbaar is aan de *Missio Dei*.

11

"Zum xij. Lehren wir das der h. Geist zweierlei grad und unterscheid des krichen diensts verordnet hat. Einen der oberen Seelsorger, welche der h. Geist Auffseher un Elteren nennet, und will das sie den dienst der lehr, der heiligen Sacramenten unnd Christlicher zucht, das ist, aller seelsorge verrichten sollen. Den anderen grad deren die disen, inn allem dienst der seelsorge und weiden der schaefflin Christi, sollen zudienen unnd darbei der versehung der dürfftigen fleissig auszwarten.", M. Bucer in 'Von der waren Seelsorge', geciteerd bij dr. W. van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, blz. 365

12

Geciteerd bij dr. W. Van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, blz. 363

doctoren: ‘verder geeft Hij evangelisten, want ook in onze tijd zijn er aan wie de Here een bijzondere bekwaamheid heeft verleend om zijn evangelie te verkondigen. Hij geeft ook leraren, aan wie Hij op zodanige wijze de gave van de Geest meedeelt, dat ze zowel uit de Schriften als uit andere aanwijzingen bekwaam de mensen Gods kunnen onderrichten’¹³.

5 Bucer herleidt het veelvoud van de ambtelijke diensten tot de pluriformiteit waarmee Gods Woord bediend wordt. Episcopaat en presbyteraat zijn voor hem principieel gelijk, en het doctorenambt wordt evenals het ambt van de evangelisten ondergebracht bij de Woorddienst in ruimste zin.

10 Als we die lijn volgen, dan geldt voor de plek van de evangelist in de ambtsstructuur: hij heeft een eigen ambt, het ambt van evangelist, maar dat ambt vindt zijn plek als onderdeel van die ene dienst aan het Woord, die ene presbyter-dienst, waarin alle herderlijke ambten samenkomen, en waarvoor zij allen sámen verantwoordelijk zijn. Het ene ambt is daarin niet hoger dan het andere, er is alleen differentiatie in diensten vanwege een verschil in
15 taken en gaven. Zo staan predikanten op de kansel in de plaatselijke gemeenten, zijn de evangelisten bezig in de missionaire verkondiging en opbouw van de kerk, en richten ouderlingen zich met name op de leiding en pastorale zorg in de huiskamers - maar alle drie zijn ze werkzaam in die ene dienst van het Woord.

20 ***Karakter van het ambt van evangelist***

Bucer zag de evangelist als iemand aan wie de Here een bijzondere bekwaamheid heeft verleend om het evangelie te verkondigen, met name waar dat evangelie nog niet bekend is. Dat blijkt uit de manier waarop Bucer de evangelist daadwerkelijk inzet bij de doorvoering van de reformatie in Engeland. Bucer stelt aan koning Eduard VI voor om in het hele rijk
25 evangelisten uit te zenden om mensen met de leer van de reformatie bekend te maken. Ze moesten een degelijke opleiding ontvangen en na onderzoek naar hun gaven en bekwaamheden volmacht ontvangen om het rijk van Christus te bevorderen door hun prediking. Hij zag hen, net als de doctoren, als presbyters met een bijzondere missie, samen met de ouderlingen en opzieners werkzaam in de ene dienst aan het Woord.

30 Het CGK-rapport dat in 2004 ten grondslag lag aan het besluit om de evangelist op te nemen in de kerkorde van de CGK komt in de beschrijving van wat een evangelist is hier dichtbij. Geconcludeerd wordt dat de evangelist te zien is als een ‘bijzondere dienaar van het Woord’, die als pionier en opbouwwerker werkzaam is in een nog maar pas door
35 zendingswerk ontstane gemeente¹⁴.

Eén verschil springt hier wel in het oog: de opmerking dat de evangelist zijn werkplek vindt in een jonge en door zendingswerk ontstane gemeente. Bij Bucer waren de evangelisten rondreizende predikers, en ook prof. O. Hofius noemt dat als kenmerk van de
40 evangelist in onderscheid met een gewone dienaar des Woords. Hij ziet in het Nieuwe Testament, met name op grond van Ef. 4, twee vormen van kerkelijke dienst aan het Woord: aan de ene kant door in een groter gebied rondreizende en werkende missionarissen (evangelisten), en aan de andere kant door herders en leraars in de

¹³ Geciteerd bij dr. W. Van 't Spijker, *De ambten bij Martin Bucer*, blz. 361

¹⁴ Het rapport noemt, bv. in paragraaf 7.3.3.2, wel kort ook het ‘stichten’ van zendingsgemeenten als onderdeel van zijn werk, maar in de besluitvorming is de evangelist strikt gebonden aan een tijdelijke en plaatselijke bevoegdheid binnen een concrete al bestaande zendingsgemeente (zie Acta CGK 2004, blz. 320) .

plaatselijke gemeenten.

Het rapport komt tot haar conclusie op grond van de exegese van een aantal teksten uit het Nieuwe Testament, m.n. Hand. 21:8, Ef. 4:11 en 2 Tim. 4:5. Vooral uit de laatste twee
 5 teksten wordt de conclusie getrokken dat de evangelist werkzaamheden verricht in een gemeente die nog maar kort bestaat en die opgebouwd moet worden, en dat de taak van de evangelist binnen één (of ‘meer’) plaatselijke gemeente(n) ligt en een tijdelijk karakter heeft. Bij Hand. 21 wordt opgemerkt dat Filippus pas evangelist wordt genoemd op het moment dat hij in Caesarea gevestigd is, en niet op het moment dat hij rondreist en het
 10 evangelie verkondigt. Toch is de vraag of het feit dat Filippus niet al in Hand. 8 zo genoemd wordt ook betekent dat het werk dat hij deed toen niet het werk van een evangelist was, en ook of de Nieuwtestamentische gegevens werkelijk zeggen dat het werkveld van de evangelist alleen maar een al gevestigde zendingsgemeente kan zijn¹⁵. En daarmee, of de strikte binding van een evangelist aan een bestaande zendingsgemeente in
 15 de CGK zo stellig zou moeten zijn.

Behalve deze aarzeling zijn de conclusies die het rapport trekt op grond van de gegevens van het Nieuwe Testament nog steeds waardevol als het gaat om het karakter van het ambt van evangelist¹⁶. Samenvattend zegt het rapport dat evangelisten gelet op hun kerntaak van
 20 prediking en onderwijs naar analogie van 1 Tim. 5:17 te zien zijn als (bijzondere) dienaren des Woords. En in de praktijk, ook 14 jaar nadat deze term zo in de kerkorde terecht is gekomen, blijkt dat die naam daadwerkelijk past bij het werk dat de evangelisten doen¹⁷.

Praktische uitwerking van enkele lijnen

25 Wat kunnen enkele van de hierboven geschetste lijnen betekenen voor de praktijk? Als eerste in ieder geval dat bij elke ambtelijke ordening allereerst de vraag gesteld moet worden of en in hoeverre deze dienstbaar is aan de *missio Dei*. Het bestaan van een ambtelijke bediening vindt geen rechtvaardiging in traditie of organisatorische noodzaak
 30 alleen, maar in de vraag hoe deze de gemeente helpt bij haar missionaire roeping in deze wereld. Dat hoeft niet te betekenen dat elke bediening expliciet naar buiten gericht moet zijn. Immers: ook de onderlinge opbouw en pastorale zorg onder elkaar heeft een missionaire dimensie. De vraag naar de dienstbaarheid aan de *missio Dei* echter verhindert dat de gemeente enkel gericht is op haar eigen voortbestaan.

Fundamenteel presbyteriale karakter van de ambten

Het fundamenteel presbyteriale karakter van de ambten biedt een scala aan mogelijkheden om de kerkelijke bedieningen dienstbaar te maken aan de roeping van de kerk. De drieslag predikant, ouderling en diaken (of vierslag, als we de hoogleraar ook meerekenen) is van
 40 veel waarde geweest in de geschiedenis van de kerken, maar een strakke binding van de ambtelijke ordening aan deze bestaande drie ambten schiet te kort in onze huidige cultuur, alleen al omdat deze drie ten diepste alleen gericht zijn op de interne opbouw van de gemeente. Zoals hierboven benoemd zal er expliciet ruimte gemaakt moeten worden voor

¹⁵ Opmerkelijk is dat het rapport dit ook benoemt, maar dat hier verder niets mee gedaan wordt.

¹⁶ Acta CGK 2004, blz. 318-319

¹⁷ Een onderzoek dat in 2018 (in opdracht van de GS van 2016) uitgevoerd werd door deputaten kerkorde en kerkrecht en deputaten evangelisatie toonde dat aan.

de missionaire component in de regering van de kerk.

Hier kan het begrip ‘collegialiteit’ helpend zijn. De gereformeerde leer van de ambten heeft altijd veel nadruk gelegd op het collegiale aspect van de regering van de kerk. Meestal
 5 bedoeld als een dam tegen mogelijke concentratie van macht in bepaalde personen. Hoe waardevol dit ook is, we zullen collegialiteit niet alleen moeten zien als een grendel op de deur van te veel persoonlijke macht, maar ook als een waarborg van het charismatisch en missionair karakter van de kerk. Niet alleen negatief dus, maar ook positief. Bucer legt er in zijn werk sterk de nadruk op dat alle oudsten onderscheiden gaven hebben ontvangen en
 10 dat zij slechts in gezamenlijkheid – met hun verschillende gaven en bedieningen – de kerk kunnen dienen en leiden. De collegialiteit is dan een teken van de veelvuldige gaven die God zijn gemeente geeft.

Tevens biedt de collegialiteit een waarborg van het missionair karakter. In literatuur die
 15 gericht is op vorming van missionair leiderschap wordt vaak de nadruk gelegd op de vijfvoudige bediening zoals Paulus die in Efeziërs 4 beschrijft. Kort gezegd komt het erop neer dat er binnen de kerken ruimte zou moeten zijn voor het ambt van de apostel, de evangelist, de profeet, de herder en de leraar. Het is natuurlijk de vraag of Paulus hier een afdoende opsomming biedt, immers waar is het aspect van barmhartigheid? Desalniettemin
 20 heeft men wel een punt als er wordt gesteld dat wij de vijfvoudige bediening hebben gereduceerd tot twee: de herder en de leraar. Heeft de ambtelijke bediening niet meer dimensies dan deze twee? In het kader van dit rapport hebben we uitgebreid aandacht gevraagd voor het werk van de evangelist. We veroorloven ons nu een kleine - maar niet onbelangrijke - opmerking terzijde. In het licht van Efeziërs 4 zouden we onszelf namelijk
 25 ook de vraag kunnen stellen of we wel helemaal recht doen aan de profetische dimensie die Paulus naar voren brengt. Dit des te meer als we constateren dat ‘de profeet’ in de geschriften van het Nieuwe Testament regelmatig voorkomt. Juist in zendingssituaties kunnen het ‘profeten’ zijn die de kerk de weg van God wijzen. Een mooi voorbeeld hiervan lezen we in Handelingen 13, waar we zien dat het de profeten zijn die ervoor zorgen dat
 30 Barnabas en Saulus worden afgezonderd voor hun missionaire taak. In de vroege gereformeerde reformatie is getracht een plek te geven aan dit profetische aspect van de ambtelijke bediening, maar om verschillende redenen is het nooit echt van de grond gekomen. Het loont wellicht de moeite om hier als kerken juist nu, nu we in een post-christelijke missionaire situatie zijn terechtgekomen, opnieuw over door te denken.
 35 Een herwaardering van de collegialiteit kan in elk geval aan de meervoudige dimensie van de ambtelijke bediening tegemoetkomen zonder dat er direct gezocht hoeft te worden naar een andere ambtelijke structuur: het college zou immers gevormd moeten worden door mensen met verschillende gaven, maar ook verschillende bedieningen. Bij de samenstelling van de raad van oudsten zou juist hier nadrukkelijk naar gezocht moeten worden. Zijn er
 40 oudsten met een herderlijke bediening? Met een meer onderwijzende bediening? Met een expliciet missionaire bediening? Met profetische gaven?

Charismatisch karakter van de gemeente

Ook het feit dat in navolging van het Nieuwe Testament ook Bucer nadrukkelijk wijst op
 45 het charismatisch karakter van de gemeente moet ons aan het denken zetten. Op welke manier kunnen gemeenteleden ingeschakeld worden in de dienst aan het koninkrijk? De huidige kerkelijke structuur en cultuur kenmerkt zich teveel door vraag en aanbod. Het evangelie is een geestelijk product dat door enkele professionals adequaat geleverd kan worden, en waar de leden van de gemeente door middel van prediking en pastoraat recht op

hebben. Onze predikanten worden ook opgeleid om op deze manier geestelijk te kunnen 'leveren'.

5 Veel meer zou er vandaag aandacht moeten zijn voor het toerustende aspect van de
 ambtelijke bedieningen. Elke ambtelijke bediening is erop gericht om de gemeente en haar
 leden toe te rusten in haar roeping tegenover God, elkaar en de wereld. Oudsten binnen de
 gemeente moeten daarom bekwaam zijn (en gemaakt worden) in het trainen en coachen
 10 van gemeenteleden. In de opleiding van predikanten en evangelisten zou juist voor dit
 aspect veel meer aandacht moeten zijn. En juist omdat elke oudste geacht wordt bekwaam
 te zijn in het toerusten en onderrichten, zullen we moeten nadenken over de manier waarop
 het ouderlingen- en diakenambt in de huidige praktijk is vormgegeven. Ouderlingen en
 diakenen lijken soms op managers, die het dagelijks reilen en zeilen van de gemeente in
 15 pastoraal en diaconaal aspect besturen. Te weinig is er het besef dat ouderlingen en
 diakenen zelf ook de gemeente toe rusten en opbouwen in geestelijk opzicht.

Er is een stevige herwaardering (of liever opwaardering) van het oudstenambt noodzakelijk
 om hier verandering in te brengen. In plaats van te focussen op het aantal ambtsdragers dat
 een gemeente dient, zou de aandacht gericht moeten worden op de kwaliteit van de
 20 oudsten. Liever minder en meer geschikte oudsten, dan vacatures te vullen met ouderlingen
 en diakenen die niet toegerust en bekwaam zijn. Kerken zouden als het gaat om de leiding
 in de gemeente radicaal afscheid moeten nemen van managementsdenken en voluit
 geestelijk te werk moeten gaan.

Daarbij zouden we onszelf ook moeten afvragen of en in hoeverre het wenselijk is dat dat
 25 ouderlingen en diakenen 'slechts' vier jaar de gemeente dienen. Allereerst creëert dit een
 onwenselijk onderscheid tussen ouderlingen en diakenen aan de ene kant en predikanten
 aan de andere kant. Daarnaast is het de vraag in hoeverre deze temporele beperking en de
 problemen op het gebied van continuïteit die het met zich mee brengt dienstbaar is aan de
 30 gemeente en haar roeping. Tenslotte vindt deze beperking geen grond in de Schrift. Een
 gemeente zou er goed aan doen tijd en energie te steken in de opleiding, toerusting en
 vorming van een bekwaam college van oudsten met verschillende gaven en bedieningen.

Ten aanzien van de positie van de evangelist

Over de positie van de evangelist is te zeggen dat in de huidige kerkorde is gekozen voor
 35 een pragmatische oplossing: de evangelist is bijzonder dienaar van het Woord, waarbij zijn
 bijzonderheid zich met name kenmerkt door geografische en temporele beperking. Zijn
 bevoegdheden beperken zich tot één gemeente en vervallen zodra hij elders emplooi vindt.
 Het is zaak goed te bedenken waarin het bijzondere van zijn ambt ligt; dat is niet in het
 'lagere' ten opzichte van een gewone dienaar des Woords, en het gebonden zijn aan die
 40 beperkingen, maar dat ligt in het bewust missionair gerichte van zijn taak. Juist een kerk
 die haar roeping in de wereld serieus neemt, zal niet schromen de evangelist uit de
 schaduw van de predikant te halen.

Als het ambt van evangelist een eigen ambt is, onderdeel van de dienst aan het Woord, dan
 45 vraagt dat om een ernst maken met verkiezing en beroeping tot dat ambt - en om dat dus in
 de kerkorde een plaats te geven -, maar het vraagt ook om een goede begeleiding van de
 kerken van de evangelisten en een serieus nemen van het ambt. Evangelisten zijn geen
 predikanten-min, maar hebben hun eigen ambt en geven zich in tegenstelling tot
 ouderlingen ook full-time (of part-time, maar dat ligt dan meestal aan de gemeente die hen

aanstelde) in de dienst van de kerk. Ze staan in de frontlinie van de kerk en verdienen dat er zorg voor hen is, zowel in begeleiding, mentoraat, vorming en toezicht, als in zorg voor levensonderhoud en goede werkomstandigheden. De prioriteit van de zorg van de kerken zou misschien wel bij hén moeten liggen: er wordt zeer veel van hen gevraagd, méér wellicht dan van veel herders en leraars in de gevestigde gemeenten.

5
10 Ook zou het kunnen dat het ambt van evangelist om meer flexibiliteit vraagt dan wij op dit moment in onze kerken kennen. Zoals hierboven al aangeven: de strikte binding van de evangelist aan één gemeente is niet zomaar te verdedigen. Het Nieuwe Testament schetst juist het beeld van een evangelist die bovenlokaal werkzaam is en die verschillende gemeenten dient met de gaven die hij heeft ontvangen. Opvallend genoeg noemt het synoderapport dat handelt over het ambt van de evangelist dit bovenlokale aspect wel, maar worden er verder geen conclusies aan verbonden. Het zou goed zijn als dit wel gebeurde.

15 In de praktijk zou dit kunnen betekenen dat er verschillende soorten evangelisten nodig blijken. Naast plaatselijke pioniers wellicht ook evangelisten die theologisch goed onderlegd zijn en dingen systematisch kunnen doordenken, of evangelisten die
20 bovenplaatselijk werken, misschien door andere evangelisten toe te rusten, of door bij meerdere missionaire initiatieven het werk te ondersteunen. En zo'n differentiatie binnen het evangelistenambt vraagt dan misschien ook wel om verschillen in opleiding. Die eisen zijn ook nu al niet hetzelfde voor alle pastorale ambten: we vragen van ouderlingen geen wetenschappelijke opleiding, maar van dienaren des Woords wel, en van evangelisten vragen de kerken op dit moment een opleiding op tenminste HBO-niveau, maar het zou
25 mogelijk zijn daarin meer maatwerk te leveren.

30 Naast flexibiliteit in het werk van de evangelisten verdient het ook aanbeveling om hen bevoegdheid te geven buiten hun eigen gemeente voor te gaan en zo de kerken te dienen. Het vergroot voor henzelf kennis en ervaring van andere missionaire plekken, maar het vergroot ook de bekendheid van de evangelisten in de kerken, en het kan de kerken helpen meer oog voor hun missionaire roeping te krijgen en daarin toegerust te worden. Een hechtere band met de kerken levert vervolgens ook meer kansen op voor evangelisten om na verloop van tijd ook weer op een andere plek in de kerk aan het werk kunnen, zoals de bedoeling van de kerken bij de start van de zendingsgemeenten altijd is geweest dat na
35 verloop van tijd een evangelist zichzelf overbodig zou maken.

Bijlage 3. De kerkordelijke positie van de evangelist

GS opdracht 20 aan deputaten kerkorde en kerkrecht in overleg met deputaten evangelisatie

5

I Opdracht

De opdracht die de generale synode van 2016 gaf bestaat uit 7 onderdelen, namelijk:

- 10 a. te onderzoeken of de in de kerken gegroeide praktijk van werkzaamheden van de bevestigde evangelisten overeenkomt met de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten;
- b. op basis van de conclusies van dit onderzoek te bezien of artikel 4 K.O., lid 6 wijziging behoeft;
- 15 c. op basis van de conclusies van het onderzoek te bezien of de overwegingen van de generale synode 2004 om een evangelist niet te bevestigen naar artikel 8 K.O. nog steeds valide zijn;
- d. te onderzoeken of het wenselijk geacht wordt dat evangelisten een bredere preekbevoegdheid krijgen (instructie 8.04) en, indien hier positief over gedacht wordt, zich te bezinnen op de wenselijkheid/noodzakelijkheid van een nadere
- 20 theologische opleiding;
- e. zich te bezinnen op de vraag of het wenselijk is dat er verschil in positie blijft bestaan tussen predikant en evangelist, en daarbij in ieder geval te betrekken het verschil in opleiding, de betrokkenheid van de kerken bij de opleiding, het verschil in wijze van beroeping tot he werk en het verschil in beloning;
- 25 f. zich te bezinnen op de vraag of de evangelist genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in artikel 2 K.O.
- g. te onderzoeken op welke wijze de posities van de predikant en de evangelist gelijkgeschakeld kunnen worden wanneer het niet wenselijk blijkt dat er positioneel verschillen blijven bestaan.

30

II Uitvoering van de opdracht

a. *De vergelijking van de praktijk van werkzaamheden van evangelisten met de visie uit 2004*

35

De uitvoering van dit onderdeel van de opdracht valt in drie stappen uiteen:

1. studie naar de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten
2. inventarisatie van de gegroeide praktijk van werkzaamheden
3. vergelijking van die twee

40

1. Studie naar de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten

Als eerste is studie gedaan naar de visie die in 2004 leidde tot het opnemen van de evangelist in de kerkorde. Teruglezend in de acta blijkt daar een lange aanloop aan vooraf te zijn gegaan. Hieronder volgt een samenvatting vanuit de acta over die aanloop en de uiteindelijke opname van de evangelist in de kerkorde in 2004.

45

De evangelist naar art. 4 K.O. in de acta 1976 t/m 2004

1. Synodes vóór 2001

1.1 De synodes van 1974 en 1977

1.1.1 De synode van Amsterdam-Nieuw-West 1974

Tijdens de synode van 1974 zijn de 'evangelisatiewerkers' ter sprake, omdat de synode van 1971/1972 deputaten evangelisatie opdracht had gegeven zich te bezinnen op de sociale positie van deze werkers. In hun rapport geven deputaten evangelisatie aan dat de positie van deze werkers kwetsbaar is, omdat ze niet kunnen terugvallen op een kerkverband bij arbeidsongeschiktheid of ziekte. Een dienstverband zou grotere zekerheid bieden.

De synode draagt hierop deputaten op om aan de volgende synode een concretisering van de sociale positie van evangelisatiewerkers in dienstverband voor te leggen.

1.1.2 De synode van Hoogeveen 1977

In hun rapport geven deputaten evangelisatie aan dat de regeling van de sociale positie van de evangelist niet los kan worden gezien van zijn positie in het kerkelijk leven. Ze hebben zich daarom zowel op de kerkelijke als de sociale positie van de evangelisatiewerker bezonnen. Het rapport focust vervolgens op: 1. de NTe achtergrond van de evangelist (Hand.21:8, Ef.4:11, 2 Tim.4:5, met als conclusie dat de evangelist waarschijnlijk een hulpprediker was naast de apostelen, dat zijn ambt wellicht met dat van de apostel verdwenen is, maar dat zijn functie in ieder geval sterk samenhang met de persoon en het ambt van de apostelen), 2. de huidige situatie (met als conclusie dat de figuur van de evangelist zoals de kerken die kennen een andere is, namelijk iemand met een door een kerk of commissie verstrekte opdracht om het evangelie te brengen of om de gemeente toe te rusten), 3. de relatie tussen ambt en gemeente (met als conclusie dat die twee zowel in het NT als in de confessie aan elkaar verbonden zijn, en dat beide geen ambtelijke arbeid kennen in opdracht van een andere instantie), 4. andere dan ambtelijke arbeid (met als conclusie dat die er altijd is geweest naast de ambtelijke arbeid), 5. de roeping van de kerk om het evangelie uit te dragen in deze wereld (met als conclusie dat de kerk in de vervulling van deze roeping niet slechts gebruikt maakt van de ambten, maar van alle gaven in de gemeente en dat er geen reden is ieder die met een bijzondere opdracht bezig is in de evangelisatiearbeid ambtsdrager te doen zijn), 6. de noodzaak om als kerk zorg te dragen voor het levensonderhoud van allen die in haar dienst werkzaam zijn (met als conclusie dat de rechtszekerheid van de evangelist tot uitdrukking moet worden gebracht in de aanstellingsbrief).

De synode besluit kennis te nemen van de bezinning en de voorgestelde regeling betreffende de positie van de evangelist aan te nemen als model voor overeenkomst tussen de evangelist en de kerk(en) die hij zal gaan dienen.

1.2 De synodes van 1980 en 1983

Tijdens deze synodes stond de positie van de evangelist weer op de agenda, deze keer vanwege een specifieke situatie.

1.2.1 De synode van Amersfoort 1980

In hun synoderapport maken deputaten evangelisatie kenbaar dat de Amsterdamse kerken een moeilijke tijd doormaakten met betrekking tot de evangelisatiewerkzaamheden en dat daarbij ook de positie van br. H.H. van Well in het geding was. De moeilijkheden stonden in verband met de daling van het ledenaantal waardoor ook gebrek aan kader voor het evangelisatiewerk ontstond en problemen met de begroting. In de gemeenten rees bovendien de vraag wat de meest doelmatige functie van de evangelist was, zijn positie was velen niet duidelijk.

De synode-commissie merkt hierover op dat zij van mening is dat 'een hernieuwde bezinning nodig is over de vraag wat de positie is van de evangelist binnen de kerken; kan een evangelist zijn werk doen als er wel een zakelijke, maar geen ambtelijke relatie is met

de gemeente?'. Ze dringt erop aan dat de synode opdracht geeft aan deputaten om in aansluiting op de eerdere bezinning van 1977 zich te bezinnen op de ambtelijke positie van de evangelist en daarover rapport uit te brengen op de volgende synode.

De synode besluit vervolgens aldus.

5

1.2.2 De synode van Rotterdam-Centrum 1983

In hun rapport bieden deputaten evangelisatie het resultaat van hun bezinning aan, waarbij ze wijzen op de eerdere bezinning in 1977. Hun bevindingen worden weergegeven in punt A t/m F. A: Gegevens uit het NT: opnieuw worden de drie teksten Hand. 21:8, Ef. 4:11 en 10 2 Tim.4:5 genoemd, waarbij de weg terug naar het ontstaan van de evangelist gewezen wordt via Hand. 6:1, waar voor het eerst naast de apostelen ambtsdragers werden ingesteld. Dit ambt van 'de zeven' had zowel pastorale als diaconale alsook missionaire aspecten. Later trad differentiatie op van die aspecten: het pastorale motief ontwikkelde zich tot het 15 ambt van oudste, het diaconale aspect tot het ambt van diaken, het missionair aspect tot het ambt van 'evangelist'. In het licht van Ef. 4 en 2 Tim. 4 kan er volgens deputaten geen twijfel over bestaan dat de 'evangelist' een ambt vervulde (de elementen die kenmerkend 20 zijn voor het ambt zijn aanwezig: permanentie, erkenning door de gemeente, ambtsverlening door 'oplegging der handen'), waarbij dit ambt zowel een buitenkerkelijke als binnenkerkelijke gerichtheid had. B: De figuur van de evangelist zoals de kerken die 25 kennen: daarvan wordt opnieuw gezegd dat deze een andere is; het 'evangelistenambt' in de NTe context is niet zomaar te combineren met de figuur van de evangelist zoals de kerken die nu kennen, namelijk iemand met een door een kerkenraad of commissie verstrekte opdracht. Deputaten zien dan ook geen reden de lijnen vanuit het NT zo door te 30 trekken dat zou moeten worden overgegaan tot de instelling van een derde ambt naast ouderling en diaken. C. Charismata: naast de arbeid van het ambt worden allerlei charismata door de Geest aan de gemeente geschonken tot opbouw, zowel extensief-missionair als intensief-bevestigend. D. Inzet van de gemeente: zo mag de gemeente bij het vervullen van haar roeping tot getuigenis gebruik maken van de arbeid van iemand die met een bijzondere opdracht zich daarvoor heeft vrijgemaakt. E. Ambt: 35 mocht vanuit de praktijk behoefte gevoeld worden dat hij ambtsdrager zou moeten zijn, dan kan hij verkozen worden tot het ambt van ouderling. F. Art. 3 K.O.: dit artikel biedt ruimte om hem toestemming te verlenen een stichtelijk woord te spreken.

De synode-commissie uit in haar rapport kritiek op de conclusie onder B, dat er 'geen 35 reden is om de lijnen vanuit het NT aangaande de evangelist zo door te trekken dat zou moeten worden overgegaan tot de instelling van een derde ambt'. De commissie meent dat deze conclusie niet duidelijk volgt uit de gedachtegang van het rapport. De opmerkingen in het rapport van 1977 over de nauwe relatie van de evangelist met de apostel en het wegvallen van beide ambten missen in dit rapport, en deputaten komen met andere argumenten vanuit het NT, zouden deze niet ook tot een andere conclusie kunnen leiden 40 dan die onder B? De commissie oordeelt dat de studie niet is afgerond, en doet de aanbeveling een commissie te benoemen waartoe in elk geval de hoogleraar NT zou moeten behoren die zich hier nader op bezint.

Tijdens de bespreking op de synode trekt de commissie echter dat voorstel in, onduidelijk blijft waarom, en de synode besluit dan ook niet tot verdere studie.

45

2. De synodes van 2001 en 2004

De vraag naar de kerkelijke positie van de evangelist kwam opnieuw op vanaf de synode van 2001, net als in 1980 naar aanleiding van een specifieke situatie.

2.1 *De synode van Leeuwarden/Nunspeet 2001*

In hun rapport vermelden deputaten evangelisatie de verrassende groei van missionaire gemeenten in Rotterdam-Charlois en Almere. Deze ontwikkelingen nopen tot een hernieuwde bezinning op de ambtelijke positie van de evangelist en zijn bevoegdheid tot het bedienen van het Woord en de sacramenten. De gemeenten beleven in de praktijk de samenkomsten waarin een evangelist voorgaat als erediensten, terwijl daar kerkordelijk gezien geen sprake van kan zijn omdat de evangelist niet gerechtigd is erediensten te leiden. Bovendien leeft de vraag naar de bediening van de sacramenten; voor mensen zonder kerkelijke achtergrond is het moeilijk te begrijpen waarom de eigen evangelist de sacramenten niet mag bedienen, maar een predikant van elders gevraagd moet worden. Deputaten wijzen terug naar de eerdere bezinning in 1983 en naar de vraag van de synode-commissie van destijds of de gegevens uit het NT niet tot een andere conclusie kunnen leiden dan die waartoe deputaten waren gekomen, en het voorstel om een commissie de verdere bestudering van de positie van de evangelist op te dragen. Deputaten zijn van oordeel dat het goed is de draad van 1983 weer op te pakken. Er is volgens hen grondige bestudering nodig van de exegetische en kerkordelijke aspecten en alle praktische consequenties. De synode wordt gevraagd om deputaten de opdracht te geven, samen met de hoogleraren NT en Kerkecht van de TUA, om de ambtelijke positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen. Aan hun rapport voegen deputaten een beleidsnota toe: 'enige gedachten over zending in Nederland', waarin de richting geschetst wordt waarin volgens hen gedacht mag worden en waarin ook de vraag naar de evangelist al door henzelf beantwoord wordt, namelijk als zij beschrijven wat 'zendingsgemeenten' zijn. Kenmerkend voor zo'n gemeente is o.a. dat 'ze wordt geleid door zendingsarbeiders/evangelisten die daarvoor door de kerk zijn uitgezonden, gerechtigd zijn om Woord en sacramenten te bedienen en die van hun werkzaamheden verantwoording afleggen aan uitzendende gemeente(n) en deputaten'. Tegelijkertijd doen deputaten in deze nota het voorstel aan de synode om 'definitie en positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist in de zendingsgemeente, alsmede de vereiste opleiding, in samenwerking met het curatorium van de TUA'.

De synodale commissie wijst op de spanning tussen het voorstel tot bezinning op de positie van de evangelist en de nota waaruit de suggestie spreekt dat deputaten op dit punt hun mening reeds gevormd hebben. Verder geldt dat wanneer de positie en bevoegdheden van de evangelist nog door de volgende synode moeten worden bepaald, het niet mogelijk is hem nu reeds meer bevoegdheden te geven. De commissie stelt voor om deputaten op te dragen zich te bezinnen op de kerkrechtelijke positie van zendingsgemeenten en pas na die studie de positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist, alsmede de vereiste opleiding voor deze werker in samenwerking met het curatorium van de TUA. Tijdens de bespreking op de synode wordt ook door afgevaardigden gevraagd waarom deputaten al spreken over een sacramentsbevoegdheid voor de evangelist terwijl de studie over de positie en bevoegdheden van de evangelist nog moet beginnen. En: is de argumentatie van deputaten niet zwak als voor deze bevoegdheid alleen wordt uitgegaan van de beleving van de bezoekers van de samenkomsten? Deputaten benadrukken dat de passage in het deputatenrapport over de zendingsgemeenten nog geen afgeronde standpuntbepaling is, maar het karakter draagt van een beleidsnota.

De synode besluit deputaten op te dragen in samenwerking met een nieuwtestamenticus en een kenner van het kerkrecht de positie en bevoegdheden van de evangelist te bestuderen, en om na deze studie de definitie en positie te formuleren van de zendingswerker/evangelist in de 'zendingsgemeente', alsmede de vereiste opleiding voor deze werker, in samenwerking met het curatorium van de TUA.

2.2 De synode van Utrecht-West/Nunspeet 2004

De vragen over de positie van de evangelist beantwoorden deputaten in een rapport met als titel 'gelijkschakelen of inschakelen?', dat als bijlage is gevoegd bij hun synode-rapport.

5

2.2.1 Rapport 'gelijkschakelen of inschakelen?'

De basisvraag van dit rapport is: moeten zendingsgemeenten kopieën zijn van gewone CGK-gemeenten, of juist met eigen karakter ingeschakeld worden in het missionaire werk?

2.2.1.1 Positie en bevoegdheden van de evangelist in het Nieuwe Testament

- 10 Hoofdstuk 6 begint met een onderzoek naar de NTe gegevens. Deputaten verwijzen naar het eerdere rapport van 1977 met de conclusie dat het oorspronkelijke evangelistenambt met dat van de apostelen verdwenen is, en het rapport van 1983 waarin deputaten inhoudelijk tot een andere conclusie kwamen, maar in de praktische uitwerking dezelfde
- 15 lijn volgden als in 1977. Vervolgens wordt de synode-commissie aangehaald die daarin enige inconsistentie bespeurde en vroeg om verdere studie. Duidelijk is geworden, volgens deputaten, dat met deze eerdere rapporten de zaak onvoldoende is afgerond. Directe aanleiding voor het nader onderzoek van nu ligt in de verheugende ontwikkelingen in de ICF van Rotterdam-Charlois, waar een gemeente van Christus ontstond uit verschillende
- 20 culturen. In die concrete context komt de vraag op wat de positie van de evangelist is. Hernieuwde bezinning is nodig om als kerk het spoor te volgen dat de Here God zelf bezig is te trekken. Daarbij kan de nu gebruikelijke definitie van evangelist niet langer leidinggevend zijn voor de gedachtevorming, temeer omdat deze kennelijk afwijkt van wat het NT onder de evangelist verstaat. Opnieuw worden vervolgens de drie plaatsen in het NT waar de evangelist ter sprake komt besproken: Hand.21:8, Ef.4:11 en 2 Tim.4:5.
- 25 Uit Ef. 4:11 wordt de conclusie getrokken dat de evangelist één van de gaven is die Christus aan zijn kerk gegeven heeft om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon. Apostelen en profeten zorgen voor de fundering onder de gemeente (Ef.2:20), het werk van herders en leraars is het vasthouden bij wat door de apostelen en profeten is overgedragen, en de evangelist staat tussen beide in en is te zien als opbouwwerker in een door
- 30 zendingswerk nog maar pas ontstane gemeente. De vier genoemde 'ambten' vinden daarin hun eenheid dat de arbeid van ieder te karakteriseren is als dienst van het Woord. 2 Tim. 4:5 laat inhoudelijk iets zien van het werk. De taak die Paulus Timotheüs gaf is om de gemeente te bewaren bij de apostolische leer (2 Tim.1:3, 6:20), hij moet voorlezen, vermanen en leren (1 Tim.4:13), het woord der waarheid getrouw brengen en wat Paulus
- 35 hem toevertrouwde weer toevertrouwen aan betrouwbare mensen die de zorg voor de gemeente kunnen dragen (2 Tim.2:1-15). De evangelist zoals we hem in Timotheüs tegenkomen is geen van stad tot stad verder reizende missionair, maar iemand die langere periode in een nog jonge gemeente verblijft. Het werk heeft een lerend en uitbouwend aspect in de missionaire situatie van een nog kort bestaande gemeente. Wanneer het werk
- 40 van Timotheüs in Efeze vergeleken wordt met dat van Titus op Kreta, valt op dat Timotheüs te maken heeft met een gemeente waar al oudsten zijn aangesteld (Hand. 20:17), en Titus de taak kreeg daaraan te werken (Tit. 1:5), dat zou betekenen dat ook hij de werkzaamheden verrichtte die hoorden bij een evangelist. Timotheüs hoefde geen oudsten aan te stellen, maar ze waren niet in staat zelf voldoende tegenwicht te bieden
- 45 tegen dwaalleer die de gemeente binnensloop. Zijn taak richt zich op toerusting van de raad van oudsten (vgl. 2 Tim. 2:2). Voorlopige conclusie is dat de evangelist de gemeente vertrouwd maakt met de gezonde leer in de prediking van het evangelie, en dat hij in de gemeente mensen toerust om de gemeente in de toekomst bij het Woord te kunnen bewaren. Hij verricht werkzaamheden in een gemeente die nog maar kort bestaat, zijn werk

vloeit voort uit zendingswerk waardoor nieuwe gemeenten ontstaan. In het kader van deze werkzaamheden is te veronderstellen dat hij niet alleen verantwoordelijk was voor de bediening van het Woord, maar dat ook het bedienen van de sacramenten tot zijn bevoegdheden behoorde, en dat zijn taak binnen één of meer gemeenten een tijdelijk karakter had.

- 5 In Hand. 21 wordt Filippus 'evangelist' genoemd. In Hand. 8 werd al van hem gezegd dat hij rondtrok in Samaria en daar het evangelie verkondigde. Opmerkelijk is dat hij pas in Hand. 21 evangelist genoemd wordt. Als die benaming in Hand. 21 gekozen is om Filippus' werkzaamheden in Caesarea te markeren, is de conclusie dat hij de bij dit ambt behorende werkzaamheden verrichtte in een min of meer gesetelde situatie. Dit onderstreept wat vanuit de beide andere passages over de evangelist gezegd kon worden. Ook anderen verrichtten mogelijk dit werk: Titus, Silas, Apollos, Epafras?
- 10 Aanstelling, bevoegdheid en bekwaamheid: Timotheüs en Titus ontvingen hun opdracht direct van Paulus, hun opleiding hadden ze ook van hem genoten. De opleiding was gericht op onderwijs kunnen geven in het Woord en de weg van de Here. De evangelist moest in staat zijn om de geesten te onderscheiden. Daarnaast moest het om Geestvervulde broeders gaan. Een evangelist moest ook bereid zijn te lijden. De werkzaamheden van de zeven stonden niet los van het met gezag laten klinken van Gods Woord (Hand. 6:10), in die lijn hoeven de werkzaamheden van Filippus na de verstrooiing van de gemeente niet te
- 15 verbazen. De aanstelling van de evangelist is een kerkelijke zaak, in de eerste tijd rechtstreeks door de apostelen, soms bevestigd door het opleggen van de handen door de oudsten (1 Tim.4). Als eisen van bekwaamheid golden in ieder geval: waarachtig geloof, vol zijn van de Heilige Geest en beschikken over wijsheid om vertrouwd te maken met het Woord en de weg van de Here. De bevoegdheden waren groot, gezien o.a. de opdracht om te zien wie geschikt waren om oudste te worden, hen toe te rusten en aan te stellen. De evangelist uit het NT is voluit een dienaar van het Woord te noemen die zonder enige twijfel ook de bevoegdheid zal hebben gehad om sacramenten te bedienen. Hij zou gezien zijn aanstelling en werkzaamheden zeker behoord hebben tot hen die onder ons 'ambtsdragers' heten.
- 20 Op de vraag hoe het ambt van evangelist is verdwenen zijn in de Reformatie verschillende antwoorden gegeven. Calvijn zegt dat apostelen, profeten en evangelisten nodig waren toen nog niet overal een kerk van Christus was, naar zijn overtuiging was die opdracht afgerond. Hij voegt er wel aan toe dat God als de situatie en tijd dat noodzakelijk maken opnieuw apostelen en evangelisten kan opwekken. Moeten we zeggen dat met het feit dat Nederland
- 25 meer en meer zendingsland geworden is die noodzaak van de tijd is aangebroken? En dat de Here God Zelf mensen aan de kerk geeft met de gaven die aansluiten bij het ambt van evangelist zoals we dat tegenkomen in het NT? Bucer acht het nog altijd mogelijk dat God mensen de gave geeft om evangelist te zijn en schaaft deze ambtsdrager onder de dienst van het Woord. Voor hem is de veelheid van de ambtelijke diensten te herleiden tot de pluriformiteit waarmee het Woord van God wordt bediend. Hij ziet evangelisten evenals
- 30 doctoren als Woorddienaren die door de Geest worden toegevoegd aan de gebruikelijke ambten van opziener, ouderling en diaken. Waar de Here God het geeft dat het in onze tijd tot stichting van nieuwe gemeenten mag komen met nieuwe gelovigen, lijkt het belangrijk dat er ruimte in de kerk komt voor mensen die God zelf geeft en die in die gemeenten werk
- 35 kunnen verrichten zoals de NTe evangelist dat deed, met de volle bevoegdheden van de bediening van Woord en sacramenten.

2.2.1.2 Plaats en bevoegdheden van de evangelist in zendingsgemeenten

Hoofdstuk 7 biedt een praktische uitwerking van de studie in hoofdstuk 6. Onderzocht wordt welke taken en bevoegdheden de voorganger in zendingsgemeenten zou moeten

hebben en de mogelijkheden om hem een kerkordelijke positie te geven.

- Taken: uit de praktijk blijkt dat in nieuwe zendingsgemeenten leiders nodig zijn die doen denken aan de Nieuwtestamentische figuur van de evangelist. Voor de evangelieverkondiging in missionaire situaties zijn pioniers en opbouwwerkers nodig. Pioniers bewegen zich op de grens tussen kerk en wereld. Ze hebben visie en moed, doorzettingsvermogen en opofferingsgezindheid nodig, maar ook een gemeente die achter hen staat. Op de pioniersfase volgt de opbouwfase. Daarom moet de pionier ook opbouwwerker zijn, hij moet kunnen motiveren en initiëren, enthousiasmeren en coördineren. In de evangelieverkondiging is hij zowel naar buiten als naar binnen gericht. De opbouwwerker is iemand die bekwaam is om aan de zendingsgemeente en het zendingswerk leiding te geven op zo'n wijze dat de gemeente in geestelijk opzicht en omvang kan groeien.
- Bevoegdheden: met het pleidooi voor terugkeer van de functie-inhoud van de Nieuwtestamentische evangelist raken we een gevoelig punt. Het is niet de bedoeling om de gereformeerde ambtsleer met de drieslag van predikant ouderling en diaken opzij te schuiven. Tegelijk geloven deputaten niet dat met deze structuur het laatste woord gezegd is, omdat de bijbel zelf veelvormiger over werkers in de kerk spreekt en omdat de omstandigheden van nieuwe gemeenten vandaag gelijkenis vertonen met de in het NT beschreven omstandigheden. Streven is om binnen het kader van de gereformeerde ambtsvisie een oplossing te vinden. Het is niet nodig een vierde ambt in te stellen, de kerkorde biedt na enige aanpassing voldoende ruimte. T.a.v. Wordverkondiging: daarvoor biedt art. 3 een mogelijkheid. T.a.v. sacramentsbediening: de vraag mag gesteld worden of het Bijbels en gereformeerd is om een voorganger in een zendingsgemeente wel toestemming te geven tot het spreken van een stichtelijk woord, en niet tot het bedienen van de sacramenten: nieuwtestamentisch gezien is er geen reden de bediening van doop en avondmaal uitsluitend te binden aan predikanten, het is niet gereformeerd om de woordbediening ongeschikt te maken aan de sacramentsbediening en het uitnodigen van vreemde predikanten voor de bediening van de sacramenten wordt in de praktijk niet begrepen door jonge gelovigen. Deputaten menen dat zowel vanuit Bijbelse principes als vanuit de praktijk een rechtmatige roep klinkt om in missionaire situaties de voorganger van een zendingsgemeente ook toestemming te geven de sacramenten te bedienen.
- Kerkorde: voorkomen moet worden dat mensen op eigen houtje zich evangelist gaan noemen. De studie naar de evangelist heeft kaders aangereikt: het moet gaan om een kerkelijke aanstelling, er moet een zorgvuldig onderzoek plaatsvinden naar bekwaamheden, er moet een adequate opleiding zijn en het moet functioneren onder toezicht van een kerkenraad (als ambtsdrager is de evangelist daar ook zelf lid van). Om dit te waarborgen zijn een aantal aanpassingen in de kerkordelijke regels nodig, waarbij 3 wegen mogelijk zijn: uitbreiding van art. 3 K.O. (evangelist als ouderling met bevoegdheid een stichtelijk woord te spreken en sacramenten te bedienen; nadeel: gaat daar om een ándere bedoeling: af en toe ergens voorgaan, geen permanente functies, bij gebrek aan predikanten), aanpassing van art. 8 K.O. (evangelist is predikant met singuliere gaven; bezwaar: gaat hier om personen die geen academische opleiding hebben gevolgd (sluit academici uit) en leidt tot predikantschap met al zijn rechten en plichten), aanpassing van art. 4 K.O. (dat spreekt over toelating tot het ambt van dienaar des Woords, ook de evangelist geeft leiding en belast zich met prediking en onderwijs, bezwaar zou kunnen zijn dat er twee soorten dienaren des Woords komen die rechtspositioneel niet volledig gelijk zijn, dat bezwaar kan ondervangen worden door dienaren des Woords in een zendingsgemeente aan te duiden met een

andere naam. Het meest voor de hand ligt dan de naam 'evangelist', daarin klinkt helder door wat zijn roeping is, definitie: 'de evangelist is een bijzondere dienaar des Woords, die zich als pionier en opbouwwerker inzet voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten'. Als pionier en opbouwwerker vervult de evangelist een

5 tijdelijke rol, daarom verdient het aanbeveling om van de evangelist in arbeidsrechtelijke zin een kerkelijk werker te maken. Op theologisch niveau biedt een academische opleiding voldoende bagage, in veel gevallen zal echter een HBO opleiding toereikend zijn. Bij kandidaten met een academische opleiding is gerichte

10 missionaire vorming gewenst, bij kandidaten met een HBO-opleiding zal nadere vorming op gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht nodig zijn. De kerkenraad die de evangelist aanstelt beslist welke vaardigheden noodzakelijk zijn. De kerkenraad moet aan de classis vragen toe te zien op het door hem gevoerde beleid, en de classis moet de beoogde evangelist onderzoeken in de geest van art. 3 lid 1).

- Conclusie: het onderzoek naar de positie en bevoegdheid van de evangelist in het NT leert dat de evangelist als pionier en opbouwwerker een belangrijke plaats had in het ontstaan en de opbouw van de jonge gemeente. Hij preekte, onderwees en bediende de sacramenten. Hij rustte anderen toe om leiding te geven en maakte zichzelf na verloop van tijd overbodig. In zendingsgemeenten zijn vandaag dergelijke pioniers en opbouwwerkers nodig. Gelet op hun kerntaak kunnen we hen naar analogie van 1 Tim. 5:17 zien als dienaren des Woords, die voor een beperkte periode aan één gemeente gebonden zijn. In een aan art. 4 K.O. nieuw toe te voegen lid 6 kan beschreven worden wat de taken en bevoegdheden zijn van de evangelisten als dienaren des Woords, wat hun rechtspositie is, welke opleiding nodig is en volgens welke procedure ze aangesteld kunnen worden.

2.2.2. Commissierapport en eerste besprekingsronde

Het commissierapport begint met de opmerking dat er geen overleg is geweest met de TUA, en dat het daarom niet juist is dat in de voorstellen van deputaten een voorstel over de opleiding van de evangelist is opgenomen. Vervolgens wordt gewezen naar de eerdere

30 synoderapporten (1977 en 1983) en gezegd dat er nu drie benaderingen liggen, met maar één gemeenschappelijke conclusie: dat de evangelist van nu een andere is dan die in het NT. De conclusies vanuit de exegese vindt de commissie te stellig geformuleerd. De commissie deelt ook niet de zienswijze dat de evangelist een bijzondere dienaar des Woords is. De commissie ziet 3 mogelijkheden: a. de evangelist is dienaar des Woords, b.

35 de evangelist is lerend ouderling, c. de evangelist is ouderling. T.a.v. sacramentsbediening is verdere doordenking nodig. De commissie stelt voor de positie van de evangelist te regelen bij art. 3 K.O. en deputaten kerkorde en kerkrecht op te dragen verder te doordenken onder welke bepalingen het mogelijk is dat een evangelist bevoegdheid ontvangt om sacramenten te bedienen.

40 Tijdens de 1e besprekingsronde wordt door een aantal afgevaardigden gevraagd waarom de commissie deputaten niet volgt in de in hun ogen waardevolle voorstellen m.b.t. de positie van de evangelist. Ook wordt gevraagd of het feit dat een evangelist niet de sacramenten kan bedienen als echte nood wordt ervaren. De rapporteur van de commissie antwoordt dat het de moeite waard is te bezien of een evangelist sacramentsbevoegdheid kan krijgen,

45 maar dat dit goed doordacht moet worden. De aanzetten van deputaten vragen om nadere studie. Vooral kerkrechtelijk zijn er vragen, reden waarom de commissie voorstelt dat deputaten kerkorde en kerkrecht het voortouw zullen nemen. Deputaten evangelisatie geven aan dat het inderdaad als nood ervaren wordt dat een evangelist geen sacramenten mag bedienen. T.a.v. de inbedding binnen de gereformeerde ambtsleer geven ze aan dat

Bucer de evangelist schaarde onder de dienaren des Woords. Eén van de afgevaardigden stelt voor de voorstellen van deputaten t.a.v. de evangelist te handhaven en de preses schort de bespreking op.

5 *2.2.3. Tweede commissierapport, tweede besprekingsronde en besluitvorming*

De commissie heeft opnieuw nagedacht over de kerkordelijke positie van de evangelist. Deputaten stelden voor een regeling te treffen naar art. 4 K.O., de commissie leek dat eerst niet de juiste plaats, er leefde de angst dat de evangelist een soort tweederangs dominee zou worden en de vraag was hoe naar buiten toe het onderscheid duidelijk zou zijn tussen
10 de predikant in volle rechten en de bijzondere dienaar des Woords. De commissie stelde daarom een regeling voor naar art. 3, waarbij beseft werd dat de sacramentsbevoegdheid een probleem bleef. Art. 8 K.O. is ook gezien, maar dat opent de weg naar dienaar des Woords in volle rechten die gerechtigd is om in alle gemeenten voor te gaan en ook na
15 vertrek uit de gemeente zijn ambt behoudt. Waar je in de kerkorde de evangelist ook een plaats geeft, het wringt altijd enigszins, er moet gezocht worden naar de plaats die het beste past. De commissie is steeds meer tot de overtuiging gekomen dat art. 4 K.O. een goede weg is. Enerzijds wordt de evangelist gezien als een dienaar des Woords, daarbij past dat de evangelist derhalve ook sacramentsbevoegdheid krijgt. Tegelijkertijd dient benadrukt te worden dat het een ‘bijzonder’ dienaar des Woords is, dit bijzondere blijkt uit de andere
20 studievereisten, het gebonden zijn aan één gemeente en de tijdelijke bevoegdheid. T.a.v. de bekwaamheden lijkt het de commissie juist om niet aan te sluiten bij art. 8 K.O., maar bij het onderzoek zoals dat genoemd wordt in art. 4 K.O. Verder moet niet alleen bij de aanstelling van een evangelist de classis betrokken zijn, maar ook bij vertrek. Ter onderscheid tussen de predikant en de evangelist stelt de commissie voor te spreken over
25 ‘de evangelist naar artikel 4 K.O.’, hiermee is ook het verschil aangegeven met anderen die als evangelist werken en niet dezelfde bevoegdheden hebben. Met het voorstellen van een regeling naar artikel 4 K.O. vervalt het voorstel voor een studieopdracht over de sacramentsbevoegdheid.

Tijdens bespreking op de synode wordt dankbaarheid geuit over de toon van dit tweede
30 commissierapport. Gevraagd wordt waarom de vele vragen die de commissie eerst had nu niet meer leven. Bestaat er gevaar een predikantschap te creëren buiten de TUA om? De rapporteur geeft aan dat de commissie een proces van denken achter de rug heeft en dat er altijd een bepaalde spanning zal blijven bij het onderbrengen van de evangelist bij één van de artikelen van de kerkorde. De vereisten voor de evangelisten zijn anders dan die van
35 Apeldoorn. In de praktijk zal het onderscheid tussen gewone en bijzondere predikanten goed duidelijk moeten blijven. Deputaten evangelisatie zeggen aangenaam verrast te zijn door de inhoudelijke wending bij de commissie. De synode besluit uiteindelijk:

- aan de tekst van art. 21 K.O. een bepaling omtrent de zendingsgemeenten toe te voegen, waarbij onder f. staat: ‘in een zendingsgemeente kunnen Gods Woord en de sacramenten bediend worden door evangelisten zoals bepaald in art. 4 lid 6 K.O.’,
- 40 - met betrekking tot evangelisten in de beschrijving van de positie en bevoegdheden aan te sluiten bij art. 4 K.O., middels het toevoegen van een nieuw lid 6,
- de tekst van art. 4 nieuw lid 6 K.O. als volgt vast te stellen:
- In zendingsgemeenten (zie art. 21 K.O.) kan aan een evangelist het recht worden
45 verleend alle dingen te doen die behoren bij zijn specifieke taak en voortvloeien uit zijn positie als ‘bijzondere dienaar des Woords’. Deze ‘evangelist naar artikel 4 K.O.’ zal zich inzetten als pionier en opbouwwerker voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten. Betreffende deze evangelist is bepaald:
  - a. deze evangelist wordt benoemd door de kerkenraad, die verantwoordelijk is voor

het werk ten dienste van de zendingsgemeente. De aanstelling geschiedt in een dienstverband volgens de regeling kerkelijk werkers van het landelijk Dienstenbureau;

- 5 b. benoeming en bevestiging van deze evangelist vinden plaats nadat op de classis gebleken is,
- dat hij de gave ontvangen heeft van het inzicht in de Heilige Schrift;
  - dat hij inzicht heeft in de leer van de kerken in aansluiting aan de belijdenisgeschriften;
  - 10 - dat hij inzicht heeft in de beginselen van de kerkregering en kennis van de kerkorde;
  - dat hij vol is van geloof en van de Heilige Geest en zich geroepen weet tot het werk van een evangelist;
- 15 c. om te kunnen worden benoemd als evangelist naar artikel 4 K.O. is minimaal een afgeronde hbo-opleiding theologie noodzakelijk. Bij kandidaten met een opleiding op hbo-niveau dient een aanvullende vorming op het gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht overwogen te worden. Bij kandidaten met een universitaire opleiding kan een gerichte verdere missionaire vorming gewenst zijn. De kerkenraad, die de evangelist aanstelt, beslist welke aanvullende opleiding en verdere vaardigheden voor de uitoefening van zijn taak noodzakelijk zijn. Dit
- 20 geschiedt in overleg met de classis;
- d. alvorens over te gaan tot de bevestiging van de evangelist naar artikel 4 K.O., verzoekt de kerkenraad de classis om hem te onderzoeken naar analogie van het bepaalde in art. 4 lid 3a K.O. De kerkenraad zal niet eerder tot zijn bevestiging overgaan dan nadat de classis hiervoor toestemming heeft verleend;
- 25 e. de bevoegdheden van deze evangelist vervallen op het moment dat zijn dienstverband beëindigd wordt;
- f. een evangelist naar artikel 4 K.O. kan zijn dienstverband beëindigen na goedkeuring van de kerkenraad en de classis;
- 30 g. wanneer een evangelist naar artikel 4 K.O. wordt benoemd in een ander classicaal ressort, kan de classis waarheen hij vertrekt bepalen of een (gedeeltelijk) onderzoek opnieuw nodig is. De classis besluit hierover na overleg met de classis waaruit hij vertrekt;
- deputaten op te dragen de regeling van de zendingsgemeenten en evangelist te evalueren en het rapport 'gelijkschakelen of inschakelen?' aan de kerken ter
  - 35 beschikking te stellen.

Conclusie

Afgaand op de acta is het volgende te zeggen over de visie die in 2004 leidde tot de bevestiging van evangelisten:

- 40 - Uit de NTe gegevens is af te leiden dat de evangelist een belangrijke plaats had in het ontstaan en de opbouw van een door zendingswerk nog maar pas ontstane gemeente. Hij preekte, onderwees en bediende de sacramenten. Hij rustte anderen toe om leiding te geven en maakte zichzelf na verloop van tijd overbodig.
- 45 - Hoewel de evangelist geen plek kreeg in de gereformeerde ambtsstructuur, achtten verschillende reformatoren het mogelijk dat God (opnieuw) dergelijke ambtsdragers geeft als de tijd daarom vraagt.
- Waar het in onze tijd tot stichting van nieuwe gemeenten mag komen met nieuwe gelovigen, lijkt het belangrijk dat er ruimte in de kerk komt voor mensen die als pioniers en opbouwwerkers in die zendingsgemeenten werk kunnen verrichten zoals

de NTe evangelist dat deed.

- Gelet op hun kerntaak kunnen evangelisten naar analogie van 1 Tim. 5:17 gezien worden als ‘bijzondere dienaren des Woords’. In deze benaming komt uit dat zij enerzijds gezien worden als dienaren van het Woord, daarbij past dat zij derhalve ook sacraments-bevoegdheid krijgen, en anderzijds dat het ‘bijzondere’ van hun ambt uitkomt in de andere studievereisten, het gebonden zijn aan één gemeente en de tijdelijke bevoegdheid.

2. *Inventarisatie van de gegroeide praktijk van werkzaamheden*

Om de gegroeide praktijk van werkzaamheden van de evangelisten te onderzoeken, zijn alle evangelisten aangeschreven met de vraag of zij bereid waren tot een telefonisch interview. Met uitzondering van één hebben alle evangelisten hiermee ingestemd. Voorafgaand aan de telefonische afspraak werden hen ter voorbereiding de volgende vragen toegestuurd:

- Wat is volgens jou de (kern)taak van de evangelist?
- Uit welke werkzaamheden bestaat je werk als evangelist in de gemeente waar je dient voornamelijk?
- Is de positie en taakomschrijving van de evangelist in de huidige praktijk volgens jou voldoende, of zijn er veranderingen noodzakelijk? Zo ja, welke?

Deze vragen fungeerden als leidraad voor het interview. Naast deze vragen kwamen in de interviews vooral aspecten als ‘opleidingseisen’ en ‘bevoegdheden’ ter sprake. Er is gekozen om in dit rapport niet te citeren uit de interviews, maar de gegeven antwoorden samen te vatten. De interviews zijn wel beschikbaar en als bron opvraagbaar.

2.1. *Kerntaak*

Voor alle evangelisten staat de gerichtheid op buitenkerkelijken centraal. Deze externe gerichtheid is ook wat in hun ogen de evangelist onderscheidt van de predikant. De kerntaak is gelegen in de verkondiging van het evangelie aan niet-gelovigen en de opbouw van een missionaire gemeenschap. Daarbij legt de ene evangelist meer het accent op de concrete verkondiging van het evangelie aan hen die niet geloven, terwijl anderen meer de nadruk leggen op de vorming van een missionaire gemeenschap.

2.2 *Werkzaamheden*

Uit de interviews komen de volgende werkzaamheden naar voren als kenmerkend voor het werk van evangelisten:

- verkondiging
- gemeenteopbouw
- contact met buitenstaanders
- pastoraat
- leidinggeven

2.2.1 *Verkondiging*

Alle geïnterviewde evangelisten zien de verkondiging van het evangelie in de samenkomsten van de betreffende gemeenschap als een van hun kerntaken. Daarbij onderstrepen zij echter wel heel nadrukkelijk het open karakter van de samenkomsten en daarom ook het missionaire karakter van hun prediking

2.2.2 Gemeenteopbouw en toerusting

De meeste evangelisten onderstrepen het belang van dit aspect van hun werk. Zij zien het als hun taak de gemeente toe te rusten op zo'n manier dat het een open en gastvrije gemeenschap wordt (blijft) waarin buitenstaanders die tot geloof komen een plek kunnen

5 ontvangen. De evangelisten geven toerusting vaak ook in de vorm van het trainen van groeps/kringleiders. Groeps/kringleiders worden gecoacht en toegerust om in pastoraal opzicht zelfstandig te kunnen zijn, maar ook om het missionaire karakter van de groepen en kringen te kunnen waarborgen. Wel geven enkele evangelisten aan dat de mate waarin aan gemeenteopbouw gedaan wordt afhankelijk is van de fase waarin de gemeente

10 verkeert. Een pionier zal in de beginfase van een project/gemeente met name gericht zijn op het bereiken van buitenkerkelijken, terwijl hij naarmate de gemeenschap groter wordt meer aandacht zal hebben voor interne gemeenteopbouw. Voor sommige evangelisten die dit noemden, was juist die overgang een moment van bezinning op de vraag of zij nog op de juiste plek zaten.

15

2.2.3 Contact met buitenstaanders, begeleiding van jong-gelovigen

Alle evangelisten onderstrepen het belang van contact met buitenstaanders. Zij richten zich door middel van open ochtenden, missional communities, maatschappelijke netwerken en andere relaties op mensen die onbekend zijn met het evangelie en spreken met hen hierover

20 door.

2.2.4 Pastoraat

De evangelisten geven stuk voor stuk aan dat ook het pastoraat behoort tot hun werkzaamheden. Daarbij kunnen we denken aan het reguliere pastoraat rondom doop,

25 huwelijk en overlijden. Maar ook horen daar allerlei ingewikkelde pastorale casussen bij die vaak ook te maken hebben met de niet-christelijke achtergrond van de toetreders/leden. In de praktijk lopen het pastoraat en het contact met buitenkerkelijken vaak door elkaar.

2.2.5 Leidinggeven

Alle geïnterviewde evangelisten zien leidinggevende taken als een onderdeel van hun takenpakket. In de opbouw van een jonge pioniersgemeente dienen de evangelisten te beschikken over voldoende organisatorische vaardigheden.

30

2.2.6 Overlap met reguliere predikant?

De genoemde taken – m.u.v. de expliciete vermelding van het contact met buitenstaanders – vertonen duidelijk overlap met het werk van de reguliere dienaar van het Woord. Sommige evangelisten gaan dan ook zo ver om te stellen dat er principieel geen verschil zou moeten zijn tussen een predikant en evangelist. Anderen zijn juist van mening dat het werk van de predikant steeds meer moet gaan lijken op het werk van de evangelist. Er ligt

40 hoe dan ook een duidelijke taak om (de wenselijkheid van) het onderscheid tussen predikant en evangelist verder te doordenken.

2.3 Positie, taakomschrijving en opleiding

2.3.1 Positie en bevoegdheden

Zoals we hebben gezien zijn er veel raakvlakken tussen het werk van de predikant en dat van de evangelist. Het is daarom ook begrijpelijk wanneer evangelisten de aandacht vragen voor de (in hun ogen) ondergeschikte positie ten opzichte van de predikanten. Daarbij komen een aantal zaken naar voren:

45

2.3.1.1 *Beloning*

Hoe is het te verklaren dat een evangelist – die grotendeels dezelfde werkzaamheden verricht als een predikant – als kerkelijk werker wordt ingeschaald? Waarom krijgt een predikant traktement en een evangelist salaris? Als de evangelist een dienaar van het
5 Woord is, dan zou zijn kerkrechtelijke positie toch naar analogie van de predikant moeten worden vormgegeven?

2.3.1.2 *Beperkte bevoegdheid*

Een predikant mag in elke gemeente het Woord en de sacramenten bedienen, terwijl de
10 evangelist beperkt is tot de eigen missionaire gemeenschap, welke gedachte zit hier achter?

2.3.1.3 *Plaats van de evangelist t.o.v. de kerkenraad*

In één van de interviews komt de vraag naar voren welke formele positie de evangelist bekleedt binnen de gemeente die hij dient. Als een evangelist in dienst is van de kerkenraad
15 kan hij toch eigenlijk geen lid zijn van de kerkenraad? Toch veronderstelt de K.O. dat de evangelist lid is van de kerkenraad. Hoewel dit met flexibiliteit wel op te lossen is, vraagt dit om een meer principiële oplossing.

2.3.2 *Opleiding*

Als het gaat om de opleiding van evangelisten, wordt opgemerkt dat een stuk visie
20 ontbreekt. Het zou goed zijn om dit verder te doordenken. Een paar dingen komen naar voren:

2.3.2.1 *Noodzaak*

25 Van een evangelist wordt, gezien de pluriforme en niet-christelijke context waarin hij een plaats heeft in de praktijk van het werk niet minder, maar eerder meer gevraagd op het gebied van theoretische en praktische doordinking van allerlei theologische vraagstukken. Een degeden opleiding is daarom een vereiste.

2.3.2.2 *Academisch of niet?*

30 Daarbij denken de evangelisten niet in eerste instantie aan een academische opleiding. Verschillende evangelisten uitten het vermoeden dat een academische opleiding niet de juiste mensen aflevert voor het werk in de missionaire praktijk. Een universitaire theologische opleiding zal met name mensen aantrekken en afleveren die gericht zijn op
35 het werk naar binnen toe. Evangelisten worden over het algemeen gekenmerkt door een ondernemersgeest en een praktijkgerichte instelling.

2.3.2.3 *Vervlechting met de praktijk*

40 De evangelisten leggen de nadruk op de wenselijkheid van een sterke vervlechting van theorie en praktijk in de opleiding van evangelisten. De missionaire praktijk zelf zou een stevig onderdeel moeten zijn van de opleiding tot evangelist. Concreet kunnen we daarbij denken aan stages, maar ook aan een opleidingstraject binnen een gemeente dat uitmondt in een aanstelling in diezelfde gemeente.

2.3.2.4 *De positie van de TUA*

45 Over de TUA als mogelijke opleidingsplaats zijn de evangelisten over het algemeen minder positief. Zowel de geografische (en demografische) ligging als de klassiek-gereformeerde vormgeving van de opleiding verraadt volgens hen een interne gerichtheid die te weinig oog heeft voor de externe opbouw van het Koninkrijk.

Verschillende evangelisten pleiten voor meer missionaire bewustwording in de kerken via de opleiding van toekomstige predikanten aan de universiteit van Apeldoorn.

3. *Vergelijking van de visie uit 2004 met de huidige praktijk*

5 We noteren enkele conclusies:

- Op basis van de interviews kunnen we constateren dat de gegroeide praktijk grotendeels overeenkomst met de visie zoals die in 2004 is vastgelegd. De kern van het werk van de evangelisten bestaat uit missionair pionieren en gemeentelijk opbouwwerk. Bij de ene evangelist ligt het accent meer op het eerste, bij de ander op het tweede.
- In 2004 is ervoor gekozen om de evangelist als een 'bijzondere dienaar van het Woord' te beschouwen. De werkzaamheden van de evangelisten lijken op die van de predikanten alleen zijn de evangelisten expliciet naar buiten gericht. Het 'bijzondere' aan de evangelist als dienaar van het Woord is dus zijn externe gerichtheid. Het feit dat de werkzaamheden van predikanten en evangelisten in grote lijnen overeenkomen brengt ook vragen met zich mee. Vanuit de evangelisten klinkt bijvoorbeeld de oproep om meer aandacht te geven aan de missionaire gerichtheid van het werk van predikanten. Maar als de predikanten meer missionair gericht worden opgeleid en ingezet, wat is dan nog het verschil tussen de evangelist en de predikant?
- Uit de interviews komt duidelijk de vraag naar voren of het gerechtvaardigd is dat de evangelisten als bijzondere dienaren van het Woord een ondergeschikte positie innemen ten opzichte van de 'gewone' dienaren van het Woord. Die ondergeschiktheid komt tot uitdrukking in de volgende zaken:
  - o De evangelist is in zijn werkzaamheden beperkt tot de gemeente die hij dient, terwijl een predikant in alle gemeenten van het kerkverband het Woord en de sacramenten mag bedienen. In 2004 is ervoor gekozen om de evangelist een zuiver plaatselijke bediening te geven. Een evangelist mag alleen het Woord en de sacramenten bediening in de gemeente die hij als bijzonder dienaar van het Woord dient. In praktijk wordt dit door evangelisten (en naburige gemeenten) als een onnodige beperking ervaren die ook niet altijd strikt wordt gehanteerd. Pleit het feit dat we de term 'bijzonder dienaar van het Woord' gebruiken juist niet voor de mogelijkheid tot een ruimere bediening van het Woord en de sacramenten? Daarbij moeten we ook beseffen dat er in 2004 juist niet is gekozen voor de weg van artikel 3 K.O.. Bovendien noemt ook het rapport dat ten grondslag lag aan de totstandkoming van de evangelist cf. art. 21 K.O. de Bijbelse lijn dat een evangelist is aangesteld voor meerdere gemeenten.
  - o Salariëring tegenover traktement. De evangelist is in dienst van een bepaalde kerkenraad, terwijl de predikant principieel niet in dienst is van de gemeente. Valt deze keuze te verdedigen in het licht van de principiële keuze om dienaren van het Woord een relatieve vrijheid te geven ten opzichte van de gemeente die hij dient? Zou een evangelist als dienaar van het Woord ook niet bij deze principiële vrijheid gediend zijn?
  - o De evangelist wordt betaald conform de richtlijnen voor kerkelijk werkers en zijn beloning ligt structureel lager dan dat van de 'gewone' dienaren van het Woord. Is deze keuze te rechtvaardigen gezien het feit dat de praktijk waarin de evangelisten hun werk doen misschien wel veeleisender en pluriformer is dan dat van de 'gewone' dienaren van het Woord?
- Ten slotte onderstrepen de interviews met de evangelisten het belang van een gedegen theologische en missionaire opleiding, waarbij theorie en praktijk met elkaar

vervlochten zijn. Het in 2004 genomen besluit t.a.v. de opleiding van evangelisten geeft weliswaar ruimte tot een op maat gemaakt opleidingstraject, maar is weinig concreet en laat te veel ruimte voor verschillende interpretaties. De kerken zullen zich – in overleg met de evangelisten – moeten bezinnen op een helder omschreven aantal minimum begeleidings- en opleidingseisen die tegelijk voldoende ruimte laten voor individuele toepassing.

Samenvattend:

Nu we een studie deden naar de visie die leidde tot de bevestiging van evangelisten in 2004, en een onderzoek naar de praktijk van werkzaamheden van de evangelisten in 2018, en we die uitkomsten naast elkaar legden valt te concluderen dat de werkzaamheden van de evangelisten in grote lijnen overeenkomen met de visie die leidde tot hun opname in de kerkorde in 2004.

Tegelijk blijkt uit de verrichtte studie wel, dat er nog dingen zijn rond het ambt van evangelist die beter doordacht of geregeld zouden kunnen worden, zowel ten aanzien van de visie zelf als ten aanzien van het werk in de praktijk. Die punten zullen onder de vragen b. t/m g. die de GS stelde aan de orde komen en uitgewerkt worden.

b. Over de vraag of art. 4. K.O., lid 6 wijziging behoeft

- Uit de interviews met de evangelisten blijkt dat niet alleen in de naam die in 2004 gekozen is om hun ambt te typeren, maar ook in de praktijk van het werk hun ambt dicht tegen het ambt van predikant aan ligt, maar dat er tegelijkertijd in de benadering van beide ambten, zowel in de beleving, als kerkrechtelijk gezien, veel verschil bestaat. Dit vraagt om een nog wat preciezere doordening van de plek van de evangelist in de ambtsstructuur.
- Die doordening, in een aparte notitie gedaan ('Principe en praktijk van de ambten in de missionaire context', GS opdracht 21), levert op dat het ambt van evangelist beschouwd kan worden als een éigen ambt, dat zijn plek vindt in de ambtsstructuur als onderdeel van de ene herderlijke dienst aan het Woord. De evangelist kan in navolging van M. Bucer met recht een 'bijzonder dienaar van het Woord' genoemd worden, net als de kerkelijk hoogleraar die bij hem diezelfde naam draagt.
- Aangezien een evangelist een ambt draagt, en je een ambt in de kerk niet zelf kunt kiezen, maar je voor ambtelijke dienst geroepen wordt, zal dit ook in de kerkorde een plek moeten krijgen. Het bevestigingsformulier voor evangelisten spreekt wel van een zich geroepen weten tot het werk, maar dat komt op dit moment kerkordelijk niet uit in een beroeping door de gemeente, en het zou zuiver zijn als dit wel gebeurt.
- Een voorstel voor wijziging van de kerkorde is dus om in art. 4 K.O. lid 6a de beroeping van de evangelist een plek te geven (een concreet tekstvoorstel zal aan het eind van deze notitie gedaan worden).
- Uit de bestudering van de Bijbelse gegevens rond de evangelist én uit de praktijk van de (zendings)gemeenten en evangelisten komt de vraag op of het terecht is dat het ambt van evangelist een puur plaatselijke bevoegdheid moet zijn, en of het ambt per definitie gebonden moet worden aan één bepaalde zendingsgemeente. Meer flexibiliteit en differentiatie binnen het ambt van evangelist zou verdedigbaar zijn, waarbij o.a. gedacht zou kunnen worden aan de mogelijkheid van bovenplaatselijke arbeid, bijvoorbeeld doordat een evangelist in dienst van de classis zou kunnen zijn en leiding geven aan verschillende kleine missionaire plekken, of zich zou toelagen op missionaire doordening ofwel begeleiding van andere evangelisten. Ook is de

vraag of het terecht is dat een evangelist pas aangesteld kan worden als er al een zendingsgemeente is ontstaan, of dat dit ook mogelijk zou moeten zijn juist met het oog op het laten ontstaan van een gemeente. Hier is te wijzen op de dubbelheid die er zit in de taakomschrijving van evangelisten die zich ‘als pionier en opbouwwerker’ moeten inzetten voor ‘het stichten en opbouwen’ van zendingsgemeenten. Dit dubbele, dat ook vanuit de Bijbelse gegevens te onderbouwen is, kan betekenen dat er in het ene geval meer accent valt op het stichten, en in een ander geval meer op het opbouwen van zendingsgemeenten, beide kan vallen onder het ambt van evangelist. Al naar gelang een verschillende invulling van het ambt, zou ook aan een verschil in opleidingstrajecten gedacht kunnen worden. Maatwerk op dit vlak is bijvoorbeeld mogelijk rond het examen op de classis, waar de vraag naar evt. aanvullende opleiding door de kerkenraad beantwoord moet worden. Hiervoor zou de expertise ingeroepen kunnen worden van bijvoorbeeld de missionair consultants die de weg weten naar allerlei manieren van gerichte vorming en opleiding. Ook mogelijkheden voor permanente educatie zijn (overigens niet alleen voor de evangelisten) belangrijk.

c. Over de vraag naar de evangelist en een bevestiging naar art. 8 K.O.

- Het gaat in art. 8 K.O. om ‘singuliere gaven’. Het artikel laat de mogelijkheid open dat bij uitzondering er mensen kunnen zijn die geen theologische opleiding gevolgd hebben, maar toch zulke uitzonderlijke gaven blijken te hebben gekregen, dat ze op een bijzondere manier tot het ambt geroepen worden. Voor het ambt van evangelist wordt een goede opleiding gevraagd (theologie op HBO of WO-niveau) en evangelisten worden via een normale weg van studie en beroeping toegelaten tot hun ambt, art. 8 K.O. is dus terecht niet op hen van toepassing.

d. Over de wenselijkheid van een bredere preekbevoegdheid voor evangelisten

- Uit de interviews met de evangelisten blijkt een groot verlangen om ook in andere gemeenten dan de eigen zendingsgemeente te mogen voorgaan, en die wenselijkheid is ook op verschillende momenten in de kerken uitgesproken (zie o.a. de instructie van de P.S. van het Westen op de laatste (en voorlaatste) synode). De mogelijkheid om te ruilen ontlast de evangelisten niet alleen, maar het geeft ook meer besef van een gezamenlijk dienen en gedeelde verantwoordelijkheid. Het voorgaan op andere missionaire plekken bevordert voor de evangelisten een bredere kennis en ervaring. Andersom zorgt het in de kerken voor meer bekendheid met de evangelisten en vergroot het de kansen voor hen om later wellicht weer op een andere plek beroepen te worden. Kortom: de wens is er, vanuit de evangelisten, en vanuit de kerken.

- Wanneer het voorstel, onder b. gedaan, om tot beroeping van evangelisten te komen overgenomen wordt, zal in het vervolg een bevoegdheid Woord en sacramenten te bedienen als evangelist een bevoegdheid voor alle zendingsgemeenten inhouden. Daarmee zou aan de wenselijkheid van een bredere preekbevoegdheid voor evangelisten worden tegemoet gekomen. Van belang is dan wel dat nogmaals goed gekeken wordt naar wat onze kerken precies onder zendingsgemeenten verstaan, daarvoor wordt een aanvullende onderzoeksopdracht van de synode wenselijk geacht. De bestaande criteria zijn niet helemaal duidelijk, lang niet alle missionaire initiatieven hebben daadwerkelijk de status van zendingsgemeente gekregen en de registratie van welke gemeenten zendingsgemeenten zijn laat te wensen over. Het

zojuist verschenen rapport van de PKN ‘Mozaïek van Kerkplekken’ zou in die bezinning behulpzaam kunnen zijn. In dat rapport wordt voorgesteld om ook in de PKN het recht te geven aan pioniersplekken om een soort zendingsgemeente te worden (daar ‘kerngemeente’ genoemd), wanneer ze voldoen aan 10 criteria die in het rapport genoemd worden. Voorgangers van die gemeenten, vergelijkbaar met onze evangelisten, mogen in die gemeenten Woord en sacramenten bedienen, maar hebben die bevoegdheid niet in gewone gemeenten. Dat hun werkingsgebied zich beperkt tot de zgn. kerngemeenten en andere nieuwe kerkplekken stelt het rapport voor omdat het ook internationaal gebruikelijk is om het werkgebied zo af te bakenen.

- Er zijn in het geval van een bredere preekbevoegdheid geen nadere opleidingseisen nodig, want evangelisten mogen voorgaan in de dienst van het Woord op grond van hun ambt, en om daarin bevestigd te worden gelden al eisen van opleiding en onderzoek door de classis. Het is niet logisch dat wanneer evangelisten onderling mogen ruilen, ze daarvoor een hogere opleiding nodig zouden hebben.

e./g. Over het verschil in positie tussen evangelist en predikant

- Hoewel beide vallen onder de ene dienst aan het Woord, is het ambt van evangelist een eigen ambt, naast dat van de predikant. In die zin hoeft het niet zo heel erg te zijn als er verschil zou bestaan in positie, in opleiding en in beloning.
- Wel is het belangrijk dat het besef doordringt dat het een volwaardig ambt is, niet lager dan predikant, geen predikant-min, niet een predikant van een mindere soort, maar van andere soort.
- En als dat zo is, dan is het gepast dat er meer waardering vanuit de kerken voor het ambt zou blijken en er met meer zorgvuldigheid mee wordt omgegaan, uitkomend ook bijvoorbeeld in goede voorwaarden voor een arbeidsovereenkomst en zorg wanneer die overeenkomst beëindigd wordt. Het zou mogelijk zijn om ook voor evangelisten met een traktement te werken, in plaats van met een arbeidsovereenkomst, daarvoor is principieel veel te zeggen. Tegelijk blijkt in de praktijk ook dat evangelisten iets van de flexibiliteit nodig hebben van het ergens tijdelijk kunnen zijn, en daarna ook weer andere mogelijkheden hebben om elders van dienst te kunnen zijn in Gods Koninkrijk. Dat heeft wellicht ook te maken met de wat andere stijl van werken die evangelisten eigen is, en die (door onderzoek aangetoond) ook van belang is voor hun werk, namelijk dat ze meer ‘ondernemer’ zijn, dingen opzetten, aanjagen, pionier zijn, ook in hun persoonlijkheid en manier van werken. Daarom is voor hen een arbeidscontract, met de nadelen die (ook principieel) daaraan vastzitten, toch vaak wel een passende manier van verbonden zijn aan een gemeente. En daarnaast geldt voor veel missionaire initiatieven dat de mogelijkheden om volledig traktement te betalen met alle regelingen die daarbij horen er niet altijd zijn; een arbeidsovereenkomst biedt dan meer mogelijkheden voor maatwerk, ook voor een gemeente. Vandaar dat gekozen is toch dit verschil tussen evangelist en predikant te laten bestaan.
- Een verschil tussen het ambt van predikant en van evangelist dat voor een deel met het bovenstaande samenhangt, is dat het ambt van een evangelist niet per definitie levenslang hoeft te zijn, terwijl de kerken daar bij een predikant wel van uitgaan. De aard van het werk van de evangelist brengt mee dat er iets tijdelijks in zijn dienst zit, en de mogelijkheid om aan het eind van een arbeidsovereenkomst een andere roeping te aanvaarden wordt open gelaten. Tegelijk is het wel goed om het besef te versterken

dat ook het ambt van evangelist wel een echt ambt is, en dat er niet lichtvaardig mee omgegaan kan worden. Ook nu al staat in de kerkorde dat er toestemming van de kerkenraad en classis nodig is om een overeenkomst te beëindigen, maar zeker
 5 wanneer evangelisten door het kerkverband beroepbaar gesteld worden is het goed om zorgvuldig om te gaan met beëindiging van een verbintenis met een gemeente, en om als kerk mogelijkheden te bieden om evangelist te blijven en op een andere plaats opnieuw te dienen. We stellen daarom voor om de evangelist na beëindiging van het contract nog drie jaar het recht te laten behouden om Woord en sacramenten in zendingsgemeenten te bedienen, zodat de band met de kerken in stand blijft en de
 10 kans vergroot wordt ergens anders weer een plek te vinden.

f. *Over de vraag of de evangelist genoemd zou moeten worden bij de 'diensten' in art. 2 K.O.*

15 - Wanneer het zo is dat de evangelist een ambt draagt, dan is het inderdaad goed om dat ambt op te nemen bij de diensten in art. 2 K.O. (zie voor een concreet tekstvoorstel hieronder).

Voorstellen tot wijziging van de tekst van de kerkorde:

20 Art. 2 *'De kerken kennen drie ambten: dat van de dienaren des Woords, waartoe ook de hoogleraren en de evangelisten gerekend worden, van de ouderlingen en van de diakenen.'*

25 Art. 4, lid 6a. *'deze evangelist wordt na verkiezing door de gemeente beroepen door de kerkenraad die verantwoordelijk is voor het werk ten dienste van de zendingsgemeente. De aanstelling geschiedt in een dienstverband volgens de regeling kerkelijk werkers van het landelijk Dienstenbureau'.*

30 Art. 4 lid 6b. *'beroeping en bevestiging van deze evangelist vinden plaats nadat op de classis gebleken is:*
 1. dat hij de gave heeft ontvangen van het inzicht in de Heilige Schrift;
 2. dat hij inzicht heeft in de leer van de kerken in aansluiting aan de
 35 belijdenisgeschriften;
 3. dat hij bekwaamheid heeft om Gods Woord te verkondigen;
 4. dat hij inzicht heeft in de beginselen van de kerkregering en de kennis van de kerkorde;
 5. dat hij vol is van geloof en van de Heilige Geest en zich geroepen weet tot het werk van een evangelist

40 Art. 4 lid 6 c. *'om te kunnen worden beroepen als evangelist naar artikel 4 K.O. is minimaal een afgeronde hbo-opleiding theologie noodzakelijk. Bij kandidaten met een opleiding op hbo-niveau dient een aanvullende vorming op het gebied van geloofsleer, homiletiek en kerkrecht overwogen te worden. Bij kandidaten met een universitaire opleiding kan een gerichte
 45 verdere missionaire vorming gewenst zijn. De kerkenraad, die de evangelist beroept, beslist welke aanvullende opleiding en verdere vaardigheden voor de uitoefening van zijn taak noodzakelijk zijn. Dit geschiedt in overleg met de classis;'*

- 5 Art. 4 lid 6 d. *‘het onderzoek om beroepbaar gesteld te mogen worden als evangelist op de classis (zie lid b) kan door de kandidaat-evangelist aangevraagd worden bij de classis waaronder zijn gemeente ressorteert, onder overlegging van een positief attest van zijn kerkenraad en bewijs van de voltooide theologische opleiding. Het onderzoek op de classis vindt plaats naar analogie van het bepaalde in art. 4 lid 3a K.O., in aanwezigheid van deputaten art. 49 K.O. Als de classis een verklaring van beroepbaarstelling als evangelist heeft afgegeven, kan een zendingsgemeente overgaan tot beroepen van de kandidaat-evangelist. Tot die tijd ontvangt de kandidaat-evangelist gedurende twee jaar de bevoegdheid om onder toezicht van een kerkenraad voor te gaan in diensten in zendingsgemeenten. Ook krijgt hij begeleiding van een predikant of ervaren evangelist toegewezen. Wanneer er na twee jaar geen beroep is uitgebracht beslist de classis over eventuele verlenging van de preekbevoegdheid.’*
- 10
- 15
- 20 Art. 4 lid 6 e. *‘Na verkiezing en beroeping door een zendingsgemeente volgt een toelatend onderzoek op de classis waaronder de zendingsgemeente ressorteert die de evangelist beriep. Voor dit onderzoek is een positief getuigenis nodig van de predikant die de kandidaat-evangelist gedurende de tijd voor het beroep begeleidde of van de kerkenraden onder wier opzicht hij tijdens die periode werk verricht heeft, het overleggen van de beroepsbrief en verklaring van aanneming, alsmede het bewijs van de afgeronde theologische studie en verkregen beroepbaarstelling. Tijdens dit toelatend examen, waarbij opnieuw deputaten art. 49 K.O. aanwezig zijn, wordt nogmaals onderzoek gedaan naar leer en leven en naar bekwaamheid tot het ambt. Na positieve uitslag van dit onderzoek kan de kerkenraad overgaan tot de bevestiging van de evangelist. De kerkenraad voegt de verklaring van bevoegdheid van de classis bij de aanstellingsbrief (2010).’*
- 25
- 30
- 35 Art. 4 lid 6 f. *‘Nadat het dienstverband van de evangelist beëindigd wordt, behoudt hij gedurende drie jaar het recht om Woord en sacramenten te bedienen in zendingsgemeenten. Wanneer hij tijdens die periode geen nieuw beroep ontvangen heeft van een andere zendingsgemeente beslist de classis over beëindiging van de bevoegdheid.’*
- 40 Art. 4 lid 6 g. *‘een evangelist naar artikel 4 K.O. kan zijn dienstverband beëindigen na goedkeuring van de kerkenraad en de classis.’*
- 45 Art. 4 lid 6 h. *‘een evangelist naar artikel 4 K.O. kan beroepen worden naar een andere zendingsgemeente. Na aanneming van dat beroep is goedkeuring van de classis nodig.’*
- Art. 16 b. ***‘de taak van de evangelisten’***
Tot de taak van de evangelisten behoort naast datgene wat in art. 16 a. genoemd wordt, dat ze zich als pionier en opbouwwerker inzetten voor het stichten en opbouwen van zendingsgemeenten. Ze zullen het Evangelie aan ongelovigen verkondigen zodat er onder Gods zegen een gemeente mag ontstaan, ze mogen de liefde van Christus zichtbaar maken door de

gemeente voor te gaan in dienstbetoon en ze mogen de gemeente opbouwen door verkondiging en onderwijs. Het is hun taak tot versterking van het geloof ook de sacramenten van doop en avondmaal te bedienen, en samen met de kerkenraad in nederigheid en zachtmoedigheid leiding te geven aan de zendingsgemeente.